

DODATAK: MUZIKA RAVNICE | ŠPIJUNAŽA: U RALJAMA VELIKOG BRATA

BiH 3.50 BAM; Hrvatska 19 HRK; Makedonija 150 MKD; Crna Gora 2.00 EUR; Slovenija 2.80 EUR; Austria, Greece 3.00 EUR; Germany 3.50 EUR; Switzerland 6.00 CHF

cena 200 RSD

01164

9 770353 802002

VREME

broj 1174
4. jul 2013.

Region i Evropska unija

Udbin tajni rat

Jedinstvena knjiga istinskih zaljubljenika u muziku

Fina anatomija pojedinih savremenih muzičkih tokova i stanja duha, prerasta, što dalje odmičemo u čitanju, u niz osobenih prozih nokturna, pružajući čitaocu nesvakidašnji utisak.

Pavle Zelić **Peščana hronika**

Šta se krije ispod peska Novog Beograda? Misteriozna priča o skrivenom zlu pod temeljima novog grada. Roman veoma pedantne istorijske rekonstrukcije.

Vladimir Arsenijević **Let**

Pripovest o ljubavi u doba aeroplana. Romantična knjiga, prožeta idealima epohe sa mnoštvom zanimljivih likova i istorijskih ličnosti, povešće vas na nezaboravno putovanje u prošlost.

Miodir Petrović **Miris mraka**

Roman inspirisan Balkanom, istorijom i ljubavlju. Saga o porodicama koje su se, krećući se kroz vekove u kovitlacu istorijskog mraka, sjedinile na popločanim ulicama Dorćola.

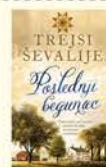
Svetislav Basara **Fama o biciklistima**

Kulturna knjiga koja predstavlja veliki zaokret u srpskoj prozi. Književna imaginacija Fame je postala stvarnost. Boriti se protiv gluposti je poput jurišanja na vetrenjače.

Laguna PREPORUČUJE

Toni Morison
SOLOMONOVA PESMA
Od dobitnice Nobelove nagrade za književnost.

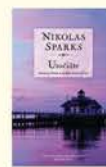
Trejsi Ševalije
POSLEDNJI BEGUNAC
Očaravajući novi roman autorke *Devojke sa bisernom mindušom*.

Megi O'Farel
TALAS VRELINE
Vešto ispričana priča puna topline i ljubavi.

Majda i Zvonimir Šimunc
POGLED SA OLIMPA
Nezaboravno štivo svih zaljubljenika u Grčku.

Nikolas Sparks
UTOČIŠTE
Knjiga po kojoj je snimljen istoimeni film.

Kejt Morton
DAVNI SATI
istorijski roman o tajnama, izdaji i tragediji.

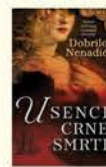
Filip David
HODOČASNICI NEBA I ZEMLJE
Izbeći lomaču ili po cenu života ostati veran svojim ubeđenjima?

Miloš V. Rajković
USPON I PAD MOJE ZVEZDE
O fudbalu kao vernom ogledalu naših života i naše stvarnosti.

Redžina O'Melvin
KNJIGA O LUDILU I LEKOVIMA
Nesvakidašnja i nezaboravna knjiga o hrabroj lekarki.

Dobroslav Nenadić
SENCI CRNE SMRTI
Roman o zamkama pustolovine, iskušenjima, dobru i zlu.

izdavač
NP "VREME" d.o.o.
Trg Republike 5, Beograd

direktor
Stevan Ristić

pomoćnik direktora
Vojislav Milošević

finansijski direktor
Daniela Vesić

glavni urednik
Dragoljub Žarković

odgovorni urednik
Filip Švarn

pomoćnik glavnog urednika
Aleksandar Čirić

sekretarijat
Mirjana Kalezić

redakcija
Dejan Anastasijević,
Aleksandar Andić (foto), Muharem
Bazdulj, Dimitrije Boarov, Slobodan
Bubnjević, Sonja Čirić, Zora Drčelić,
Jovan Dulović, Slobodan Georgijev,
Jovana Gligorijević, Nebojša
Grujić (kultura), Andrej Ivanji (svet),
Jelena Jorgačević, Zoja Jovanov,
Tatjana Jovanović, Slobodan Kostić,
Jasmina Lazić (međuvreme), Zoran
Majdin, Radmilo Marković, Saša
Marković, Ivana Milanović Hrašovec,
Milovan Milenković, Milan Milošević,
Tamara Nikčević, Teofil Pančić, Saša
Rakezić, Mirko Rudić, Tamara Skrozza,
Zoran Stanojević, Tatjana Tagirov,
Dragan Todorović, Tanja Topić,
Momir Turudić, Biljana Vasić, Miloš
Vasić, Marija Vidić, Ljubomir Živkov

dokumentacija
Dragoslav Grujić (arhiva)
Jelena Mrđa (foto)

tehnička redakcija
Ivan Hrašovec (ur.),
Vesna Srbinić, Tanja Stanković,
Vladimir Stankovski, Slobodan Tasić;
korektori: Ana Čuk, Marija Halupka,
Stanica Milošević;

lektori: Katarina Pantić,
Živana Rašković, Ivana Smolović;
daktilograf: Zorica Nikolić

internet izdanje
www.vreme.com
Marija Vidić (urednica)
Marjana Hrašovec

prodaja i pretplata
Nikola Čulafić, Milan Radović

računovodstvo
Slavica Spasojević

marketing
Aleksandar Aleksić (direktor)

e-mail: redakcija@vreme.com
telefon redakcije: 011/3234-774
telefaks: 011/3238-662

štampa
Rotografika, Subotica

SAVET
ZA ŠTAMPU
Brzo, besplatno, pravilno.

ISSN 0353-8028
COBISS.SR-ID 16907266

04 Međuvreme

06 **Zoom:** Na vratima evropskog predsoblja

08 Srbija i datum: Spektakl Aleksandra

Vučića na istorijsku temu

12 **Intervju:** Slobodan Petrović

14 **Lični stav:** Akademik Zoran Petrović

16 **Region i Evropska unija:** Udbin tajni rat

20 **Na meti ustaškog podzemlja:**

Olovne godine na nemački način

24 **Seksualni delikti:**

Zločin, trauma, procedura

28 **Quattro betonski paneli:**

Tračak nade za srpsko građevinarstvo

31 **Nuspojave:** Rodoljubac i nemačka posla

32 **Ljudi i vreme**

KULTURA

34 **"Gradac" posvećen Andriji Mauroviću:**

Junak svoje priče

38 **Knjige:** „Kao varvarin u Prateru” –

Gerhard Amanshauzer

39 **Lagunine knjige**

43 **TV manijak:** Ceca i deca

SVET

44 **Egipat:**

Demonstracije protiv predsednika Morsija

48 **Afera globalnog prisluškivanja:**

Evropa u raljama Velikog brata

MOZAIK

54 **Kultura sećanja:** Laza Lazarević –

Lekarske svedodžbe jednog pisca

59 **Moj muški život:** Penzioner

60 **Strip:** Ja, alkohol

62 **Vreme uživanja:** Roditeljski

Ovogodišnji je Vidovdan bio zamišljen kao veliki istorijski spektakl. Datum, Kruševac, prva dobijena kosovska bitka. Sve je trebalo da pršti od simbolike, onako kako ju je zamislio Aleksandar Vučić: "Srbija se promenila, a da se ničega nije odrekla, niti prodala i izdala."

PIŠE: ZORA DRČELIĆ

Od tridesetih godina prošlog veka naovamo na prostoru Jugoslavije nastajao je jedan

veoma zanimljiv i raznovrstan opus darovitih umetnika stripa. Beograd je možda prednjačio po broju izdanja i autora, ali je u Zagrebu postojao jedan tako samosvojan lik kao Andrija Maurović, nadahnut, crtački artikulisan – strip autor svetskog kalibra

PIŠE: SAŠA RAKEZIĆ

Preko programa "Tempora" tajna služba ima uvid u 85 odsto komunikacija unutar Britanije. Da li će "vavilonska e-biblioteka" u planinama Jute ugroziti trgovinske pregovore SAD-EU

PIŠU: MILAN MILOŠEVIĆ I ANDREJ IVANJI

Na naslovnoj strani: Josip Broz Tito i Stane Dolanc
Foto: Ivan Doroški

Novi globalni centar stoleća u Čengduu, provincija Sečuan (Kina), dug 500, širok 400 i visok 100 metara, najveća je zasebna zgrada u svetu – u njoj bi moglo da se smesti 20 zgrada sidnejske opere ili tri Pentagona. Kompleks je toliko veliki da ima čak i sopstveno veštačko sunce na 100 metara visokoj staklenoj tavanici, a unutar njega su smešteni tržni centri, hoteli, akva park, klizalište i čitavo mediteransko selo.

PROGNOZA VREMENA ZA PERIOD 4. 7. 2013 — 10. 7. 2013.

03/07/13 www.meteos.rs

min°C max°C	ČETVRTAK	PETAK	SUBOTA	NEDELJA	PONEDELJAK	UTORAK	SREDA
Beograd	18 ☀ 31	19 ☀ 29	18 ☁ 28	17 ☁ 29	18 ☁ 28	17 ☀ 27	16 ☀ 29
Vojvodina	15 ☀ 30	16 ☁ 28	17 ☁ 28	17 ☁ 29	16 ☁ 28	15 ☀ 27	14 ☀ 29
centralna i južna Srbija	15 ☀ 32	17 ☀ 30	16 ☁ 29	15 ☁ 28	16 ☁ 28	15 ☀ 29	15 ☀ 30

Većinom povoljna biometeorološka situacija usloviće izostanak tegoba ili samo povremene blage tegobe kod meteoropata i hroničnih bolesnika. Ipak, zbog relativno visoke temperature sredinom sedmice, hronični bolesnici moraju smanjiti aktivnost na otvorenom. Za sve je neophodna i adekvatna zaštita od sunca pri dužem izlaganju. Povećana je opasnost od toplotnog udara za osetljive osobe u četvrtak.

Ko se boji čipa još

Pre neki dan sam registrovao automobil. Bez najave sam banuo u takozvani "tehnički pregled" i posao obavio za ciglo pola sata. Platilo sam službeniku, a da nisam popunjavao uplatnice, i još su mi sami zalepili nalepnicu koja potvrđuje registraciju na vetrobran, skinuvši prethodnu koja je istekla. Jedini uslov za ovako brzu uslugu bio je da mi se podaci iz lične karte i saobraćajne dozvole slažu, odnosno da nisam menjao adresu ili ime od prethodne registracije. U tom slučaju morao bih u MUP.

Do oktobra prošle godine registracija vam je uzimala bezmalo ceo dan: pregled, plaćanje, čekanje u MUP-u. Osim ako posao niste poveravali agenciji. U tom slučaju ni auto nije morao na redovnu kontrolu, što je zastrašujuće saznanje u zemlji gde je prosečna starost automobila oko 15 godina. Ali zahvaljujući sve sređenijim bazama podataka i spremnosti MUP-a da ih pod određenim uslovima podeli sa onima koji pružaju usluge građanima, danas je registracija svedena na vreme potrebno za ispijanje espresa.

To je ilustrativan primer kako elektronska uprava treba i može da funkcioniše. Upravo je razvoj elektronske administracije bila tema skupa za novinare koji je pre nekoliko dana organizovala kompanija Aseko pozvavši i predstavnike MUP-a i Agencije za privredne registre, dve institucije koje su u primeni ovih rešenja otišle neverovatno daleko za srpske pojmove.

Spremnost MUP-ovog tima za elektronsku upravu na saradnju sa građanima i privredom daleko nadmašuje političku volju, odnosno rešenost da se ta saradnja zakonski omogući. Registracija vozila je samo jedan takav primer. Ono što nam sledi su vozačke dozvole usklađene sa ličnim kartama. Zapravo, lična karta bi mogla da nam bude jedini dokument koji u sebi sadrži sve ostale (vozačka, zdravstvena) i može da se čita na daljinu. Tehnologija postoji, imamo i informatičare koji umeju da je upotrebe, pitanje je da li smo mi spremni da je primenimo, jer nam se u glavi umesto pogodnosti odmah priviđaju zloupotrebe.

Agencija za privredne registre jedna je od retkih domaćih institucija koje su spremne za EU, zapravo ova srpska agencija spada među naprednije i u Evropi. I do sada su bili omiljena adresa novinara koji pretražuju unakrsna vlasništva u firmama i otkrivaju rođачke veze tajkuna i političara, ali najnovija opcija mogla bi da bude pravi hit.

Agencija je u ponudu odnedavno stavila i registar svih subvencija za regionalni razvoj. Svaka para koja je data u tu svrhu, iz zemlje ili inostranstva, ovde je zabeležena. Pa kome je na volju može da istražuje kako je taj novac potrošen. Uz ogradu da je agencija tu da objavi, ne i da tumači ili ne daj bože menja podatke koji su joj dostavljeni kao ispravni.

Ovi primeri govore da smo na pragu ozbiljnog istraživačkog novinarstva gde priče nastaju u tabelama i registrima agencija, a zatim se ukrštaju sa podacima kojima raspolaže MUP. Umesto da ispadaju iz kamiona ili da nam ih dojavljuju oni koji bi da se obračunaju sa dušmanima, kako je sada.

S druge strane, svi mi želimo efikasnu državu, ali i nedirnutu privatnost. Problem je što se to uglavnom potire. Da bi nam koristila, država mora da nas identifikuje, kao i banka. Čipovana lična karta ubrzaće nam komunikaciju sa administracijom, a na nama je da se izborimo ko i kako tim podacima sme da pristupi.

Strah od toga govori koliko verujemo sami sebi da ćemo to moći da kontrolišemo, ovako zaljubljeni u tajne službe i privilegije vlasti.

ZORAN STANOJEVIĆ

Apsorbcioni kapacitet

Slušao sam vesti i zapao u košmaran san. Kao, poništili malu maturu, ali ne samo za ovu decu, nego i za nas starije i vratili me u školu.

Zazvoni, poče čas, da li muzičkog, da li jezičkog.

Učiteljica, suvopičasta, stroga u pozi, s okruglim naočarima, kose utegnute u punđu, privrtno suzdržana, odnekud znam, ako pogrešim neće me bičevati, nego će mi oprati jezik sapunom kao nekad Indijancima u No-voj Engleskoj.

Lagano udarajući štapićem u skamiju, poče: "Freu-de, schö-ner Gö-tter-fun-ken

Toch-ter aus Ely-si-um...

Mi otvarasmo usta, i pevasko kako je ko umeo, ne složno kao oni u Zagrebu 1. jula, nego više kao Aleksandar kao Prlja Marš na Drinu na dočeku Srpske nove godine u doba komunizma.

"A sada deco, do Datuma ali i sledećih deset godina, učićemo evropske reči. Prvo ćemo obnoviti gradivo, a na kraju časa na kontrolnom ćemo videti šta ste do sada naučili..."

A

Apsorpcioni kapacitet (Absorption Capacity): Sposobnost državne administracije da planira i usmerava spoljnu pomoć ili sposobnost potencijalnih korisnika da pripreme kvalitetne projekte, koji će utrošiti (apsorbovati) najveći deo alociranih sredstava

("Ko je rekao da će otići stranim dobavljačima?" Svi junaci nikom ponikoše i u crnu zemlju pogledaše...).

Accreditation na BHSM jeziku A-kre-di-tacija

Postupak kojim odgovorno telo daje formalno uverenje da je telo ili osoba sposobna da obavlja određene zadatke...

Kad dođosmo do reči Accession, na BHSM jeziku: Pristupanje, postajanje članom EU, učiteljica završi čas. "To ćemo raditi kad dođe za to Datum... Kakav Vidovdan na Svetoga Savu! Bože..."

I ljutito izađe, trup, trup, trup...

Ne ispita nas...

Probudih se s olakšanjem, ali se bojim da zaspim. Sledećeg časa će ispitivati.

Garantovano...

MILAN MILOŠEVIĆ

Na vratima evropskog predsoblja: Još da kažemo Nemcima ko je zapalio žito, ambasadu u ovom slučaju, i u januaru 2014. godine pregovori bi zbilja mogli da počnu

Sad kad se vlada dohvati rešavanja domaćih prilika, videće se jasno kakvi su. Biće to polaganje male mature i nema rešenja tog testa koje bi im neko mogao doturiti, kao što se čini da su odgovori na pitanja oko Kosova stigli iz briselskog "Službenog glasnika" u grudnjaku Ketrin Ešton

VELIKO SPREMANJE: JANUARSKA ŠARGAREPA

Teško da bi se nešto sažetije moglo reći od onoga što je napisalo ljubljansko "Delo": Srbija je dobila šargarepu koja još nije nikla.

Ovakav ishod datumske groznice mogao se očekivati. Još da kažemo Nemcima ko je zapalio žito, ambasadu u ovom slučaju, i u januaru 2014. godine pregovori bi zbilja mogli da počnu.

Dobijanje ovog roka trebalo bi da nas raduje, makar iz jednog razloga. Vlast će uz pomoć evropskih komesara morati da otvori kuću, opaja sve plafone i čoškovke, okreći tamo gde treba, raspredi ormane i pobaca stare stvari, podmaže vrata koja škripe, zakuca gde šta treba... Počeće, logika govori, jedno veliko spremanje zapuštene srpske kuće i to uz nadzor strogih higijeničara.

Ovi će biti utoliko stroži zato što su u najmanje dva slučaja zemljama kandidatima iz geostrateških razloga progleдали kroz prste i otvorili im vrata pre vremena, ali i zato što se i u tradicionalnoj evropskoj kući svaki čas napravi neki lom, nađu prljave čarape ispod kreveta i ispostavi se da neko nije bacio đubre.

To je dobra vest za Srbiju. Mi bismo Evropu umornu od proširivanja, ma šta govorili činovnici iz Brisela, morali da fasciniramo nekim ozbiljnim pregnućem da bismo se makar održali u prosečnom roku pregovaranja – sedam godina. Pitanje je samo da li smo spremni za takvo pregnuće.

Kao što je pre neku godinu dobijanje statusa kandidata, čime se i danas hvali bivša Tadićeva administracija, bilo direktna posledica hapšenja Ratka Mladića tako je i ovo uslovljeno dobijanje Datuma u direktnoj vezi s presecanjem kosovskog čvora. I, nažalost, ni sa čim više.

Pravo je, dakle, pitanje šta je ova vlada uradila na evro-

peizaciji Srbije i da li uopšte ima kapacitet da nešto uradi. Za ovih godinu dana učinak je bio slab i ne vidi se da imaju sposobnost da s istom odlučnošću s kojom su digli ruke od Kosova prionu na poslove uljudivanja prilika u Srbiji.

Najavljena rekonstrukcija vlade verovatno je poslednja prilika da nešto poprave i kod kuće, ali za to je potrebna druga vrsta pameti od ove koja nas je dovela do Datuma.

Naravno, nisu svi oduševljeni dobijanjem Datuma. Neki protestno šetaju, poput DSS-a, a ima i podosta onih koji su se dohvatili pisaljke, pa, uglavnom po sajtovima i blogovima, podmeću "klipove pod točkove revolucije". Drugim rečima, aktuelnoj vladi mogu da pljunu pod prozor, najpre zato što je kritika mahom s nacionalističkih pozicija i zasnovana je na vidovdanskom mitu, što slabo funkcioniše – ne može se izdati izgubljena stvar.

Sad kad se vlada dohvati rešavanja domaćih prilika, videće se jasno kakvi su, ali kakva je i opozicija. I za vlast i za opoziciju biće to polaganje male mature i nema rešenja tog testa koje bi im neko mogao doturiti, kao što se čini da su odgovori na pitanja oko Kosova stigli iz briselskog "Službenog glasnika" u grudnjaku Ketrin Ešton.

NOVI DATUM: A SAD REKONSTRUKCIJA

Aleksandar Vučić najavio je da će vlada biti rekonstruisana do 27. jula, kada se navršava godišnjica od njenog formiranja. Mlađan Dinkić, "najslabija karika u lancu", makar zato što i bez njega može da se ostvari potrebna skupštinska većina, već je poručio partnerima da rekonstrukcija vlade nije "rialiti šou" pa da se to obavi sms glasovima, a Milutin Mrkonjić je zavapio da ne treba "menjati uigrani tim".

Sad kad imamo novi Datum, ovaj oko rekonstrukcije, ne treba sumnjati da će agilni predsednik Srpske napredne

stranke (SNS) biti vešt u prebacivanju težišta svoje politike sa briselskog na beogradski front, utoliko pre što će tako pažnja biti skrajnuta s implementacije Briselskog sporazuma oko Kosova koja će suštinski pokazati da li je rešenje koje je postignuto održivo sa stanovišta tamošnjeg srpskog življa.

SNS će insistirati, najavljuju iz ove stranke, na tome da promene ne budu samo "kozmetičke" i da se ne svedu na nekoliko ministara, već da se rekonstrukcija izvrši po dubini i obuhvati i državne sekretare, pomoćnike ministara, direktore javnih preduzeća, predsednike opština. Konkretno predloge o kadrovskim promenama naprednjaci će izneti posle sednice Glavnog odbora stranke.

Ne znam koga lažu kad tvrde da se tako temeljna promena strukture vlasti i s njima povezanih lica može obaviti u tako kratkom roku i u jeku sezone godišnjih odmora, ali zvuči privlačno. Groznica rekonstrukcije već trese Srbiju i sada će se čaršija dobro zabavljati njihovim uzajamnim olajavanjem.

Ali, ako je to uslov da nešto počne ozbiljno da se radi, onda ćemo i to nekako pregurati, mada mi se čini da je to nastavak "kurti-murtizacije" Srbije i da će nakon svođenja bilansa te akcije rezultat biti razočaravajuća potvrda da su jedni sjahali da bi drugi uzjahali.

DIREKTOR ILI FIKUS: KONKURS I KONKRETNI ŽIVOT

Evo, uostalom, primera iz života. Ministarka za energetiku Zorana Mihajlović sa žaljenjem je pre neki dan konstatovala da su se na konkurs za direktora EPS-a prijavila samo dva kandidata. Zašto se javilo toliko malo ljudi? Na to pitanje na svom blogu odgovara Saša Radulović, ekonomski analitičar:

"Voditi privredno društvo kao što je EPS je veliki izazov u svakoj normalnoj državi na svetu. Imovina EPS-a iznosi oko 10 milijardi evra. Prihodi oko 1,8 milijardi evra. EPS ima preko 32.000 zaposlenih... Poziv kandidatima je pored oglasa javno u medijima uputila i ministarka. Za pohvalu je takođe da će javno biti objavljene ne samo biografije kandidata, nego i njihovi predlozi za EPS.

Možda je to i deo problema sa dosadašnjim malim brojem kandidata. Pored toga što verovatno mnogi pogrešno misle da je konkurs namešten. Međutim, to nije tema. Nešto dublje nije u redu sa celim sistemom upravljanja javnim preduzećima. Odnosno njegovim odsustvom.

Šta nije u redu sa ovim, kao i sa svim drugim sličnim oglasima?

Pogledajmo kratko postupak izbora direktora velikih kompanija na Zapadu. Velike kompanije nikada ne objavljuju oglas u kome daju rok do koga neko treba da se javi za posao direktora. Uz uslov da ako kandidat propusti rok ili fotokopiju neko od traženih dokumenata ne overi u sudu, onda ništa od

posla. Kompanije daju na znanje da traže direktora. Nekada javno, a nekada tajno. Odnosno, da se traži direktor zna odabrana agencija koja je angažovana na pronalaženju kandidata. Ova agencija u poverenju razgovara sa mogućim kandidatima, sagledavaju celo tržište, uzduž i popreko, u zemlji i u inostranstvu, i traže kandidate koji bi mogli biti dobar spoj sa kompanijom i njenom vizijom. I nikada ne postoji rok u kome morate primiti nekoga niti postoji moranje da primite jednog od kandidata koji su se javili. Nakon što kandidati pristanu da razgovaraju, osnovne informacije o kandidatu se dostavljaju bordu direktora. Od informacija najvažnija je šta je kandidat do tada radio.

Izbor direktora je dvosmerna ulica. Kompaniji mora da se svidi direktor i direktoru mora da se svidi kompanija. Kada kažem kompanija, mislim na njene vlasnike, njen upravni odbor, njene poslovne planove, njen način odlučivanja itd. Izbor direktora nije ispit. Niti se radi o komisiji za prijem. Ljudi koji su nešto postigli u životu i iole drže do sebe se ne javljaju na ispit. Izbor direktora je serija razgovora ravnopravnih, racionalnih ljudi koji razgovaraju o mogućem zajedničkom poslu. U tim razgovorima se diskutuje o budućnosti kompanije. Diskutuje se o mogućim pravcima razvoja, diskutuje se o budućem finansiranju, viziji itd. I onda bord direktora donosi odluku o najboljem kandidatu. I u tim razgovorima, kandidati nude svoje ideje o daljem pravcu razvoja kompanije.

Bord direktora postavljaju vlasnici, akcionari. Bord direktora radi u najboljem interesu kompanije, odnosno njenih vlasnika. I u sopstvenom, jer imaju opcije na akcije kompanije. U prevodu, profitiraju kada akcije rastu. Da li znate ko

je to u EPS-u? Ko radi u najboljem interesu EPS-a i njegovih vlasnika, poreskih obveznika Srbije?

Koja je to vizija za EPS? Ko je taj ko u ime vlasnika (poreskih obveznika, građana Srbije) uopšte vodi računa o najboljem interesu vlasnika? Da li uopšte zna kako da artikulise taj najbolji interes? Šta se očekuje od direktora? Koliko može da utiče na cenovnu politiku EPS-a? Koliko može

da utiče na izbor menadžment tima? Koliko može da utiče na sistematizaciju radnih mesta i otpuštanje viškova, posebno u administraciji? Koliko može da utiče na plate? Na bonuse zaposlenih? I kakvu kompenzaciju može da očekuje?

Ako ne može da određuje ove stvari, u stvari i nije direktor. Nego fikus. Koji ozbiljan čovek, sa iskustvom i znanjem i idejama, želi da bude fikus? Ako nema borda direktora koji radi u najboljem interesu kompanije, kako je uopšte moguće napraviti bilo kakav izbor? Taj bord bi morao da bude dovoljno stručan da uopšte može da napravi izbor. A ako se radi o fikusu bordu i fikusu direktoru, direktoru će biti dovoljna i plata od 2, 3 hiljade evra. Jer kao fikus negde drugo, bolje ne može ni da sanja."

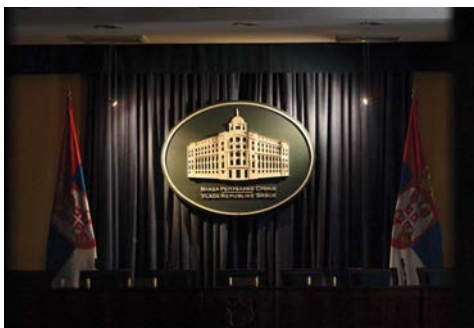

Foto: M. Milenković

SPEKTAKL ALEK VUČIĆA NA ISTO

VIDOVDAJSKI SUSRETI: A. Vučić i otac Sava Janjić,...

Foto: Vreme

Datumska spinovanja su koliko sutradan zamenjena spinovanjima o “neodložnim poslovima” kojima vlada “sad kad imamo datum” konačno može da se posveti. Tako su opet otvorena tabloidna licitiranja o rekonstrukciji vlade, vanrednim izborima, o tome ko od ministara napušta vladu, ko će biti uhapšen i koje će se nove afere otvarati. Ponovo sve isto u duhu disciplinovanja koalicionih partnera

Ovogodišnji je Vidovdan bio zamišljen kao veliki istorijski spektakl. Datum, Kruševac, prva dobijena kosovska bitka. Sve je trebalo da pršti od simboličnosti, onako kako ju je zamislio Aleksandar Vučić: “Srbija se promenila, a da se ničega nije odrekla, niti prodala i izdala.” Trebalo je, ako ništa drugo, nakon svih ovih godina konačno *rekonstruisati* Žarka Lauševića koji bezmalo četvrt veka, od

učkura do grla bijela rastavlja Ljubu Tadića od života, u *Boju na Kosovu*. Baš onako kako je one '89. Šotrin film zgodno poslužio Slobodanu Miloševiću u pakovanju imidža oca nacije, taman tako je vidovdanska predstava Vlade Srbije u Kruševcu imala da posluži Dačić&Vučić dvojcu bez kormilara da se konačno ustoliče kao novi srpski reformatori jer su im eksperti za *self-marketing* dojavili da je to mesto upražnjeno još od smaknuća Zorana

Dinđića. Ali, avaj, Milošević je za svoj avatar imao okrugli datum, šest vekova od Kosovskog boja. A Dačić&Vučić, em bez okrugle godišnjice Kosovske bitke, em bez toliko priželjkivanog briselskog datuma. Duplo golo, a *show must go on...*

Zato su delovali baš smlaćeno i razočarano, bez trunke energije i uverljivosti interpretirajući brižno pripremljene govore o “evropskom Vidovdanu” od kojeg se “više neće slaviti porazi nego pobe

SANDRA

RIJSKU TEMU

...I. Dačić i M. Barozo

Foto: Fonet

Srbije", o "preokretanju toka istorije", novom kalendaru i kamenu međašu kojim su lično njih dvojica zatukli sve srpske nazadne mitove, i tako omogućili da *reforme i modernizacija*, ta nova naprednjačka mantra otkako ju je izgovorio Vučić, u Srbiji konačno počnu da se sprovede. Ruku na srce, vicepremijer Aleksandar Vučić izgledao je lošije od Dačića, nekako smlaćenije, ali o tom potom.

DATUMSKI MEANDRI

Ukratko, nije baš da se u Briselu ništa nije dogodilo, ali nedovoljno za spektakl. Za zbrku oko datuma, jesmo li ga dobili ili nismo, najveći krivci nisu Dačić i Vučić, a nisu ni mediji ovdašnji, koliko je kriva sama formulacija zaključka usvojenog na zasjedanju Evropskog saveta, 28. juna. Pa je red da je citiram: "Evropski savet prihvatio je zaključke i preporuke Saveta ministara od 25. juna i odlučio da

otvori pristupne pregovore sa Srbijom. Prva međuvladina konferencija održać se najkasnije u januaru 2014. godine. Pre toga, Savet ministara će usvojiti okvir za pregovore koji će Evropski savet potvrditi na svom redovnom zasjedanju o proširenju." Elem, veliki je ustupak napravljen Dačiću&Vučiću u Briselu, jer je iz konačne verzije usvojenog zaključka izbačena reč "decembar", kada će na redovnom zasjedanju Evropskog saveta biti "potvrđen" okvir za pregovore. Dakle, u "decembru", ili "na redovnom zasjedanju" Saveta EU biće "potvrđeno", a ne "odlučeno". Herman van Rompej, predsednik Evropskog saveta, objasnio je da je "potvrda", izuzev što je jako dobra reč, "deo normalne procedure i nije nikakav uslov". Isti je ovaj gospodin odmah posle vikenda požurio u Beograd da pojasni Dačiću&Vučiću da ustupkom u formulaciji usvojenog zaključka nisu promenjeni

ili odbačeni nemački uslovi (pogledajte okvir) o kojima je govorila Angela Merkel posle odluke Saveta EU u Briselu, te da su "suštinska primena briselskog sporazuma i normalizacija odnosa Prištine i Beograda" – ključni, dakle preduslovi za otpočinjanje pregovora u januaru 2014.

"Nađeno je kompromisno rešenje u formulaciji zaključka", kako reče za "Vreme" Đorđe Vuković iz Cesida, "početak pregovora je najavljen, ali tako da budu zadovoljeni nemački uslovi".

Premijeru Ivici Dačiću, međutim, ne odustaje se od tumačenja zaključka Evropskog saveta po kojem "nema uslova" i "nema nove provere". Vicepremijer Aleksandar Vučić, poslovično obazriviji, kaže da je januarski početak pregovora sa EU manje od onog što je očekivao, ali da je to više nego što je bilo koja vlada u poslednjih 25 godina uradila. Počasni »

predsednik DS-a Boris Tadić, pak, povodom ujdurme oko datuma rekao je ovako: "Tako je odluka Saveta EU veoma značajna i ojačava evropsku perspektivu naše zemlje, Srbija, nažalost, nije dobila datum za početak pregovora. Javnosti se, potpuno nepotrebno, medijski plasira zabluda o tome kako će EU otvoriti pregovore sa Srbijom bezuslovno, što je apsolutno netačno." Mediji u Srbiji su dvojicu iz Nemanjine 11 uglavnom pomogli koliko su mogli, ne pridajući mnogo važnosti rečima Angele Merkel po kojima je jasno da će se u decembru Evropski savet ponovo baviti Srbijom i procenjivati implementaciju Briselskog sporazuma Prištine i Beograda. Nemački uslovi na kojima je insistirala Angela Merkel zaglušeni su samo ovde prigodnim horskim aplauzom svetskih medija i evropskih predstavnika u Srbiji. Razumljivo. I Briselu i Beogradu bilo je važno da se obezbedi prvi utisak, a tu su značajno pomogli i službenici iz EU koji su naučili da Srbi vole istoriju i mitove, pa je tako i Vensan Dežer više puta upotrebio reči "pobednički", "Vidovdan" i "istorijski", ne bi li koliko-toliko podržao onu vučičevsku skrojenu simboliku. Na naslovnoj strani vikend izdanja tabloida "Informer", za koji se osnovano sumnja da je blizak vicepremijeru Aleksandru Vučiću, osvanula je očekivana naslovna strana: "Dobili smo taj datum, a sad SPEKTAKL! Ovog leta na repertoaru: rekonstrukcija vlade, raspisivanje izbora, istrage o vezama ljudi iz vrha vlasti s mafijašima, hapšenja ministara, lidera stranaka..." Ali je kudikamo zanimljiviji bio izveštaj sa koncerta Svetlane Ražnatović na Ušću. Tamo je pisalo da je Ceca pesmom "Srbiji čestitala ulazak u Evropu". Jer ko bi se sad bavio detaljima? Razume se da je na koncert "pravo iz Brisela" stigao premijer Dačić.

U datumskom spinovanju i sluđivanju i onako zbunjenog naroda, Srbijanka Turajlić, profesorka Beogradskog univerziteta, ne vidi ništa neobično. "Pregovarači imaju potrebu da opravdaju uspeh svojih pregovora, pri tom mislim da je jako dobro što su oni pregovarali i da kosovsko pitanje mora da se reši nekako, ali, način na koji oni to rade, kao jedan kupoprodajni ugovor, njih dovodi u poziciju da stalno moraju da dokazuju da su dobili protivvrednost za ono što su prodali. Tako da to spinovanje oko dobijanja datuma

Nemački uslovi

- Potpuno raspuštanje srpskih "paralelnih struktura na severu Kosova".
- Stvaranje novih struktura u oblasti sigurnosti i pravosuđa Kosova koje podležu političkoj kontroli i finansiranju samo od kosovske vlade.
- Detaljni uvid svih srpskih plaćanja institucijama na Kosovu.
- Održavanje slobodnih i fer lokalnih izbora na Kosovu.
- Potpuno sprovođenje svih prethodnih rezultata procesa dijaloga.
- Neometan pristup kosovske granične policije i carinika graničnim stanicama na severu Kosova.
- Otvaranje mosta na Ibru.
- Potpuno razjasniti napad na nemačku ambasadu kroz sudski postupak i počinioce, kao i one što stoje u pozadini slučaja, pravosnažno osuditi.
- Da se Srbija ugovorom o pristupu obaveže da, posle prijema, ne blokira približavanje Kosova EU.
- Reforma pravosuđa
- Borba protiv korupcije i organizovanog kriminala.
- Medijske slobode.
- Zaštita manjina.
- Obezbeđivanje investicione sigurnosti.

IZVOR: "POLITIKA"

služi samo zato da bude predstavljeno da smo mi nešto dobili za ono što smo dali. Pritom, niko i ne govori da mi nismo ni dali nego smo samo konstatovali da je to nešto otišlo, jer smo morali da konstatujemo kad-tad. I otud to sluđivanje."

BRISEL ODLUČUJE O IZBORIMA U SRBIJI

Datumska spinovanja su koliko su tradan zamenjena spinovanjima o "neodložnim poslovima" kojima vlada "sad kad imamo datum" konačno može da se posveti. Tako su opet otvorena tabloidna licitiranja o rekonstrukciji vlade, vanrednim izborima, o tome ko od ministara napušta vladu, ko će biti uhapšen i koje će se nove afere otvarati. Ponovo sve isto u duhu disciplinovanja koalicionih partnera. Sve te "vruće teme" koje se otvaraju u medijima, profesorki Turajlić više liče na

populizam kojim vlada ova vlada, nego "što je tu reč o nekoj ozbiljnosti da se nekud konačno krene".

"Kada bi bili ozbiljni da formiraju pregovarački tim za pristupne pregovore sa EU, da se dogovore za svako poglavlje sada, ko će o čemu da razgovara, onda bi ta priča o datumu i šta smo dobili, imala nekog smisla. Ovako nema. Postoji i dalje jedna zapitanost koliko su mediji i naši tzv. politički analitičari nespremni da se upuste u ozbiljan dijalog s ovom vladom, tačnije njenim prvim potpredsednikom. Ta neka snishodljivost u odnosu na prvog potpredsednika vlade je meni nepojamna i do kraja nerazumljiva. Reklo bi se kao da ovaj čovek drži dizgine nekakvog angažmana, kao da je reč o filmskom spektaklu koji treba da počne da se snima i svi se nadaju da će biti u podeli", kaže dr Turajlić.

E sad, nije teško zaključiti, da Berlinu i Briselu nije baš do novih izbora u Srbiji, pa je to bio i jedan od osnovnih razloga kompromisne formulacije zaključka, kojim nisu iznevereni nemački uslovi, ali su Vučiću vezane ruke. Sa čistim datumom ili potpuno bez njega Vučić je imao mogućnost da uđe u vanredne izbore u Srbiji. U ovakvoj "štapi i šargarepa" varijanti, on ne može da se bavi izborima i rejtinzima, nego 23, 24, i 35. poglavljima Pravnih tekovina EU koja će biti prva otvorena u pregovorima Beograda i Brisela. Jedin "garant" Briselu da bi Srbija u tim poglavljima nešto mogla da uradi, upravo je Vučić. Ta poglavlja su redom vladavina prava, reforma pravosuđa, borba protiv korupcije i organizovanog kriminala, i na kraju, ali i najvažnije, poglavlje 35 – ostala pitanja – koje se bavi regionalnom saradnjom, tj. u našem slučaju tzv. potpunom normalizacijom odnosa Beograda i Prištine. Kako ovih dana javljaju poznavaoци prilika u Berlinu i Briselu, čak i ako do decembra obavimo implementaciju sporazuma sa Prištinom potpuno i do kraja, i nekog januara (naprednjaci pričaju da su dobili uveravanja da je to 14. januar, opet simbolično srpski praznik) otpočnu pregovori Srbije sa EU, nije ih teško zaustaviti. Naime, svako kočenje normalizacije odnosa s Kosovom, ili zastoj u reformama u oblastima pravosuđa i borbe protiv korupcije, mogu blokirati pregovarački proces.

**EVROPSKO ČASKANJE
U ZAGREBU:
T. Nikolić i H. Tači**

Foto: Fonet

Đorđe Vuković zato veruje da tzv. međunarodna zajednica jeste taj "veto igrač" koji lako može da blokira vanredne izbore u Srbiji jer im u trenutku kada treba završavati kosovsko pitanje, izbori najmanje trebaju. "To je taj spoljni faktor, za njih je sada ključno kako će se primenjivati sporazum između Prištine i Beograda. Njih druge stvari ne interesuju. Pa je moguće da traže, u toj situaciji, određenu stabilnost vlade."

Međutim, Vučić je neki dan na konferenciji za novinare rekao da ne zna da li se međunarodna zajednica protivi vanrednim izborima, ali da ga to i – ne zanima: "To je unutrašnja stvar zemlje Srbije jer ovom zemljom ne vladaju ni Amerika ni Nemačka. Oni su dobri prijatelji, ali kada je reč o izborima, ne pitaju se jer je to unutrašnja stvar Srbije." O izborima je još rekao da ne razmišlja o njima, ali i ne isključuje tu mogućnost.

POZICIJA OPOZICIJE

Ovakvo skrojena odluka Evropske komisije o početku pregovora svakako više ide naruku Dačiću i Dinkiću, nego Vučiću, koliko god on tvrdio da ne isključuje mogućnost izbora. Možda Vučić nikad i nije ozbiljno mislio o izborima, ali je uvek mogao da ih upotrebi kao krajnju meru u disciplinovanju svojih koalicionih partnera. Jer, svima je jasno da ni Dačiću ni Dinkiću nije do novog izlaska na birališta pred građane. Oni u ovom trenutku, kaže Vuković, imaju vlasti koliko najverovatnije neće imati posle sledećih izbora. "Malo je verovatno da socijalisti ponovo imaju premijera i ključne resore kao što su policija, obrazovanje i zdravstvo, kao što je s druge strane mala mogućnost da u nekoj drugoj konstelaciji snaga Dinkić dobije ključne ekonomske resore kao što ih sad ima. Oni ne mogu ništa da dobiju novim izborima, ali mogu sve da izgube", tvrdi Vuković. Poznavajući priliku među naprednjacima tvrde da postoji mogućnost da Dačić i Dinkić budu isključeni iz vladajuće koalicije, a da Vučiću, koji bi u tom slučaju postao premijer, manjinsku podršku u Skupštini pruže demokrate.

"U tom slučaju bi demokrate i naprednjaci podelili vlast u Beogradu", reče za "Vreme" jedan ugledni naprednjak iz vrha stranke. Na pitanje da li je to samo još jedno medijsko spinovanje, tačnije pritisak Vučića na Dačića da pristane na njegove uslove rekonstrukcije vlade, ovaj naprednjak kaže: "Izbora neće biti. Potrebno je da napravimo vladu koja će biti u stanju da primeni sporazum s Prištinom do kraja, i koja će biti u stanju da se obračuna s korupcijom prvo u svojim redovima, kako ne bismo prokockali januar 2014. Potrebni su nam ljudi koji su to u stanju da učine. Malo je vremena preostalo, a prilike za popravni nemamo. Ako Dačić i Dinkić pruže dokaze da su u stanju da radimo, idemo dalje, ukoliko ne, pomoć moramo tražiti na drugoj strani." Vučić, međutim, uz obećanje da će rekonstrukcija vlade biti završena do 27. jula, reče da nije bilo razgovora o promeni koalicionih partnera, ali po načinu na koji je to rekao kao da ne isključuje tu mogućnost: "Svako svakog može da promeni, ali do sada nije bilo takvih razmišljanja. Razgovaraćemo, pa ćemo videti ko se za šta zalaže."

S druge strane, Đorđe Vuković veruje da naprednjacima odgovara da imaju ovakve koalicione partnere jer sve ono što je loše na vlasti oni mogu da adresiraju na njih i to je jedna lagodna "pozicija opozicije u okviru vlasti". Kao što su pred izbore u takvoj poziciji bili socijalisti i urs u odnosu na ds, sličnu poziciju sada naprednjaci zauzimaju u vlasti. Takva lagodna pozicija kupuje im vreme. Preuzimanje ključnih pozicija vlasti, tvrdi Vuković, kasnije bi moglo da im se negativno odrazi na rejting: "Ključne pozicije vlasti

nose i svu odgovornost sa sobom. Onda građani kažu, dobro, da vidimo šta ste vi uradili. Objektivno, da neko nešto ozbiljno uradi u ekonomiji ne može narednih nekoliko decenija, jer to nije proces koji bi mogao da se rešava u sledećih nekoliko meseci. To su procesi koji traju dva, tri mandata najmanje da bi se izašlo na neke prosperitetne grane."

Vučića i naprednjake nimalo ne plaši kako će biračko telo reagovati na rasplet događaja oko EU i Kosova. Jer, Kosovo i EU već dugo nisu dominantna pitanja za birače. Vuković dodaje: "To su sekundarna pitanja. Biračko telo naprednjaka su gubitnici tranzicije, oni koji prethodnu vlast krive za loš život. Na primer, kad pitate birače o privatizaciji, za njih nije pitanje jesu li privatizacije neuspešne, nego je pitanje za dobar deo birača da li su one uopšte bile potrebne. Kada SNS kaže da su problem loše privatizacije, time daju građanima signal da je problem što je uopšte bilo privatizacija. Zato im ljudi veruju, jer su mase građana ogorčene što je privatizacije bilo uopšte, u firmama koje su oni stvorili. U tom kontekstu, EU i Kosovo su sporedne teme."

Ipak, Vučiću se žuri. Jer zna da će građani uskoro početi da zaboravljaju ko je bio na vlasti pre njega, pa će krivca za svoje probleme potražiti u aktuelnoj vlasti. Vreme ne radi za njega, kaže Vuković, "ali u ovom trenutku on ima kontrolni paket akcija i bez Vučića nema sledeće vlade, bilo da naprednjaci tu budu sami, ili sa jednim ili dva koaliciona partnera".

Zato je vicepremijer izgledao onako smlaćeno na Vidovdan, u Kruševcu. ¶

ZORA DRČELIĆ

Ako rešavam problem, zovite me i “Tačijev Srbin”

Zovite me kako god hoćete, ali ako svakoga dana uspemo da rešimo po jedan problem neke srpske porodice na Kosovu, naša misija je uspešna

Slobodan Petrović, osnivač i predsednik Samostalne liberalne stranke (SLS) i zamenik premijera Kosova i ministar administracije lokalne samouprave u kosovskoj vladi, jedan je od medijski najnapadanih srpskih političara sa Kosova. Petrović, član delegacije Prištine na razgovorima sa Srbijom u Briselu, do sada uglavnom nije odgovarao na optužbe, tvrdeći da Samostalnu liberalnu stranku osnovao da bi se bolni konflikt prekinuo. Na odluci o pripremi osnivanja Zajednice srpskih opština na Kosovu stoji upravo njegov potpis, a sada, posle uspešnog okončanja briselskog dijaloga, veruje da je i poslednjim skepticima jasno da Srbi na Kosovu na svoju sudbinu mogu uticati jedino ako se nalaze na mestima gde se realne odluke donose, a to je – u kosovskim institucijama.

“VREME”: Umeli ste da kažete da

“nema teme o kojoj se više, ali i neodgovornije pričalo u srpskoj politici od Kosova”. Je li i dalje tako?

SLOBODAN PETROVIĆ: Nacionalne emocije svih Srba naslonjene su na Kosovo. To je idealna pozicija za zloupotrebu dežurnih patriota koji su svoju demagogiju, bez ikakve želje da se problem reši, doveli do perfekcije. Ako pogledate političke

izjave, novinske članke ili TV programe, videćete da se o Kosovu govori mnogo. Sa druge strane, retko ćete imati priliku da čujete bar osnovne informacije ili podatke o životu na Kosovu. O predlozima za rešenje da ne govorim. Briselski sporazum je značajno popravio stanje, ali je ostalo još mnogo toga neodgovornog u politici i medijima kada je Kosovo u pitanju.

Ima mišljenja da su Srbi, “južno od Ibra”, kako se to obično kaže, zbijeni u enklavama u albanskom okruženju, godinama bili taoci međunarodne zajednice, ali i sopstvenog naroda. Ko najviše snosi odgovornost za to?

Srbi sa Kosova, i severno i južno od Ibra, jesu bili taoci, ali ne sopstvenog naroda. To bi posebno bilo nekorektno reći kada se ima u vidu emocija koju građani Srbije imaju i prema Kosovu i prema kosovskim Srbima. Srbi sa Kosova su bili ili su još, taoci nerešenih odnosa Prištine i Beograda. Sigurno da ima puno odgovornih za to.

Jedan ste od retkih srpskih političara koji tvrde da je pogrešno da se krivica za srpske probleme na Kosovu traži samo na albanskoj strani. Kakva je sve tu krivica Srba i Srbije?

Uporno izbegavam da govorim o

krivcima. Sigurno je da ih ima na svim stranama. Ne želim da budem sudija i uporno ističem da je krivica za nerešavanje problema obostrana kao što je i uspeh pregovaračkog procesa u Briselu uspeh obe strane u datim okolnostima.

Ipak, iz nekih vaših ranijih javnih nastupa mogao se steći utisak da je Beograd prvi na spisku problema Srba sa Kosova?

Pogrešno ste me protumačili. Ja sam za to da Beograd bude među prvima na spisku rešenja za probleme Srba sa Kosova.

Zašto je vaš odnos sa zvaničnim Beogradom i dalje nezvaničan i svodi se na razmenu mišljenja na neformalnim skupovima?

To nije pitanje za mene. Niti se bilo kome nudimo niti odbijamo saradnju sa bilo kim ko može i hoće da pomogne. A sada su svi u prilici da se uvere da je Samostalna liberalna stranka prepoznala interes svoje zajednice da u novim okolnostima obezbedi što povoljnije uslove i to je sada velika prednost: mnogi procesi koji očekuju sever Kosova, južno od Ibra su zahvaljujući nama završeni. Prosto, kao ozbiljni i odgovorni ljudi, mi nismo imali taj luksuz da ignoriramo stvarnost oko sebe. Jer, zbog toga smo i ušli u politiku!

Iza kulisa Brisela

Pregovori sa Prištinom traju skoro dve godine, a vi ste se u dijalog uključili tek u finišu. Zašto?

Pregovore smo prizivali, njima se iskreno obradovali i uključeni smo kad se došlo do najškakljivijih tema.

Ove godine ste postali gotovo standardan član prve postave Prištine. Koliko ima istine u pričama da ste to obezbedili ličnim vezama sa američkom administracijom?

Ne razumem baš šta je to “prva postava Prištine”. Moje mesto je rezultat poverenja koje su mi dali građani na izborima. Moje veze sa američkom ili bilo kojom drugom administracijom nisu lične, već političke, i trudim se da sa svima budu što bolje.

Više puta ste rekli kako niste sigurni da Beograd ima prave informacije o interesima srpske zajednice na Kosovu.

Ja sam samo ponudio drugi i za nas Srbe sa Kosova važniji ugao gledanja. Ugao nas na koje se rešenja odnose. Na primer: ako Priština i Beograd trenutno pregovaraju o telekomunikacijama, nama je važno da nakon tih pregovora ne plaćamo enormnu cenu telefonskih razgovora prema Srbiji. Interesi vlada u Prištini i Beogradu su druge prirode.

Je li vam u Briselu bilo ugodno ili neprijatno? Kakav je to osećaj sedeti preko puta sunarodnika koji vas doživljaju kao izdajnika?

Naši susreti su bili normalni, sa pojedinim članovima delegacije iz Beograda rekao bih i srdačni. Mi smo tamo bili na odgovornom poslu rešavanja jednog velikog problema. Osećaj odgovornosti je prvi osećaj kada pričamo o tim danima.

Zašto ste osnovali sopstvenu partiju pored toliko srpskih stranaka na Kosovu?

Srbima na Kosovu trebao je novi politički odgovor na realnost koja nam se desila. Taj odgovor do formiranja SLS-a nije bio politički artikulisan.

Zar nije bilo logičnije da, zarad bolje komunikacije sa Albancima, postanete faktor u nekoj albanskoj partiji i iznutra radite na izbavljenju Srba iz neke vrste političke izolacije?

Ne. Dubina konflikta, višedecenijsko nezumevanje dva naroda i potpuna blokada političkog procesa razlozi su da model manjinskih partija, kao što je SLS na Kosovu, bude najefikasniji oblik za zaštitu političkih interesa srpske zajednice.

Šta vas više pogađa: kad vas nazivaju "Tačijevi Srbi" ili "Srbi lojalni Albancima"?

Mnogo puta sam rekao: zovite me kako god hoćete, ali ako svakoga dana uspemo da rešimo po jedan problem neke srpske porodice na Kosovu, naša misija je uspešna. Kao odgovorni ljudi mi smo političku scenu na Kosovu prosuđivali sa pozicija njenih realnih mogućnosti, a ne pozicija zadatih utopija i zato smo danas tu gde jesmo.

Prebacuju vam i da ste dali legitimitet kosovskoj vlasti da na Srbima južno od Ibra, danas najočiglednijim žrtvama svega što se dešavalo na Kosovu, testira zakonitosti multietničnosti!

Teza da je Kosovo postalo nezavisno zato što je u njegove institucije ušao SLS da svojim radom i na jedini mogući način poboljša status Srba na Kosovu sama je po sebi neodrživa. Na stranu činjenica da je SLS ušao tek u treću kosovsku vladu, a da je u prethodne dve takođe bilo Srba, i to baš onih koji nam to danas prigovaraju.

Kad ste odlučili da uđete u kosovsku vlast, umesto obrazloženja po-

nudili se metaforu: "Klimu ne možete da prihvatite ili ne prihvatite, morate se prilagoditi"! Je li Briselski sporazum znak da su se Srbi na Kosovu definitivno prilagodili klimi?

Kao što postoje stvari na koje ne možemo da utičemo, postoji i gomila pitanja koja se mogu pokrenuti i mi nismo propustili priliku da to i uradimo. Koja bi to srpska zajednica opština danas postojala da mi te opštine južno od Ibra nismo formirali i izgradili? Ko bi u njima sada živeo da smo umesto asfaltiranja, izgradnje kuća, obdaništa, bolnica, vodovoda, zapošljavanja izabrali da nosimo bedževe i transparente?!

Što se tiče Briselskog sporazuma, on je važan da se normalizuju odnosi Prištine i Beograda, ali mnogo važnije za mene, da se normalizuje život na Kosovu.

Koliko ste u prilici da utičete na zva- ničnu politiku Kosova i na koji način?

Postoje pojedina dobra ustavna i zakonska rešenja o zaštiti srpske zajednice na Kosovu. Na njima svakodnevno insistiramo. Pored toga, snagom institucija kao što su ministarstva, parlament, opštine sa srpskom većinom, kancelarijom premijera za zajednice, Poverenikom za jezik i učešćem u drugim institucijama na Kosovu možemo da utičemo na našu sudbinu. Takođe, moje prisustvo u Briselu kao deo delegacije Prištine dokaz je da uspevamo da se naš glas čuje.

Kad kažete da su se Srbi južno od Ibra odlučili za – realnost, na šta

konkretno ciljate?

Realnost je da bez vozačke dozvole sa Kosova ne možete voziti kola, ako to radite, kazniće vas opet neki kosovski policajac, struju isporučuje Kosovska energetska korporacija, ako ne platite, nećete je imati. U tim okolnostima sami smo kazali – zar nije bolje da onda i budemo deo tog sistema i izborimo se za neka prava. To je ta realnost.

Umeli ste da kažete kako ste "birajući između zemaljskog i nebeskog carstva, izabrali – budućnost". Vaši protivnici kažu: "Da, ali na uštrb nacionalnog nasleđa, identiteta, običaja i navika srca?"

Neka mi neko kaže kako smo se to odrekli nacionalnog identiteta. Obnavljajući crkve? Porušena groblja? Zakonom o Velikoj Hoći ili istorijskom centru Prizrena? Osnivanjem televizije na srpskom jeziku na celoj teritoriji Kosova? Mi budućnost gradimo ni najmanje se ne odričući svog identiteta.

Status Srba na severu i Srba južno od Ibra ne razlikuje se samo geografski, nego i politički. Može li se to prevazići?

Ignorisanje specifičnosti severa Kosova i srpskih sredina ispod Ibra bila bi greška. Sa druge strane, odustajanje od celovitog rešenja za srpsku zajednicu na Kosovu bilo bi pogubno. To se u Briselu srećom nije desilo. Normalizujmo odnose, uvedimo vladavinu prava i razlike će postati beznačajne.

Vaše stranačke kolege često kao adut potežu podatak o 3000 zaposlenih Srba otkad participirate u vlasti. Na vlasti ste sedam godina, što znači da ste u proseku zapošljavali 430 ljudi godišnje? Je li to uspeh?

Pogrešno koristite statistiku. Prvo, na vlasti smo pet godina, a drugo, zaboravljate da stepen učešća SLS-a u vlasti, kao ni stanje u kosovskom društvu nisu isti danas i pre pet godina. Trend poboljšanja na tom polju svakako postoji i vrlo je izražen.

Koliko Srba trenutno živi na Kosovu?

Srbi na kosovskom popisu nisu popisani zbog poruke Beograda da će ih popisati Srbija, što se nakon toga nije desilo. Tako su kosovski Srbi jedini nepopisani ljudi u Evropi. Procenjuje se da ih ima oko 120.000. Od toga dve trećine južno od Ibra.

SLAVIŠA LEKIĆ

Foto: FoNet

Budućnost ili toalet-papir

Pod sloganom "Spasimo nauku" u centru Beograda protestovalo je 2. jula između dve do tri hiljade naučnika – to je do sada najveći takav skup u Srbiji i regionu. O čemu je reč

Piše: akademik Zoran Petrović

Naučnici do sada nisu često izlazili na ulice. A i zašto bi. Oni nisu u stanju da zatvore škole i pošalju stotine hiljada đaka na ulice, (većinom) ne brinu o zdravlju populusa pa i političara, nisu u stanju da svojim vozilima prekinu saobraćaj. Oni takođe nisu u stanju da zveckajući svojim radnim uniformama, svakodnevnom odećom i pratećom opremom uplaše bilo koga. Pa zašto onda izlaziti kad nemate zube? Poput domaćih životinja koje bi preminule pošto bi naučile da ne jedu a da istovremeno rade, tako i srpski naučni perpetuum mobile ubrzano dolazi do svog kraja. Čini se da je ovaj izlazak samo poslednje zajedničko druženje.

Osnovni povod se može opisati jednom brojkom: 20.000 dinara (po osobi na godinu dana). To je ukupna suma koju naučnim radnicima predviđa budžet pre rebalansa (čitaj daljeg umanjenja) a od te sume u 2013. je isplaćeno 0 dinara (i deo zaostalog duga iz prošle godine). Od tih sredstava treba obezbediti markicu, deo minulog rada, štampanje postera, plaćanje većeg dela putnih troškova i kotizacija za konferencije, reprezentovanje zemlje u radnim telima i komitetima. Potrebno je od tih sredstava platiti sve školarine koje na nekim fakultetima iznose preko 200.000 godišnje, sve specijalističke usluge. Na kraju treba dodati hemikalije, hranu za životinje, elektron-

ske i vakuumske komponente, troškove rada, rezervne delove, sve što je potrebno da oprema radi. Istovremeno privreda ove zemlje očekuje da se od tih sredstava naučna otkrića konvertuju u nove visoke tehnologije koje će sama ta privreda dobiti ne uloživši ništa.

Mora se shvatiti da iza ovakvih stvari ne stoji neka od partija, kao što meta napada nije neki konkretan ministar (već svi zajedno) iako je čast da se ovom vatrom bavi pripala sadašnjem. Nauka je jedan od domena u kome je lako stvoriti partijske konsenzuse, gde ukoliko postoji želja da se reše problemi i definiše politika tu onda svi mogu da se dogovore i polarizacija koju treba rešavati je između stručnjaka i državne administracije a ne na ideološkom planu. Ipak u balkanskom političkom primitivizmu političar je deda mraz koji iz budžetske ili kreditne torbice izvlači finansijske bombonice i deli ih (a ponekim podobnim učesnicima u igri dospe i neki veći poklon). Retko ko za sobom ostavlja izgrađene institucije, trajna rešenja problema i definiše mere koje bi se mogle nazvati politikom. A kad se isključivo hranite udeljenim slatkišima, onda nije ni čudo da nemate zube.

Kada je politika definisana bilo je značajnih uspeha, od povećavanja broja i kvaliteta naučnih radova pa do uključe-

nja jednog od univerziteta na listu 500 najboljih. Na isti način, kada je kod korisnika visokih tehnologija postojala precizna svest o tome šta se želi i koliko to košta, onda su rezultati bili odlični, nažalost to je mogao sebi da priušti samo poneki veliki privredni subjekt (EPS na primer) ili vojska (u prošlosti). Spisak promašaja je nažalost mnogo duži. Treba ipak navesti jedan a to je nakaradno shvaćeno projektno finansiranje. U toj instituciji je srž problema naše nauke. U jedan džak se stavljaju i dobri i lošiji naučnici, svaki projekat koji se ugasi dovodi do otpuštanja i jednih i drugih.

Tokom vremena naučni populat je stvorio sposobnost formiranja megaprojekata kako bi se obezbedilo finansiranje za mnoge koji inače svojim projektnim predlozima ne bi prešli cenzus. Tu je problem i dodavanje mladih istraživača na projekte kod svakog novog ciklusa bez razmatranja da li postoji prostor za toliki broj ljudi na takvoj tematici i da li postoji sposobnost postojećih ljudi i resursa da ih prime. Tako nam politiku zapošljavanja u nauci vodi profil nezaposlenih a ne istinske potrebe i mogućnosti. Na sve treba dodati i redovni stampedo kod svakog novog ciklusa na naučne fondove iz institucija koje nisu tradicionalni naučni centri. Kada se podvuče crta, sredstva za rad u nauci se olako pretvore u plate i mi imamo veliki broj naučnika koji nemaju mogućnosti da rade, čak i kad imaju skupu opremu.

Drugi aspekt projektnog finansiranja jeste da je ono delom za plate istraživača. Istovremeno, projekti su klasifikovani pod specijalne usluge, dakle nešto što je nižeg prioriteta u odnosu na plate iz budžeta. Naravno, kad je slab priliv to je i deo koji najviše kasni. Kako projekti Ministarstva za (prosvet-

tu), nauku i tehnološki razvoj imaju obavezu da obezbede naučno-tehnološki razvoj, zemlja koja u isti koš stavlja nabavku toalet-papira i sopstvenu budućnost, dobija budućnost vrednu toalet-papira.

Pretnja naučnika da je ovo gašenje nauke nije međutim sasvim tačna. Ovo je samo gašenje nauke koja se dešava u našoj zemlji, nauke koju vode naši ljudi i koju poznaju dovoljno da su u stanju da iz nje izvuku značajne primene (ako ikada privreda bude htela da uloži u sopstveni razvoj). Oni koji preživljavaju ili oni koji isključivo rade u inostranim grupama na resursima neke druge zemlje ne stvarajući obaveze poslodavcima da im obezbede trajnije plate, penzije i drugo, oni su odliv mozgova koji mi dodatno finansiramo i to će jedino preživeti. Svaki naučnik mora da prođe kroz periode takve saradnje da bi naučio nove stvari. Međutim, jedino od nauke, posebno eksperimentalne, koja se dešava u najvećoj meri u našim institucijama, možemo da imamo bilo obrazovnu, bilo razvojnu korist ili da imamo nešto čime se možemo pohvaliti: 20.000 dinara godišnje je domet koliko cenimo ono čime se možemo pohvaliti.

Naravno, naučnici su svesni finansijske situacije u zemlji i činjenice da i naučnici moraju snositi deo tereta. Međutim, paralelno smanjivanje fondova za sve aktivnosti, ili gašenje požara redom dok ima para a posle kako bude, nije naučna politika i vodi frontalnom gašenju aktivnosti. U razvijenim zemljama budžet i ukupna odvajanja za nauku su jedan od najmoćnijih resora. Sve te zemlje stalno povećavaju budžet za nauku, posebno kad je kriza i kada se u svim drugim resorima štedi. Kod njih naučnici rade na rešavanju problema i stvaranju budućnosti. Zašto to nije slučaj i kod nas?

¶

PRAVA KUĆA JE KUĆA SA INTERNETOM!

net

20 50 100 30 10 5

Osećajte se udobno u svojoj kući! Uvedite Internet Telekoma Srbija, neophodan element svakog doma. Izaberite jedan od Net paketa brzine do 100 Mb/s i dobićete besplatan ruter za bežičnu vezu. Uživate u najdostupnijem, najstabilnijem i najudobnijem Internetu!

Besplatan WiFi ruter

Mogućnost odabira net paketa zavisi od pristupne tehnologije.

www.open.telekom.rs .telefonska prodaja 19818* .poslovnice Telekoma Srbija

*broj je besplatan za sve pozive iz fiksne i mobilne mreže Telekom Srbija

Telekom Srbija

Udbini tajni ratovi

Ulazak Hrvatske u Evropsku uniju donekle je pokvaren kad je Angela Merkel otkazala dolazak na svečanu priredbu u nedelju na Trgu bana Jelačića.

Hrvatska je, naime, na brzinu i na silu donela u Saboru zakon kojim se važenje evropskog naloga za hapšenje ne priznaje pre avgusta 2002. kada je uveden. Iza te naizgled banalne priče stoji, međutim, jedan dublji politički sukob unutar Hrvatske: nije tu reč o tome ko je 1983. ubio Stjepana Đurekovića u Minhenu, nego o tome može li se uspostaviti kriminalni kontinuitet između nekadašnjeg Saveza komunista Hrvatske i sadašnje Socijaldemokratske partije, koja je na vlasti

Gospođa Angela Merkel u više je navrata pokušala da objasni da u Zagreb u nedelju ne može da dođe, jer da je prezauzeta; niko joj nije poverovao. Njeno je odsustvo objašnjeno kao demonstrativni protestni gest zbog toga što je hrvatski sabor odbio da primeni evropski nalog za hapšenje na krivična dela počinjena pre avgusta 2002, kada je nalog uveden u EU. Taj zakon odmah je u medijima nazvan *Lex Perković*, po bivšem funkcioneru hrvatske Udbе i kasnijem visokom funkcioneru Tuđmanovog režima. HDZ je demonstrativno napustio Sabor u petak, kada se o zakonu glasalo i sada vrišti na sav glas da je – eto – komunizam na delu, zločinice skrivaju od pravde i već u tom pravcu. Na logično pitanje da zašto su Franjo Tuđman i Gojko Šušak držali tog istog Josipa Perkovića na najvišim mestima u tajnim službama i kako to da je njegov sin Saša Perković savetnik za bezbednost dva hrvatska predsednika (Mesića i Josipovića) – odgovora nema. Vladimir Šeks je, doduše, promrsio nešto na temu da su Tuđman i Šušak cenili profesionalce, uprkos njegovim, Šeksovim, rezervama.

TRI PUTA U ISTORIJI: Josip Perković

KAKO POSTATI DISIDENT

Oko čega se plete ova nadasve zamršena i uveliko smrdljiva priča iz obaveštajno-emigrantsko-udbaško-kriminalnog polusveta? Oko iznenada podgrejanog slučaja ubistva Stjepana Đurekovića, 28. jula 1983. u Minhenu. Nemačko pravosuđe, naime, izdalo je poternicu i evropski nalog za hapšenje Josipa Perkovića još 2008, a zbog optužbe da je organizovao ubistvo Đurekovića.

Tu se sada treba vratiti u to doba, u vreme Hladnog rata i lekareovskih intriga i kombinacija na liniji tajne službe-emigracija-špijunaža. Nemačkim je službama svaki antikomunista bio dobar, mada je

ekstremna emigracija znala da bude neugodna i kompromitantna, naročito hrvatska, koja se nije skanjerala oko terorističkih napada. Tu u igru ulazi Stjepan Đureković, ne baš verovatan kandidat za velikog političkog emigranta. Partizan, pouzdani kadar Saveza komunista Hrvatske, direktor marketinga INA, odjednom 1983. odlučuje da pobegne iz zemlje i priključi se neprijateljskoj emigraciji. Za samo nekoliko meseci proizveo je u Minhenu, gde se pridružio gru-

paciji oko braće Jelić (Ivana i Branka) i lista Hrvatska država, nekoliko plitkih i jevtinih pamfletića protiv Jugoslavije i Tita, očito pisanih na brzinu. Sva je prilika da je Đureković pokušao sebi na brzinu da sredi imidž hrvatskog nacionaliste i disidenta, posle duge i uspešne karijere u komunističkoj Jugoslaviji. Njegova je porodica kasnije tvrdila da je on te svoje sastave "pisao punih deset godina", ali to ne deluje uverljivo: kao prvo, on je bio čovek pismen i inteligentan, a ti njegovi pamfleti to nisu; kao drugo, teško da bi se, kao čovek pametan i upoznat sa mehaničkom vlasti, usudio da takve spise čuva.

Dana 28. jula 1983. Stjepan Đureković

NEKE TAJNE SU SAMO ONI DELILI: Josip Broz Tito i Stane Dolanc

krenuo je autom da se sretne s jednom prijateljicom radi izleta van Minhena. Usput je svratio do male štamparije u garaži Krunoslava Pratesa, hrvatskog emigranta koji je radio sa Jelićima, da tamo, po dogovoru, ostavi neki svoj tekst za hrvatsku državu. Imao je ključ od garaže; brava je bila nedavno promenjena. Ušao je, ostavio tekst na mašini za fotokopiranje ne paleći svetlo i krenuo ka vratima. Onda su dva napadača pripucala s leđa: iz dva pištolja (Beretta i ČZ) ispaljeno je pet metaka, od kojih bi poslednji i bio smrtonosan, ali ljudi su bili temeljiti i rascopali su mu glavu sekirom – za svaki slučaj.

Uzgred, za njegove planove znalo je malo ljudi: četiri dana pred ubistvo, Đureković se u nekoj minhenskoj kafani dogovarao sa Pratesom i izvesnim Petrom K. (svedok optužbe) o svom kretanju kritičnog dana. Nemačka policija je, naravno, imala svoje rezerve prema Pratesu, uprkos njegovom emigrantskom pedigreu. Obradivali su ga izdaleka i diskretno, nudeći mu preko posrednika "izdavača" da napiše memoare, ali on nije nasedao.

U Jugoslaviji su na to ubistvo uglavnom slegli ramenima: Udbe ubija emigrante – pa šta? Pojavila se tada jedna – za to vreme dosta uverljiva – teorija: INA je, naime, tada prodavala rusku naftu kao jugoslovensku na roterdamskom spot marketu, jer je SSSR bio pod sankcijama zbog rata u Avganistanu; Đureković je to radio, kažu, ugrađujući se pomalo, pa bi možda trebalo to pogledati i sa te strane. Zanimljivo je da se sada u Hrvatskoj iznose slične teorije, ali razrađene u određenom pravcu: da je s naftom muljao Vanja Špiljak, sin Mike Špiljka; da je Đureković to znao i mogao da propeva, pa da je zato ubijen – da ne priča. Po Beogradu su se razni gangsteri na vezi sa Državnom bezbednošću maltene hvalisali da su baš oni ubili Đurekovića, njih desetak najmanje. Arkan je čutao: ni da ni ne, ni crno ni belo i tajanstveno se smeškao.

STARA I NOVA UDBA

Tu je sad nužna jedna digresija. Da je Udba ubijala emigrante po svetu – jeste, po "drugoj liniji rada", JNE (jugoslovenska neprijateljska emigracija). U početku su to radili provereni kadrovi iznutra, kasnije takođe proverene saradničke veze. Kažu da je dolaskom Staneta Dolanca na

praktično drugo mesto u hijerarhiji vlasti, još za živoga Tita, počelo angažovanje običnih kriminalaca za te poslove. Prvo kao obaveštajna i logistička podrška, kasnije i kao izvršioci. To bi bile samo taktika i tehnika; strategija je tu zanimljivija. Ubijati svoje političke neprijatelje u inostranstvu nije mnogo pametno; naprotiv, niko to ne voli, pogotovo ne velike sile. "To je, veličanstvo", što bi rekao Žozef Fuše Napoleonu posle jedne takve avanture – "gore od zločina, to je greška!" Pitanje glasi: kada su i zašto kriterijumi poremećeni do te mere da je ubijanje čak i beznačajnih emigranata postalo normalno za Udbu i nomenklaturu vlasti? Molim: jedan od glavnih artista u ovom sadašnjem cirkusu oko Perkovića, Vinko Sindičić, uhapšen je u Engleskoj 1978. pošto je pucao (i nije ga ubio) na Nikolu Štedula, marginalnu ličnost hrvatske emigracije u Glazgovu. Pritom je počinio neoprostivu zantasku grešku: pokušao je da iz Velike Britanije izađe sa istim pasošem s kojim je u Glazgovu iznajmio auto; auto je viđen i zapamćen. To bi u vreme stare Udbe bilo nezamislivo. Nešto kasnije, drugi artista iz ovog cirkusa, Bože Vukušić, uhapšen je i osuđen na doživotnu robiju u Nemačkoj, zbog organizovanja ubistva nekog Jusufa Tatara, za koga je tvrdio da je saradnik

■ **Navodno je dolaskom Staneta Dolanca na praktično drugo mesto u hijerarhiji vlasti, još za živoga Tita, počelo angažovanje kriminalaca. Prvo kao obaveštajna i logistička podrška, kasnije i kao izvršioci**

Udbe. Iz nekog razloga Nemci ga 1991. proteruju u Hrvatsku, gde odmah postaje funkcioner SZUP (njihove Udbe) i radi razne gadosti. Nisu to jedini skandali: nije jasno zašto bi neko ubijao Štedula ili Brunu Bušića u Parizu, kad su oni bili relativno bezopasni likovi, aktivni pre svega na propagandnom planu. Slično je i sa nekim albanskim emigrantima sa Kosova. Posebno je tragikomičan slučaj tog nekog Zenelaja u Frankfurtu kome su konzul i vicekonzul SFRJ 1984. podmetnuli švalerku, neku Zoricu, sa pištoljem i nalogom da ga u krevetu ubije. Zorica je pucala, ali je Zenelaj ostao živ i paralizovan, a nju su uhvatili na aerodromu, kada je krenula u Beograd. Sve je ispričala; čak i to da je honorar bio 2000 maraka. Konzuli su, naravno, proterani odmah.

Tu, očito, nešto nije bilo u redu.

"PRAVA TAJNA SLUŽBA"

Nego, vratimo se Đurekoviću. Vredni Bože Vukušić, dobivši uvid u sva dosijea bivše Službe državne sigurnosti RSUP SR Hrvatske, podiže 2004. krivičnu prijavu u Bavarskoj protiv Krunoslava Pratesa, a zbog ubistva Đurekovića i podupire je dokumentima iz arhiva hrvatske Udbe. On tada tere-

ti za to ubistvo saveznu Udbu i Staneta Dolanca, ali i Perkovića – jer da je Perković ključ od garaže dobio od Pratesa i predao ga ubicama. Proces Pratesu počeo je marta 2006, ali je prekinut u maju iste godine praktičnim odbacivanjem optužnice. Prates je pušten, vraćen mu je pasoš i puna sloboda kretanja.

Tako ostaje do početka 2008, kada na scenu stupa novi artist: Vinko Sindičić. On je sudu postao dostupan posredstvom Saveznog ureda za zaštitu ustava BfV (*Bundesamt fuer Vervassungsschutz*), čija je – ispostavilo se onda – Sindičić saradnička veza bio već godinama...

Sindičić je tada složio, uz sasluživanje Bože Vukušića i Vice Vukojevića, priču koja je ovde od značaja. Kaže da je početkom šezdesetih postao pripadnik onoga što zove "prava tajna služba" u Hrvatskoj: dakle ne RSUP i Udbe, nego super-tajna služba Izvršnog komiteta Centralnog komiteta Saveza komunista Hrvatske. Kad preskočimo blesava i neuverljiva hvalisanja čoveka koji je stalno muku mučio sa lokalnim policijama u Hrvatskoj,

IMA LI NEKA TAJNA VEZA: Željko Ražnatović Arkan i Stjepan Đureković

■ Po Beogradu su se razni gangsteri na vezi sa Državnom bezbednošću maltene hvalisali da su baš oni ubili Đurekovića, njih desetak najmanje. Arkan je ćutao: ni da ni ne, ni crno ni belo i tajanstveno se smeškao

pa ga je Perković spasavao kao svoju saradničku vezu, ispada da je odluku o ubistvu Đurekovića (i ne samo njega) donela ta "prava tajna služba" u kojoj da je Sindičić bio "analitičar". Tvrdi i da je on "saslušavao" Perkovića po ubistvu u Minhenu, da vidi je li operativna bezbednost ostala netaknuta.

Poznati zagrebački advokat Toni Nobile, koji zastupa Perkovića i za Pratesa traži reviziju postupka u Bavarskoj, objavio je jednu dugu i pravnički veoma solidnu analizu slučaja pre neki dan. Pre svega, on ukazuje na nelogičnosti, hronološke i kriminalističke, u Sindičićevom i Vukušićevom iskazu. Po nalazu nemačkih stručnih veštaka, nema nigde ni indicije, a kamoli dokaza, da je "prava tajna služba" ikad postojala; pa tako Sindičić nije ni mogao da "saslušava" Perkovića i tako dalje. Advokat Nobile kaže za "Vreme" da je Perković posle ubistva Đurekovića poslao protestno pismo saveznoj Udbi u Beograd, jer da mu rade iza leđa i bez konsultacija. On očekuje da će se to pismo naći – uz malo dobre volje – u Beogradu. Tada je Perković bio ne baš tako važan funkcioner kao što se sada prikazuje: tek načelnik Drugog

odjela SDS RSUP Hrvatske (za neprijateljsku emigraciju); čak i sa te pozicije teško da bi rizikovao put u inostranstvo samo zato da bi neki ključ predao od jednog do drugog čoveka. Ima tu čitav niz zamornih i neukusnih podataka o moralnim likovima umešanih artista, ali preko toga ćemo preći. U svakom slučaju, nemački je sud poverovao i Prates je 2008. dobio doživotni zatvor.

GDE SMO PRISPILI

Što se neposrednih počinilaca tiče, oni nikada nisu identifikovani, najmanje dvojica njih. Po medijima, hrvatskim i drugima, pominje se nekoliko imena, ali svi su pokojni: te Arkan, te Joksa, te Ranko Rubežić, te Giška Božović, pa ti dokazuj, tim pre što nemačke službe i sudovi nemaju ni najmanju indiciju. Uzgred, Giška je glavni kandidat, jer su hrvatski mediji, željni senzacija, lakomisleno i brzopleto poverovali nekom intervjuu Bože Spasića iz 2005. Ne jede se sve što leti...

Tokom tog suđenja iz 2008. pojavio se neosporeni podatak da je Stjepan Đureković godinama bio agent nemačke spoljne obaveštajne službe BND

(Bundesnachrichtendienst), što u velikoj meri komplikuje taj krivični predmet...

Anto Nobile, dakle, ima ozbiljnu nameru da u Bavarskoj ishodi reviziju suđenja Pratesu. Pritom se oslanja na pismo Vinka Sindičića Saveznom tužilaštvu SR Nemačke od 13. aprila 2012, u kojem se ovaj odriče svih iskaza koje je dao u procesu Pratesu: kako policiji tako i tužilaštvima i sudu u Minhenu. On te iskaze u overenoj izjavi "u potpunosti i iskreno opoziva, tj. povlači kao da ih nikada nije ni dao".

I šta sad i gde smo prispeli? Da li je, pita se Toni Nobile, Đureković prebegao u Nemačku u strahu od hapšenja po obaveštajnoj liniji; ili zbog para; ili zbog hrvatskog nacionalizma? Ova treća mogućnost javlja se kao najmanje verovatna. Da li se država Nemačka toliko uskopistila da se dokopa Perkovića zato što je dao ubiti njihovog agenta ili iz principa? Da li je Merkelici toliko stalo iz istih razloga, pa je uskratila svoje ukazanje u Zagrebu u nedelju uveče? Ili tu ima još nešto?

Toni Nobile u razgovoru za "Vreme" navodi jednu svoju političku teoriju o tome: ukratko, HDZ i ekstremna desnica guranjem ove priče žele da uspostave liniju izravnog zločinačkog kontinuiteta između bivšeg Saveza komunista i sadašnje Socijaldemokratske partije. Oni HDZ optužuju za korupciju i kriminal; e, pa mi ćemo njih za komunističke zločine. Zato, kaže HDZ, oni neće da izruče Perkovića Nemačkoj: ko zna šta taj tamo o njima može da ispriča. Može i o Tuđmanu i o HDZ, uzgred. Da bi advokat Nobile mogao biti u pravu svedoči i intervju Vladimira Šeksa u nedeljnom "Večernjem listu". Nervozno i pakosno Šeks optužuje Nobila da je komunjar, jugonostalgicar i da njega, Šeksa, patološki mrzi. Uostalom, dodaje: on, Šeks, da je bio protiv angažmana Perkovića 1991, ali ga Tuđman i Šušak nisu slušali. Sa svoje strane, vladajuća koalicija odlučno odbija svaki kompromis oko "Lex Perković"; Vesna Pusić pretila je u utorak padom koalicije ako popusti.

A ravnatelj policije Vlado Domanić u utorak je izjavio da je za 24 sata, od ulaska Hrvatske u Uniju, nadvatao već 23 lica po evropskim nalogima za hapšenje, od osamdesetak. Ali nije Perkovića, jer poštuje zakon nazvan po njemu. Tako je Josip Perković po treći put ušao u istoriju. ¶

MILOŠ VASIĆ

Olovne godine na nemački način

ŽRTVA USTAŠKE EMIGRACIJE: Vladimir Rolović, jugoslovenski diplomata

foto: Arhiva Borbe

Terorističke napade ustaške emigracija na jugoslovenske diplomate sedamdesetih godina prošlog veka nemačke vlasti su nazivale "obračunom među Jugoslovenima". Činilo nam se da nedovoljno čine na rasvetljavanju i prevenciji tih zločina, da ih tretiraju kao "borbu protiv komunizma". Ton se promenio tek kada su levi nemački ekstremisti iz redova RAF-a počeli da kidnapuju i ubijaju nemačke industrijalce, kada je Nemačka shvatila šta znači biti izložen terorističkim napadima

Jutro proleća 1976. u Bonu. Još se uživljam u svoju novu ulogu jugoslovenskog savetnika za štampu i kulturu. Dok završavam sa doručkom zvući telefon. Javljam se. "Dobro jutro, kako si?", kaže ambasador Budimir Lončar i ne sačekavši odgovor pređe na stvar: "Spremi se, dolazim po tebe, idemo u Frankfurt na Majni, ubiše nam Zdovca!"

Naš konzul u Frankfurtu, Edvin Zdovc, mlađi od mene godinu dana, bio mi je dragi prijatelj. On je ranije kao prevodilac za nemački jezik u Sloveniji preuzimao strane delegacije koje bih ja dovodio na obilasku kroz Jugoslaviju, pa sam mogao da se odmaram. Našavši se na novim dužnostima u Nemačkoj dogovarali smo se da se nađemo negde na miru i razmenimo iskustva, ali u ovom životu više nismo stigli.

Na primeru njegove smrti pokazaću na koji način su nemački mediji tada pogrešno prikazivali akcije teroristički nastrojenog dela emigracije iz Jugoslavije pišući o "krvavom ratu između izbeglica iz Hrvatske i beogradskih agenata na nemačkom tlu". Objavljivale su se poluistine i izvrtale činjenice. To se nije radilo samo u tabloidima, čak je i najugledniji politički nedeljnik zemlje "Špigl" 19. jula 1976. godine već u naslovu svog članka o navodnim "međusobnim obračunima jugoslovenske tajne službe i emigracije" tvrdio: "Tragovi vode u Jugoslaviju."

Stigao sam na lice mesta nekoliko sati posle ubistva Zdovca, učestvovao u svim razgovorima sa islednicima. Bio sam potresen ne samo zbog smrti prijatelja već i zbog brige za svoju porodicu i sebe. Dobro sam zapamtio atmosferu, tačno znam o čemu je bila reč.

LAKA META

Edo je bio veoma disciplinovan čovek. Svakog jutra, pa i te poslednje subote svog kratkog života, pre sedam ujutro tiho bi seo u kuhinju da doručkuje da ne probudi ženu i decu, slušao vesti u 7 koje su trajale pet minuta. Čim bi se završile, izašao bi na

stražnja vrata kuće i odlazio do svojih kola na parkiralištu nešto nižem od trotoara. Ubice su očigledno unapred proučile njegove običaje, sačekale ga iza ograde, ubile i pobile. Pošto su koristili prigušivač, niko u kući ništa nije čuo, leš pored kola našli su tek sat-dva kasnije kad se potpuno razdanilo. Ambasada je odmah obavestena.

Veče pre smrti Edo Zdovc proveo je sa slovenačkim pesnikom Lojzetom Krakarom, koji je bio docent za jezike Jugoslavije na Geteovom univerzitetu u Frankfurtu. Pošto je bio poslednji čovek sa kojim je Zdovc razgovarao bilo je logično što ga je nemačka policija saslušala. Međutim, tretirali su ga grubo, saslušanje je intonirano kao da nije svedok koji je izgubio prijatelja, već osumnjičeni umešan u ubistvo. Krakar je za vreme rata bio u nemačkim koncentracionim logorima. Posle policijskog saslušanja uplašeno se spakovao i otputovao kući.

Citiram ugledni i uticajni nemački časopis kako opisuje ubistvo diplomate: "Najvažniji svedok po predmetu ubistva Zdovca dobro je bio poznat Jugoslovenima. Lojze Krakar je i sam ranije bio žrtva Titovog pravosuđa, ali je kasnije postao docent na Frankfurtskom univerzitetu veran Titovoj liniji. Iako se noć pred ubistvo napijao sa Zdovcem, nije se sam javio policiji. A baš je njegov iskaz mogao da bude od presudne važnosti, jer ubica je morao od nekog da sazna da će Zdovc u jutro neradne subote napustiti svoju kuću da bi se odvezao u konzulat."

To je bila čista glupost, da ne kažem falsifikat i laž. Naši konzulati su radili sva ke subote, jer su mnogi naši građani na radu u Nemačkoj samo subotom mogli da dođu i da završe svoje poslove. Edo Zdovc je kao i svi drugi konzularni radnici subotom redovno odlazio na posao, to je znao svako, bilo je ispisano na ulaznim vratima konzulata, pa je i novinar nemačkog časopisa to mogao i morao da zna.

"Špigl" nije prihvatio ispravku koju sam napisao u ime jugoslovenske ambasade. Rekli su da na osnovu hamburškog zakona o medijima – časopis je izlazio u Hamburgu – pravo na ispravku ima samo lice koje je povređeno nekim napisom. Nagovarali smo Krakara da on nešto napiše, ali on je do te mere bio iznerviran što su ga sumnjicali, da više nije hteo da čuje za Nemačku.

Ubice Edvina Zdovca nikada nisu pronađene.

NAPADI U DISELDORFU I BERLINU

Istog leta pucali su na našeg konzula u Diseldorfu Topića. Atentatori su bežeći automobilom dva puta prošli kroz crveno svetlo i zbog toga zaustavljeni i uhapšeni. Činilo mi se da se saobraćajni prekršaj u tadašnjoj Saveznoj Republici Nemačkoj istražuje temeljnije nego ubistva "komunističkih diplomata". Uprava nemačke policije objavila je da je u "međusobnim obračunima" Jugoslovena do kraja sedamdesetih godina poginulo 65 lica.

Neka iskustva sa nemačkim čuvarima reda i njihovim odnosom prema proustaškoj emigraciji imao sam i ranije. Za vreme gostovanja "Koštane" beogradskog Narodnog pozorišta, stajao sam u Frankfurtu za vreme predstave ispred pozorišta i razgovarao sa oficirom odreda policije koji se brinuo za našu bezbednost. On mi je rekao:

"Ništa se ne brinite. Oni me poznaju, kad sam ja prisutan, ništa neće ni pokušati!"

Bilo je jasno ko su "oni" i da se "poznaju" sa policijom.

U Berlin sam, da bih organizovao gostovanje naše opere, stigao dva dana posle pokušaja ubistva šefa naše vojne misije Kolendića. Institucija se još uvek zvala vojna misija, ali de fakto to je bio generalni konzulat. Takođe je bila subota. Atentator se ušetao u konzulat. Prisutni su

bili portir, jedan službenik i sam Kolendić, profesor poreklom iz Dubrovnika. Atentator je izvadio pištolj i pitao ko je šef. Kolendić je odmah skočio na mnogo mlađeg i snažnijeg ubicu, zario mu palčeve u oči i udario kolenom u podtrbušje. Mladić je pucao, ali je uspeo samo da teško rani Kolendića. Tek na zvuk pucnja utrčali su nemački policajci koji su dreždali pred zgradom i uhapsili povređenog napadača.

POD BUDNIM OKOM NEMAČKE POLICIJE

U Bonu je nemačka policija pitala našu ambasadu od koga treba posebno da nas čuvaju. Rekli smo im da je naša bezbednost njihov problem. Oni su nama preporučili da naši automobili ne ostaju dugo nečuvani na ulicama, da obavezno prenoće u garažama, a ako to nije moguće da ujutro dobro pregledamo kola, naročito da bacimo pogled ispod njih, te da vrata ostavimo otvorena dok palimo motor. Ja nisam imao garažu, nisam porodici preneo upozorenje, ali sam, kad bih sina vodio u školu, bajagi nervozno izašao prvi i palio automobil.

Dolazeći na ručak jednog dana pred kapijom naše kuće naiđem na parkirani kombi sa nemačkom registracijom. U njemu šofer kao da spava, a žena se šminka. Sat kasnije krećem natrag u ambasadu, šofer još uvek spava, žena se još uvek šminka. Sumnjivo. Da li da pozovem policiju? Umesto toga uzmem fotografski aparat, izađem i snimim ih. Žena uplašeno probudi muža, smesta kreću. Posle se pokazalo da je dobro što se nisam obrukao. Viđali smo kombi, tog muškarca i ženu na obližnjoj pijaci. Prodavali su krompir. Parkirali bi se pred našom kućom, jer je na parking bio prijatan hlad.

Pripremao sam "jugoslovenske dane" u gradiću Hagen. Dok su me vodili da pogledam pozorište, galerije, pogodne prostore za predavanja, primetio sam da me u stopu prati čudan tip koji je izgledao kao hipik. Imao je dugačke brkove, čudan šareni šešir... Kad je shvatio da i ja njega fiksiram prišao mi je, izvadio policijski bedž i predstavio se: "Oprostite što tako izgledam, to je maska... Ja sam agent zadužen za vašu bezbednost..." Zahvalio sam se.

Nekoliko nedelja kasnije – tačne datume nisam beležio – trebalo je da u nekom manjem mestu na stotinak kilometara od

foto: Reuters

■ Danas mogu da priznam da sam znao da je Karlos bio u Beogradu, ali da je istog dana strpan u JAT-ov avion za Damask i Bagdad

Bona održim predavanje o Jugoslaviji i Titu. Iako smo se u principu dogovorili da niko od nas nikuda ne vozi sam, a pogotovu ne uveče, imali smo isuviše posla, bilo nas je nedovoljno. Nimalo zabrinut sam krenuo sam, promašio silazak sa autoputa, zalutao, zabrinuo se da ne zakašnim. Kad sam najzad našao gradić, naleteo sam na gužvu, masu ljudi koji su nešto vikali. Nisam obraćao pažnju na njih kada me je zaustavio policajac:

"Gospodin savetnik Ivanji?"

"Da..."

"Ovde neki ljudi protestuju protiv vašeg predavanja. Dozvolite da ja sednem pored vas i da naša kola krenu ispred da vam pokažu put!"

Stigosmo pred odredište. Policajac me zamoli za ključeve da odveze kola u stranu. Predavanje je prošlo u redu. Posle me pozvaše na večeru, ali ja sam se izvinio da se žurim i pitao gde mi je automobil.

"U policijskoj garaži. Sad ćemo vas odvesti tamo."

Sednem u njihov auto, zasvetlucaju plave lampe, zaurla sirena. Pomislim, ako su mi ugradili neki prisluškivač? Nema veze, neka naši tehničari to posle provere.

Ja bih da krenem, ali policijski oficir me zamoli da sedne do mene da me isprati. Pitam ga kako će se vratiti? "Naša patrolna kola će vas inače pratiti, to ne moram da vas pitam!" Šta sam mogao?

Ne samo da se on namestio pored mene, nego je pozadi bez dodatnog pitanja ušao policajac sa šlemom i mašinkom.

"Da niste malo preterali?", pitam ga ja.

"Možda. Oprostite. Ali posle ubistva Šlajera i naših kolega svi smo postali pomalo nervozni..."

Predsednika nemačkog saveza poslodavaca Hansa Martina Šlajera 5. septembra 1977. godine kidnapovale su pristalice levog terorističkog pokreta RAF (Rote Armee Fraktion) i tom prilikom ubile njegove telohranitelje. Pošto vlada nije pristala da u zamenu za njega pusti neke njihove vođe, ubili su ga 18. oktobra. Tek od tog trenutka zapadno-nemačke vlasti su teroriste iz naše zemlje, pristalice Ustaškog pokreta, počele da tretiraju strože. Dotle su sva ubistva nazivali "unutražnjim obračunima". Shvatili su da teroristički napadi i ubistva ne mogu da se svedu pod rubriku "protivljenje komunizmu".

Nemačka policija bi s vremena na vreme ispred jugoslovenske ambasade ili rezidencije ambasadora parkirala oklopna kola, prave male tenkove. Rekli su: za našu zaštitu. Ja sam i u tome video malo podmukle ironije: hteli su svim posetiocima i prolaznicima da stave na znanje da imaju posla sa "opasnim institucijama". Mislio sam da su "zaštitu" mogli da nam pruže i malo manje upadljivo.

ILJIĆ RAMIREZ SANČEZ KARLOS

Poučen sudbinom Ede Zdovca, koji je svojom urednošću olakšao stvar atentatorima, pokušavao sam da svaki čas menjam dnevni raspored. Pogotovu psa – našu pudlu Teu – nikako više nisam izvodio u isto vreme. Odbio sam i da budem prevodilac našem ministru unutrašnjih poslova, generalu Franji Herljeviću, jer nisam hteo da me povežu s tim sektorom. Kolege su me pitale:

“Kako možeš da odbiješ ministra?”

“Pa, eto, može mi se...”

Ali ponekad je umelo da bude i zabavno, jer – hteo ili ne – kao predstavnik ambasade za medije nisam mogao da izbegnem svaku vezu sa problematikom terorizma.

Prvih dana septembra 1976. nemački mediji su javili da su letom iz Alžira preko Ženeve u Beograd sleteli Venecuelanac Karlos i Namac Hans-Joachim Klajn, za kojima je bila raspisana međunarodna poternica zbog učešća u napadu na konferenciju ministara zemalja proizvođača nafte 21. decembra prethodne godine u Beču. Tom prilikom ubijena su tri lica, a dvanaest ministara su neko vreme zadržani kao taoci. Karlos – pravim imenom Iljić Ramirez Sančez – u to vreme bio je najtraženiji terorista na svetu, slično kao decenijama kasnije Osama bin Laden. Nemački novinari, navikli da rado dajem izjave o svemu i svačemu, pitali su me da li je istina da je Karlos bio u Beogradu? Na opšte iznenađenje odgovorio sam da ne znam i objasnio.

“Ne znam i ne mogu da znam. Podsećam vas na ‚Roman za tri groša‘ Bertolta Brehta, koji je napisao proširujući temu svog komada ‚Opera za tri groša‘. Pisac u njemu objašnjava da ubica uvek ima dobar alibi, jer ga je pripremio, a nevin čovek ga obično nema, jer ne može da se seti, a kamoli da dokaže gde je kada bio. Da je Karlos sa znanjem jugoslovenskih vlasti bio u Beogradu, sigurno bih mogao da vam dokažem da nije bio. Ovako moram da priznam da ne znam. U našu zemlju se slobodno ulazi i izlazi, a u pasošu dotičnog gospodina sigurno ne piše da se zove Karlos i da je po zanimanju terorista. Uostalom, avion o kome pričate je sleteo i u Ženevu, zašto ga tamo nisu uhapsili ako je bilo poznato da se on nalazi u njemu, ili bar unapred upozorili jugoslovenske vlasti?”

Predstavnici medija su se smejali. Danas mogu da priznam da sam znao da su Karlos i Klajn tada bili u Beogradu, imali kontakte, ali su istog dana strpani u JAT-ov avion za Damask i Bagdad. Dan posle toga zvanični Beograd je demantovao da su ta dvojica bila u našoj zemlji.

HAJDE DA SE MENJAMO

Pred kraj mog gostovanja u diplomaciji bili smo na večeri kod portparola ministra pravosuđa Hansa-Johena Fogela. Za stolom nas deseterica. Pošto je izneta kafa Fogel me je zamolio da na čas dođem u njegovu radnu sobu, izvadio iz sefa nekoliko listova hartije i rekao:

“Vi to sigurno znate, ali pogledajte kako sam ja slučaj opisao za mog ministra, danas je petak uveče, u ponedjeljak moramo s tim da izađemo u javnost, pa da se dogovorimo šta da kažemo...”

Počeo sam da čitam. Pojma nisam imao o čemu je reč, a nisam to hteo da pokažem. Očajno sam pokušao da zapamtim imena četiri navodnih nemačkih terorista uhapšenih u Jugoslaviji i sedam navodnih ustaških ekstremista koji su živeli u Nemačkoj.

Sušтина je bila da je Beograd tražio da se uhapsi i nama izruče ona sedmorica, a za uzvrat da im mi prebacimo njihove ljude.

“Pa?”, pitao sam.

“Novinari su već saznali. Zbog toga sam sazvao konferenciju za štampu i dogovorio se sa jednim prijateljem novinarom šta da me pita. A šta ćete vi reći?”

Da bih dobio na vremenu rekao sam da moram da se dogovorim sa našim ambasadorom i da ću sutra da mu se javim telefonom. Lončar je već bio u Beogradu, novi ambasador Jugoslavije u Nemačkoj bio je Radovan Makić, kome je to bila prva misija u inostranstvu i nije imao iskustva. Nadao sam se da je on već dobio neke instrukcije, ali ispostavilo se da iz Beograda ni njemu nisu rekli ništa. Pitao me je šta predlažem.

“Reći ćemo da su to dva odvojena slučaja, da su Jugoslavija i Nemačka pravne zemlje i da će o nemačkom zahtevu za izručenje njihovih državljana i obrnuto, našem da se izruče jugoslovenski teroristi, odlučivati sudovi. Ne radi se ni o kakvoj zameni.”

Složio se. Tako smo i postupili. Usledio

je ljutit telegram Herljevića iz Beograda ko je dozvolio Ivanjiju da priča koješta! Stvar se, ipak, slegla, naši šefovi su shvatili da ništa drugo nije bilo moguće. Do razmene nije došlo. Ranije je u nekim slučajevima dolazilo do sličnih razmena, ali javnost to nikad nije saznala.

ČUVAJTE SE PEDOFILA

Bio sam u to vreme prilično eksponiran. Nisam mogao da ponekad ne mislim na Zdovca, na našeg ambasadora u Švedskoj, Vladimira Rolovića, koga su ustaše 1971. godine bukvalno zaklale u njegovoj kancelariji u Stokholmu, ili na Kolendića u Berlinu. Koji godinu pre toga smo Rolović i ja bili pratioci Vilija Branta u Dubrovniku i bezbrižno se kupali u moru pred vilom “Argenti-

na”. Ako ubiju nekog koga si dobro poznao ili ti je čak bio drag, nije isto kao kada o nekom zločinu čitaš u novinama.

Šetajući se pored Rajne, jer je to bilo najbezbednije da nas niko ne bi prisluškivao, ambasador Lončar i ja smo analizirali šta bi sve moglo da se dogodi. Za slučaj da nekog od nas kidnapuju ne bi li Jugoslavija pustila ekstremiste koji su se nalazili u našim zatvorima bili smo sigurni da bi se Beograd ponašao kao Izrael u sličnim situacijama: ne bi se pregovaralo, pa makar nas kidnaperi ubili, bili bismo otpisani. Međutim, razmišljali smo dalje: šta bi bilo ako bi kidnapovali naše sinove? Žrtvovanje dece radi nekakvih principa ni naša ni međunarodna javnost ne bi podnela. Sinovi su nam se često igrali u obližnjoj šumi, bili su gotovo idealna meta. Odlučili smo da im to najstrože zabranimo, a kao obrazloženje smo naveli da dolaze u godine kada mogu da budu zanimljivi pedofilima, koji su se navodno pojavili u Bonu. Morali smo tako, jer da smo svojim ženama rekli kakve nas brige more, one bi smesta spakovale kofere i sa decom otišle kući.

Ja sam svojoj ženi sve to ispričao tek nekoliko godina kasnije kada smo definitivno se vraćajući iz Bona prešli mađarsko-jugoslovensku granicu kod Horgoša.

IVAN IVANJII

Zločin, trauma, procedura

Kako izgledaju istražni i dokazni postupci u slučaju silovanja, kroz šta sve žrtva mora da prođe i zašto je ovo najteže dokazivo krivično delo

Silovanje je zločin koji je najteže dokazati. Pojedine procene kažu da na jedan prijavljeni dolazi čak 15 do 20 neprijavljenih seksualnih napada. Procedura prijavljivanja i dokazivanja za žrtve je već sama po sebi mučna i traumatična, a čitava stvar postaje još užasnija ako se slučaja dokopaju mediji, što je ovdašnja javnost samo tokom ove godine imala prilike da vidi nekoliko puta. Za to vreme, uprkos naporima nevladinih organizacija da rade na edukaciji, događa se da žrtve ponekad i ne znaju kome da prijave napad, kao što je bio slučaj sa ženom koja je pred kraj prošle godine silovana u Borči dok se vraćala sa posla.

Kada govorimo o tome kome i kako prijaviti seksualni napad, to je moguće učiniti bilo pozivom na broj 192 ili odlaskom u najbližu policijsku stanicu. Inspektor Odeljenja za suzbijanje seksualnih delikata Policijske uprave Beograd Siniša Tomić, kaže za "Vreme" da se na teritoriji Beograda napad može prijaviti bilo kojoj policijskoj stanici, ili u samom sedištu Policijske uprave, u Bulevaru Despota Stefana (bivša 29. novembra). "Procedura je sledeća: ako stranka prijavi ovo krivično delo na teritoriji neke od beogradskih opština, na opštini gde živi ili na kojoj se delo dogodilo, kolege iz te policijske stanice su dužne da o krivičnom delu bez odlaganja obaveste kolege u uviđajnom odeljenju", kaže Tomić. "Onda se kolege dogovaraju o prevozu žrtve, našim kolima ili na neki drugi način, do Urgentnog centra, ako je osoba povređena. Ako nema povreda, žrtva se dovozi u Policijsku upravu."

Tomić dalje objašnjava da su policajci iz uviđajnog, takozvanog osmog odeljenja dužni da obaveste dežurnog u Odeljenju za suzbijanje seksualnih delikata, koji se odmah uključuju u slučaj: "Prisustvujemo razgovoru sa žrtvom, aktivno

PRIJAVITE ODMAH: Žrtve silovanja

učestvujemo u njemu i u samom razgovoru dolazimo do osnovnih podataka, kad se desilo, šta se desilo, da li ima potrebe za pružanjem lekarske pomoći..."

PREGLED

Kada je reč o medicinskom forenzičkom pregledu, treba napomenuti da je on vrlo specifičan, da ga obavlja nekoliko lekara-specijalista i da se radi po strogim procedurama, kako bi nalazi bili validni na sudu. Kada je reč o Beogradu, obavlja se na Ginekološko-akušerskoj klinici (GAK) u Višegradskoj, a ako je reč o deci i maloletnicima, na Institutu za majku i dete na Novom Beogradu. Ipak, Tomić kaže da se velika većina pregleda obavlja na GAK-u,

jer ova klinika ima dvadesetčetvoročasovna dežurstva. "S njima imamo i dogovor da se veštačenja i kompletni pregledi bitni za ovo delo rade tamo."

Međutim, pre nego što do samog pregleda dođe, potreban je nalog nadležnog tužioca i istražnog sudijske, opet kako bi kasnije bio prihvaćen kao dokaz na sudu. Ovde dolazimo do prve začkoljice sa kojom se susreće žrtva seksualnog napada, jer na nalog tužioca treba čekati, a prva, nagona reakcija napadnute žene je da se istušira i tako, nehotice, ukloni dokaze napada. Tomić kaže da je prvo pitanje koje se postavlja žrtvi kada se delo dogodilo i da li je odbacila garderobu koju je nosila. "Vrlo često žrtve odeću bace ili je operu,

fotografije: M. Milenković

naravno, zbog osećaja gađenja i to je sasvim normalna i, na kraju krajeva, spontana reakcija, jer žrtve ne znaju policijske i pravne procedure. Zato je jako bitna edukacija koja može da ide kroz medije i da da dobar rezultat kad su ovakva dela i otkrivanje počinioca u pitanju.”

Ako je utvrđeno da žrtva nije uništila odeću, da se nije tuširala ili kupala, na forenzički pregled se čeka nekoliko sati. “Sve zavisi od toga koliko je udaljena od nas, jer ako se delo dogodilo u Lazarevcu, naravno da će procedure trajati duže, ali, ako je ovde blizu, to će biti kraće. Nažalost, čitava procedura je bolna, psihički je traumatična za žrtve, ali u cilju istrage neophodno je postaviti mnoga pitanja i

zalaziti u intimne detalje, jer bez njih ne možemo da sprovedemo sve radnje do kraja.” Još jedna otežavajuća okolnost za žrtvu je, ako se pregled obavlja preko dana, gužva na GAK-u, čekanje na red, prednost koju imaju trudnice...

Nekada je postojala mogućnost da se ovi pregledi obavljaju na Institutu za sudsku medicinu, gde su, prema Tomićevim rečima, uslovi bili mnogo humaniji za žrtvu: “Mnogo je humanije kada je žrtva u posebnoj prostoriji u kojoj lekar s njom obavlja razgovor, a onda se na tom istom mestu obavi i pregled, izolovana je i nije izložena gužvi.” Nažalost, Institut za sudsku medicinu nema dežurstva 24 časa i nema lekara koji će tamo biti stalno, pa

je zbog ušteda i troškova pregleda ova praksa prebačena na GAK.

Takođe, to je važno napomenuti, žrtve silovanja mogu da se jave odmah u bilo koju zdravstvenu ustanovu, koja potom obaveštava policiju, izdaje se nalog za pregled, koji se potom obavlja, ali Tomić naglašava da to ne ubrzava proceduru, jer je opet, pre pregleda, neophodno da policija sa žrtvom obavi razgovor i dobije nalog od tužioca i istražnog sudije.

U situacijama u kojima je napadnuta žena teško povređena, policija je prvo odvodi u Urgentni centar gde će biti zdravstveno zbrinuta, a potom se obavlja preliminarni razgovor, žrtva se transportuje na GAK na forenzički pregled, a onda vraća u Urgentni centar.

DOKAZIVANJE

Žrtve slučaj često prijavljuju tek nakon deset i više dana, kada forenzički pregled više ne može da da željene rezultate. “Ja sam radio na mnogim drugim deliktima i mogu odgovorno da kažem da je ovo krivično delo najteže dokazati”, kaže inspektor Siniša Tomić: “Poslednjih godina, otkako radimo veštačenje tragova putem DNK analiza, za nijansu je lakše, jer ranije to nije bilo moguće, pa se dokazivanje svodilo na izjavu oštećene. Jedino što smo od dokaznog materijala imali bile su eventualne povrede dokumentovane pregledom i prepoznavanja koja su vršena.”

Tomić ističe da je od velikog značaja za rad na suzbijanju seksualnih delikata i to što je pooštrena kaznena politika, čime su višestruki povratnici i serijski silovatelji na duži rok sklonjeni. Ali, ističe on, novih počinilaca uvek ima.

Užas i kompleksnost čitave tematike u vezi sa krivičnim delom silovanja, veća je utoliko što je ovo delo lakše dokazati ako je učinjeno na svirepiji način. Tomić kaže da se vrlo često ovo delo vrši uz ozbiljnu pretnju: “Zapravo, retko imamo situacije u kojima žrtva dobije neke vidljive batine. Čak ni sam čin silovanja ne može uvek da se uoči pregledom, ako je žrtva pre toga imala seksualni odnos ili je u određenom fizičkom stanju.”

Međutim, on naglašava da, bez obzira na to da li tragova nasilja ima ili nema, jako je važno da se delo odmah prijavi, jer će čak i samo iskaz žrtve na sudu time biti verodostojniji: "Kada se ne prijavi odmah, na sudu to izgleda tako što žrtva mora da objašnjava sudiji zašto je naknadno prijavila i onda se više bavimo time zašto je prijava naknadno stigla, a ne kako se dogodio zločin. Ako se odmah prijavi, iako nema vidljivih tragova nasilja, ili se radi o pokušaju silovanja ili nedozvoljenoj polnoj radnji, gde nema penetracije i nema postupka dokazivanja, onda se radi o situaciji 'reč na reč' i to je ono zbog čega je ovo delo najteže za dokazivanje. Ali, ne treba odustati. To što nemamo fizičke tragove, ne znači da je nedokazivo. Dakle, suština je: prijaviti bez odlaganja."

DODATNA TRAUMA

Dodatna traumatizacija žrtve tokom istražnog i sudskog postupka nešto je o čemu se često govori i što je, nažalost, teško izbeći. U manjim gradovima situacija je nešto humanija, jer postoji jedna policijska stanica i žrtve najčešće znaju sa kim će razgovarati. U većim gradovima, gde se delo može prijaviti na više mesta, dolazi do komplikacija koje za žrtvu mogu da budu dodatna trauma: "Dok žrtva ne dođe do nas, ona ne razgovara sa ljudima koji su obučeni za razgovor sa žrtvama silovanja", kaže Tomić. "Mi smo pokušali, i dobrim delom uspeali, da kolegama u policijskim stanicama skrenemo pažnju na to da, kada neko dođe i prijavi silovanje, oni dalje ne ispituju tu žrtvu, nego da odmah zovu kolege iz Osmog odeljenja, a oni onda nas i da mi budemo prvi koji će ostvariti kontakt sa žrtvom."

Međutim, u praksi je stvar drugačija. Naime, da bi žrtva uopšte prijavila zločin, ona u policijskoj stanici mora da kaže šta

se dogodilo. Potom istu stvar mora da ponovi inspektorima uviđajnog odeljenja. Tek na kraju s njom razgovaraju inspektori za suzbijanje seksualnih delikata, koji su najobučeniji za to, a žrtva je već psihološki iznurena, jer treći put mora da ponavlja iste stvari. "Ima žrtava koje nisu voljne ni s nama da pričaju otvoreno, a kamoli sa policajcem u uniformi ili bilo kim drugim. To su vrlo intimne stvari i žrtve se teško otvaraju", kaže Tomić.

Ipak, on ističe da Odeljenje za suzbijanje seksualnih delikata ima uigran tim: "Tačno znamo ko će razgovarati sa žrtvom ako je u pitanju starija ženska osoba, ko ako je u pitanju dete, a ko ako je, na primer, žrtva muškarac. Imamo razne profile ljudi u odseku i uvek vodimo računa ko razgovara sa žrtvom."

Tomić kaže i da je u ovom odeljenju praksa takva da nastoje da već tokom prvog kontakta sa žrtvom iscrpe sve važne podatke i detalje, kako bi ona što pre mogla da uđe u proces oporavka: "Ako imamo DNK tragove, nije neophodno da je povlačimo dalje, da daje opis ili da ide na prepoznavanje. Takođe, događa se da žrtva ne želi dalje, od sramote ili traume, da učestvuje u postupku. Njena izjava i lekarski nalazi se evidentiraju i ona više ne mora u tome da učestvuje, jer se ovo delo goni po službenoj dužnosti."

Nažalost, u nekim situacijama mediji mnogo odmažu istrazi, jer objavljuju neproverene ili netačne informacije: "Događa se da čak i pre nego što žrtva ovde dođe na ozbiljan razgovor, mediji već objave nešto, a mi žrtvi moramo da objašnjavamo da nismo dali te podatke i da oni nisu tačni", kaže Tomić.

Policija, kada je reč o suzbijanju seksualnih delikata, ima razvijenu saradnju sa nevladinim sektorom. Prema Tomićevim

rečima, ta saradnja je dvosmerna, bilo da zahvaljujući nevladinim organizacijama neki slučajevi budu prijavljeni, bilo da policija sa organizacijom uspostavlja kontakt zbog resocijalizacije i psihološke pomoći žrtvi: "Upućujemo žrtve da se jave bilo nevladinim organizacijama, psiholozima, centrima za socijalni rad, Viktimološkom društvu. Koliko god možemo, trudimo se da žrtvama pomognemo, bez obzira na to da li je delo izvršeno ranije ili je tek prijavljeno. Naravno da bi ta saradnja trebalo da bude bolja, ne samo između policije i nevladinih organizacija, nego pre svega između policije i lekara koji vrše preglede, jer i tu ima raznih situacija. Ono što je u našoj moći, što čak i ličnim poznavstvima i zalaganjem možemo, to činimo."

Na kraju, treba napomenuti da ionako sumorna priča o dokazivanju silovanja ima još jednu tamnu stranu – lažno prijavljivanje. "Imamo taktike koje koristimo prilikom razgovora, preko kojih možemo doći do saznanja da li neko ima pobude da lažno prijavi delo i da lažno prijavljuje lice", kaže Tomić. "Međutim, kada neko dođe i prijavi silovanje, mi ga uvek posmatramo kao žrtvu, iako kasnije tokom razgovora može da se ispostavi da je prijava lažna. Ne smemo da reagujemo ishitreno, izjavu te osobe moramo uzeti u obzir, ali, naravno, moramo je upozoriti na posledice lažnog prijavljivanja, da je to krivično delo. Uglavnom pustimo lice da ispriča svoju priču i kasnije proveravamo verodostojnost izjave. Način na koji to radimo je: lekarski pregled, uzimanje bioloških tragova i DNK analiza, uz odobrenje tužioca uzimaju se telefonski listinzi, i ono što je najvažnije – uzimaju se izjave ljudi bliskih licu koje je prijavilo krivično delo i koji možda imaju saznanja o kretanju lica koje je podnelo prijavu i lica koje je prijavljeno. Onda se sklapaju kockice i tako dolazimo do jasnije situacije."

Međutim, Tomić naglašava da je kod sumnje na lažnu prijavu potreban ogroman oprez istražnih organa, jer, i kada se silovanje zaista dogodi, žrtve ga prijavljuju naknadno, kada povrede već zacele i nema više nikakvih tragova: "Žrtvi je tada jako teško objasniti da nismo svemoguć i da ne možemo da dokažemo to krivično delo, i to je vrlo bolno i traumatično, kada ništa ne može da se uradi."

JOVANA GLIGORIJEVIĆ

Nicola'S

www.nicolas.rs

TOPIMO CENE I USLOVE PLAĆANJA

PLATITE SAMO PDV

OSTALO PLAĆAJTE POSLE ODMORA

MUŠKA ODELA od 3,600 din*

HALJINE od 698 din*

MUŠKI SAKOI od 1,599 din*

ŽENSKI BLEJZERI od 1,499 din*

MUŠKE KOŠULJE od 598 din*

ŽENSKE KOSULJE od 798 din*

MUŠKE PANTALONE od 698 din*

ŽENSKE PANTALONE od 438 din*

MUŠKE JAKNE od 1,499 din*

ŽENSKE TAŠNE od 999 din*

BEOGRAD: NIKOLE SPASIĆA 4A, TERAZIJE 39; NOVI SAD: ZMAJ JOVINA 19; INĐIJA: FASHION PARK
KRAGUJEVAC: DIMITRIJA TUCOVIĆA BB

*Ispisani iznosi se odnose na minimalne iznose koje je potrebno platiti za prvu ratu pri kupovini određenih artikala. Ovi iznosi se ne odnose na konačne cene već služe kao pokazatelj visine pdv koju je potrebno platiti kao prvu ratu.

Nicola'S co je uveo akciju PLATI SAMO PDV, za sve kupce koji žele da kupe robu na rate i omogući im da plate prvu ratu u iznosu pdv fiskalnog računa a ostale rate plaćaju odloženo na 5 mesečnih rata. Plaćanje rata moguće je uz pomoću kartica koje omogućavaju plaćanje na rate, čekovima građana kao i putem administrativne zabrane preduzeća u kojem su zaposleni.

Tračak nade za srpsko građevinarstvo

U zemlji u kojoj su građevinska industrija i tržište nekretnina već godinama praktično mrtvi, u kojoj postojeći objekti nemilice rasipaju energiju i pod okom infracrvene kamere svetle kao novogodišnje jelke, u kojoj, najzad, stambeni kredit uzima samo onaj ko nema drugo rešenje, na ovogodišnjem Sajmu građevine u Beogradu predstavljen je inovativni sistem panelne gradnje – “Q sistem” – patent za koji njegov tvorac kaže da bi mogao da označi revoluciju u građevinarstvu

Gotovo neverovatna brzina gradnje, ušteda energije od 80 odsto zahvaljujući neprekinutoj izolaciji, izvanredna otpornost na zemljotrese i požare donela je početkom 2011. “Q sistemu” nagradu kompanije “Lafarge”, svetskog lidera u proizvodnji građevinskih materijala, na konkursu za promovisanje inovacija u održivom građevinarstvu. Planiranim završetkom fabrike u Staroj Pazovi do kraja godine počće serijska proizvodnja ovih betonskih panela koji bi mogli da obezbede znatnu uštedu energije i novca budućim stanarima, ali i pomeranje građevinske industrije i tržišta nekretnina sa mrtve tačke.

Dušan Korunoski, generalni sekretar Unije poslodavaca Srbije, kaže za “Vreme” da je ipak teško očekivati da se građevinski sektor oporavi isključivo domaćom potražnjom, već da je neophodno ponovo “razraditi” izvoz građevinskih poslova, pre svega povoljnim cenama i brzinom izvođenja radova. “Kao i uvek kada je reč o prefabrikovanim građevinskim elementima, tu postoji ušteda u brzini gradnje. Elementi se brzo slažu na terenu, bez mnogo veziva, štedite na brzini, samim tim i na radnoj snazi, tako da je i objekat jeftiniji. Kada je o Quattro sistemu reč, tu kroz eksploataciju objekta postoji i ušteda energije, tako sam ja shvatio taj sistem. Takvi pronalazači, takvi materijali i takvi proizvođači su dobri za razvoj građevinske

industrije, jer će oni niskim cenama dobijati poslove u inostranstvu, i konačno će ova grana postati izvozna, kao što je to bila decenijama. Građevinski sektor ne može da se pokrene ‘iznutra’, jer nema tražnje. Možete vi na silu da zidate i da gradite puteve, ali odakle vam pare? Tek će veći izvoz promeniti situaciju, naročito u onom obimu po kome ga mi pamtimo, romantično ga se sećamo i želeli bismo da se vrati. Mi smo nekada, posle Južne Koreje, bili prvi izvoznik građevinskih radova u svetu. Tada su građevinski poslovi činili 8–13 odsto BDP-a bivše Jugoslavije, u nekim trenucima je praktično to bila jedna osmina svih poslovnih aktivnosti bivše Jugoslavije – možete da zamislite koliki

je to novac. A sada se palo na 2-3 odsto BDP-a ove male Srbije”, kaže Korunoski.

Tvorac “Q sistema” i predsednik kompanije “Quattro Houses” Jovan Nikolić najavljuje prodor ove firme na iračko tržište – po njegovim rečima, upravo će brzina i tehnologija gradnje biti među glavnim prednostima ove srpske firme u Iraku, a eventualni uspeh građevinske industrije povukao bi i druge proizvođače iz Srbije. “Iračani poštuju i cene ono što smo nekada gradili. Nakon loših iskustava sa, pre svega, turskim graditeljima, oni su počeli da zovu firme, države koje su nekada radile kvalitetno i dobro, i čije zgrade i danas, posle rata, traju i nisu uništene – toliko su dobre bile. Ako uzmemo za primer ‘Q

Drugačije kreditiranje

Iz kompanije “Quattro Houses” najavljuju potpuno drugačiji pristup i kada je reč o kreditiranju kupaca Quattro kuća. Sa jednom poslovnom bankom sklopljen je dogovor da kredit za Quattro kuće bude jeftiniji od svih ostalih stambenih kredita na tržištu, uključujući i one sa državnim subvencijama – kako kažu u kompaniji, novac će stizati iz Evrope, koja daje mnogo povoljnije kredite kada je reč o ovako energetske efikasnim objektima. Takve pogodnosti firma može da ponudi zahvaljujući ulaganju u kompaniju investitora iz Austrije, koji je prvi prepoznao potencijal ovakvog sistema gradnje. Takođe, kredit koji klijent uzme od banke stoji “po strani” dok je gradnja u toku, a kompanija gradi objekat o svom trošku: tek kada objekat bude gotov i klijent dobije “ključ u ruke”, kredit, odnosno depozit se prebacuje na račun firme, i tek tada počinje otplata prve rate za klijenta banke. Ovakav postupak ujedno lišava kupca rizika od poskupljenja objekta u toku izgradnje, s obzirom da plaća ugovorenu cenu bez obzira na moguće kasnije promene na tržištu.

**TVORAC
"Q SISTEMA":
Jovan Nikolić**

foto: M. Milenković

Nema više termo-mostova

Jedna od osnovnih prednosti koju "Q sistem" ostvaruje je ukidanje tzv. termo-mostova, odnosno razlike između spoljne i unutrašnje temperature, a koji se javljaju kada ne postoji izolacija. "Kada uzmete flašu ohlađenu na 4 stepena i iznesete je napolje na +30, ona krene da se "znoji", stvara se kondenzacija. Kod nas toga nema, prekinut je sudar visokih i niskih temperatura kroz izolaciju, jer je izolacija ta koja u sebi izjednačava te dve temperature i dovodi ih na minimalnu razliku. Ako nema izolacije, dolazi do sudara različitih temperatura i zid krene da se "znoji", po čoškovima počne da se skuplja vlaga i zidovi počinju da buđaju. Po našem pravilniku, da bi se jedan zid osušio od vlage treba oko 26 dana. Zamislite ako dobijate temperaturnu razliku svaki peti ili deseti dan – nema šanse da se to ikada isuš, onda stalno imate vlagu, buđ, dizanje parketa... Mi smo sve to sprečili, u našem sistemu to sve ne postoji", kaže Nikolić, i dodaje da je veoma teško uraditi izolaciju na već postojećim objektima. "Na betonski zid ne možete da stavite stiropur, u protivnom bi ga stavio ceo Novi Beograd – kako su napravljene pre 40-50 godina, zgrade su takve i dan-danas, i imaju neverovatan gubitak energije. Nažalost, tako je bilo u ono vreme, postojalo je nekoliko firmi koje su pravile prefabrikovane elemente, ali niko se nije pozabavio termo-mostom, ili, i ako su se bavili, nisu ga rešili. Kada je reč o privatnim kućama, možete naknadno sa spoljne strane da lepate stiropor, mreže, ali je debljina tog stiropora jako mala, svega par centimetara. Da biste ušli u energetska efikasnost, morate da imate minimum 12–15cm debljine, a ne možete da nalepate 12 cm, jer će sve da spadne. Postoji još jedna mana: kada malterišete, bilo gde da postoji rupica, insekti će je naći, jer oni takođe traže toplotu zimi. U Americi su, na primer, kuće od drveta i izolacija je unutra, a u toj izolaciji nema čega nema – od pacova i miševa, do mrava i buba. Sve kuće su obložene na takav način, jer ne mogu da ih drukčije energetska zaštite, sem da naprave poseban zid sa spoljne strane, pa da između stave izolaciju. Ali to je veoma skupo, i skoro nemoguće uraditi. U našem sistemu dobijete sve ovo i o tome uopšte ne morate da razmišljate."

sistem, uz tehnologiju koju imamo, u prve izgrađene objekte ugrađićemo sve što postoji u stanu – iz Srbije: deo radne snage, tehnologiju, prozore, vrata, utičnice, parkete, boje, lakove, sve će ići odavde, osim cementa, gvožđa, peska ili šodera. Iračanima su najbitniji rokovi – kada to može da se sagrađi. Mi smo tu u velikoj prednosti, jer možemo brzo i kvalitetno da gradimo. Sa našom tehnologijom možemo da postavimo fabriku za šest meseci, što znači da za šest meseci počinjemo da gradimo zgrade od 10-11 spratova na svakih 60-70 dana. Zna li vi koja je to brzina? Ne može niko da nas stigne. Tamo se u principu ne rade temelji za kuće, što umnogome pojednostavljuje i ubrzava gradnju – ako je kapacitet fabrike dve do tri hiljade kvadrata panela dnevne proizvodnje, to znači da mi za dan napravimo deset kuća u fabrici, u elementima, samo ih treba transportovati, poređati dizalicom, zaliti ih, i za pet dana imate kompletne zidove. U Iraku stavljaju ravne krovove, što još više ubrzava gradnju, a paneli imaju kanale za sve moguće instalacije – struju, vodu, sve je pripremljeno u fabrici: kada se postave paneli, samo se poubacuju cevi ili kablovi, i za sve to treba najviše dva dana. Nema malterisanja, treba samo da se izgleduje zid u boji koja se želi i to je to. Tu smo mi u fantastičnoj prednosti", zaključuje za "Vreme" Jovan Nikolić.

RADMILO MARKOVIĆ

EFT na 77. mestu

Energy Financing Team AG, preduzeće koje posluje u sklopu EFT Grupa-cije, nalazi se na 77. mestu najvećih kompanija u Švajcarskoj po ostvarenom prometu u 2012. godini, objavio je švajcarski ekonomski list "Handelscajtung". EFT AG je ostvario promet od 2,13 milijardi evra, poslujući u 22 zemlje zapadne, centralne i jugoistočne Evrope, u Turskoj i zemljama Baltika.

EFT električnom energijom opslužuje više od 100 klijenata, među kojima iz oblasti elektroprivrede, sistem operatore i industrijske potrošače. Najveće tržište za kompaniju je Nemačka, u kojoj je EFT prošle godine realizovao 53 odsto ukupnog plasmana energije. Zatim slede Mađarska sa 14 odsto, Hrvatska sa 7 odsto, Albanija sa 4,5 odsto i Rumunija i Makedonija sa po 4 odsto. Poslovanje sa EPS-om predstavljalo je ukupno 1,3 odsto ukupnog plasmana EFT u 2012.

"Podjednako važno je da je ovaj rezultat postignut u vreme ekonomske krize i velike volatilnosti na tržištu. Uspeli smo

da konsolidujemo svoju poziciju i započeli smo gradnju dve elektrane u Bosni i Hercegovini, prvih objekata te vrste koji će na ovim prostorima biti izgrađeni posle tri decenije. Time smo iskoračili ka ostvarenju našeg osnovnog cilja – formiranju prve moderne, privatne elektroprivrede u regionu. Ujedno, našim kupcima smo u vreme restrikcija prošle godine isporučili svaki ugovoreni kilovat-čas. To je dodatno ojačalo na naš kreditni rejting. Dan i Bradstreet nas je klasifikovao u prvu kategoriju i dodelio nam najviši mogući rejting. Isto je učinio i glavni kreditor naše trgovačke operacije, Credit Suisse", kazao je predsednik EFT Vuk Hamović na predstavljanju godišnjih rezultata kineskim investitorima.

EFT je u Bosni i Hercegovini započeo izgradnju moderne termoelektrane, kapaciteta 300 megavata. Ukupna vrednost ovog projekta je 600 miliona evra, a glavni kreditor je Kineska razvojna banka (China Development Bank). Ovaj projekat je inače prvi koji se kreditira iz novoformiranog fonda kineske vlade za

PREDSEDNIK EFT: Vuk Hamović

foto: A. Andić

investicije u energetiku jugoistočne Evrope. "Sa svojim partnerima iz Kine planiramo realizaciju novih projekata u regionu, čime ćemo utrostručiti naš proizvodni portfolio. Za taj posao smo stvorili sve preduslove – stručan kadar, poznavanje tržišta električne energije i međunarodnih finansija, kao i finansijski potencijal. Na početku smo nove i uzbudljive faze u razvoju EFT i energetike u regionu", kazao je Hamović.

UBB
UNIVERZAL BANKA A.D.
BEOGRAD

0800 10 20 12
(besplatan poziv)

www.ubbad.rs

Rodoljubac i nemačka posla

Nikako nama na zelenu granu s tim Nemcima: em nismo dobili The Datum nego tek okvirni datum kada ćemo možda dobiti Datum, za šta je kanda najkriviji onaj naporni Bundestag, em nam se uskraćuju prava da budemo – štono reći, “u duhovnoj sferi” – kao sav normalan svet, eto na primer kao Nemci. Dobro, ovo s Datumom vam je svima jasno, ama šta je ovo drugo? E, to vam je, brothers & sisters, ono na šta vam zalud ukazujem od prvog dana i trena Novog Starog Poretka: da se neprijatna istina o njemu iza tanke “evropske” glazure providi čim zađe iza ugla – uopšte ne moraš da kopaš duboko i da ne znam kako *istražuješ*. A ta istina je takva da je gora od najzlobnije laži koju bi mogao da smisli kakav dindušmanin.

Na tu drugu, mnogo dalekosežniju nepravdu požalio se ovih dana u slobodarskom Pečatu – đe će suza no na oko – Radulović Selimir, a taj nije kakav slobodni strelac iz nekog od bezbrojnih rezervnih rodoljubačkih ešalona no je visoko pozicionirani Čimbenik novog srpskog kulturnog poretka (di-

ni u tragovima nema nikakve “Nemačke iznad svega”, ali zato ima “jedinstva, slobode i pravde”, a nakon ponovnog ujedinjenja Nemačke 1990. i zvanično je proglašeno da se samo treći deo pesme ima smatrati himnom Nemačke, dočim je svo to *iberalesovanje* ostavljeno za zabavu larmatorima iz izvesne vrste pivnica. Gotovo da bi se moglo reći da je tako do kraja ozvaničena “revizija” koju je još mnogo ranije ponudio veliki pesnik i mudar čovek Hans Magnus Enscensberger, rekavši: “Nemačka, Nemačka između ostalog”. Da te stvari u Nemačkoj nipošto nisu šala pokazuje se i kroz primere onih koji bi se smrtno uvredili ako im neko pusti “staru” verziju himne kao njihovu, kao što je na primer trener nemačkog nacionalnog tima Rajner Kesler. Engleski rokerski libertin i zgubidan Pete Doherty zapevao je 2009. prve stihove *Deutschlandlieda* uživo na Bayerischer Rundfunk radiju u Minhenu i bio gromko izviždan od publike, a njegov šou je ubrzo bio prekinut. Toliko o tome šta je kome “normalno”.

Kako direktor Sterijinog pozorja na silu fašizuje Drugog da bi njegovim tobožnjim primerom zaobilazno legitimizovao sopstvene želje

rektor Sterijinog pozorja, malo li je?! a uz to i poeta, izdavač, veliki *lompazarizator* tzv. srpske duhovnosti, i uopšte proizvođač i distributer ružičičevski ispraznog kiča i šodera svake vrste. E, taj je i takav građanin i funkcioner Radulović izvoleo izjaviti Pečatu između proćim i ovo: “Ako je za Nemca sasvim normalno da je *Nemačka iznad svega*, da li je Srbinu dozvoljeno da makar pomisli, ako već ne sme da zapeva, da je *Srbija iznad svega*. I da se za takvu Srbiju Bogu moli”.

Ako smo totalni idioti koji su se pri tome rodili negde juče prepodne, a u međuvremenu nisu ništa ni pročitali (bili prezauzeti kmećanjem?), onda nam u ovim rečima nema ničega spornog: zašto da “Srbinu” bude uskraćeno nešto što je, je li tako, svakome drugom dozvoljeno, eto recimo “Nemcu” koji ponosno peva o toj svojoj *Deutschland* koja mu je uber alles in der welt? Pa ono jeste, tako je, ili skoro da je tako. Radulović je samo malo omašio tajming. Te stihove za *Deutschlandlied* napisao je August Hajnrih Hofman fon Falersleben 1841., u vreme postepenog ujedinjavanja nekoliko desetina nemačkih kneževina i u vreme sveopšteg nacionalnog romantizma. No, nacionalni romantizmi 19. veka, nadživlevši svoju epohu u kojoj su imali i pozitivno dejstvo, zakonito su degenerisali u fašizme 20. veka – najjače i najstrašnije upravo kroz nemački nacizam. To da je “Nemačka iznad svega” postalo je sukus sumanute i zločinačke ideologije koja gazi, ništi i ubija. Zato je *Deutschlandlied*, koja je od 1922. bila himna Nemačke, nakon drugog svetskog rata u Nemačkoj koja se dizala iz pepela i sramote nacizma (u kojem je pak baš perverzno bezuslovna ljubav prema Otadžbini bila na pijedestalu obaveznih vrlina!) “skraćena”, to jest, pevao se samo njen treći deo, onaj u kojem

Pa dobro, zašto se i otkuda nesrećnom Raduloviću priviđa kako Nemačka našeg vremena peva o sebi da je “iznad svega”, pa isto to želi i za Srbiju? Ne radi se tu, dakako, o bilo kakvom svesnom koketiranju s fašizmom, istorijskim ili savremenim. Radi se o nečemu mnogo gore: tu je nacionalni romantizam koji je upotrebom nakon isteklog roka trajanja deformisan u toksični fašizam u potpunosti mentalno “normalizovan”, on se prihvata kao nekakvo prirodno stanje stvari, koje se “uočava” kod drugih i kojem se teži kod kuće. Stvarnost ovog sveta i vremena zamenjena je poželjnim ideološkim projekcijama: Radulović podsvesno “fašizuje” Drugog (ne bivajući ni svestan da ga fašizuje!), nastojeći da tako legitimise primenu tog (iskonstruisanog) rezona Drugog na sebe tj. na “Srbe”. Koje ovde takođe valja pisati pod navodnicima jer ne znam zašto bi se tipovima poput njega davalo bilo kakvo pravo prvenstva u definisanju nacionalnog kulturnog ambijenta. Hajde da podvučemo crtu: u Radulovićevim rečima susreću se i vedro isprepliću monumentalno, sramotno neznanje i latentna težnja za zaobilaznim legitimizovanjem shvatanja “rodoljublja” kakvo na evropskom tlu nije na snazi od 9. maja 1945.

Još nešto za kraj: u Trećem rajhu pevao se samo prvi deo *Deutschlandlieda*, onaj u koji Radulović gleda sa tolikom zavistju! Eh da, i još nešto. Fridrih Niče rekao je još u ona vremena da je taj famozni Falerslebenov stih “najgluplja fraza na svetu”. Niče je znao još tada. Radulović ne znaju ni sada niti će ikada znati, jer su upravo na toj vrsti gajenog neznanja izgradili sve što jesu, svu trulu skalameriju svog kičeroznog “identiteta”.

"Pokušaću da Srbija ne ratuje, nego da se Srbija takmiči. 1389. car Lazar nije imao drugi izbor, a mi sada imamo."

foto: FoNet

TOMISLAV NIKOLIĆ,
predsednik, okupljenima
na svetoplićkom
vidovdanskom saboru
u mestu Kondželj

(B92)

Lazar Ristovski,

glumac i reditelj, na pitanje da li je aktuelna vlast, predsednik Nikolić, premijer Dačić i ministar Vučić, kvalifikovana da glumi u nekom njegovom filmu, i ko ima najviše glumačkog talenta, kaže: "Svi su oni glumci. Prvo, oni zauzimaju veći medijski prostor od bilo kog glumca, i tu sam veoma ljubomoran. Njihova gluma nije često baš na profesionalnom nivou, ali oni prolaze dalje, jer imaju svoje glasače, kao što mi imamo stalnu publiku koja po zadatku mora da aplaudira. Političare koje pominjemo podelio bih po žanrovima: predsednik Nikolić je ozbiljan karakterni glumac. Dačić bi mogao da bude ubica dečjeg lica, dok je Vučić rođen za špijunsko-akcioni žanr – Eliot Nes tako neophodan Srbiji."

Kako mu se čini redizajnirani Aleksandar Vučić: "Nije ta transformacija baš tako drastična. Mislim da je to u njegovom slučaju dobro, jer je Srbiji potrebno da se radikalno i u širokom frontu rasture lopovi, koji su osiromašili državu. To se može samo radikalno. Nadam se da će u tome ići do kraja, jer samo će ga tako istorija zapamtiti." ("Večernje novosti")

Slobodan Samardžić,

potpredsednik DSS-a, u protestnoj šetnji nazvanoj "Vidovdan je naš datum" u organizaciji njegove stranke, podseća: "Nemačka je u prošlom veku tri puta zapalila Srbiju, a sada traži da se nađe ko je bacio baklju i to je jedan od uslova. Ponovo imamo 100 za jednog."

Zbog čega je profesor Samardžić posebno srećan: "Srbija ima svetog cara Lazara i svetog Vida, dok EU ima 'svetog Gvida Vestervelea i slavi Gvidovdan'."

("Alo")

foto: FoNet

Haris Džinović,

muzičar, suprug i otac, na pitanje da li ga je novac pokvario tokom dugogodišnje uspešne karijere, kaže: "Nije uopšte, samo mi je doprineo. Uvek sam pevao iz zadovoljstva, a to je pratio i novac, što je fantastična kompozicija života. Suštinski, ja sam najveći hedonista na svetu, volim da ugađam sebi."

foto: Vesna Andić

Da li je novac važan: "Izuzetno je bitan, ispuni ti sve želje, održi zdravlje... Samo oni koji ga nemaju mogu da kažu kako nije važan, jer tako teše sebe. Ali, pare moraju da se troše, jer one koje se ne potroše pretvaraju se u hrpu papira u banci koja nema upotrebnu vrednost."

O luksuzu: "Nemam velikih luksuza, ali imam dosta luksuzan život. Mogu da otputujem negde, platim sebi boravak, pojedem i popijem šta god hoću. Mogu da odem u ribolov kad god mi se prohte i ostanem koliko želim, to je luksuz."

Da li to znači da je skroman: "Nisam. To je onaj ko ima potrebu da popije dve flaše vina, a uzme samo čašu, ili neko ko bi trebalo da ode na more, a to ne uradi, štedi na sebi, ne priča mnogo, slaže se sa tuđim mišljenjem... A ja se onda pitam: ko si i zašto uopšte živiš? Ljudi vole one koji im ne oponiraju i nazivaju ih skromnim i finim, a ja ih smatram budalama!"

O svojim čvrstim principima: "Kada me je jednom prilikom Alka Vujica u svojoj tv emisiji pitala zašto ne skinem šešir, ja sam je upitao zašto ne skine gaće? Zamislite jednog voditelja koji svom gostu kaže da skine nešto što je već obukao za tu emisiju? Zašto nijedan svetski voditelj ne kaže Eltonu Džonu da skine naočare?" ("Story")

Igor Mirović,

potpredsednik SNS-a, kaže da je stav njegove stranke o "skandalu oko mature da postoji neka vrsta komandne odgovornosti", a o resornom ministru stav SNS-a je sledeći: "Možda on nije lično odgovoran za krađu tih testova, ali su način i mere koje su se preduzimale olako prolazili pored samog ministarstva, kada je reč o koncepciji. To je stvar za kritiku, a da li će i kako to sam Obradović razumeti, ostaje da se vidi. Moja prva reakcija bila je da je propust mogao da se predupredi." (B92)

foto: AP Photo

Ivana Mihčić,

glumica, producentkinja, književnica, "suočila se sa tipičnom dečjom boljkom – varičelama" i o tome detaljno obavestila javnost. Kako je Ivana otkrila boginje: "Kada sam se nakon vrlo visoke dvodnevne temperature pogledala u ogledalu i videla da sam osuta crvenkastoljubičastim tufnama, shvatila sam da nešto nije u redu. Nije mi odmah palo na pamet da su boginje. Bila sam ubeđena da je u pitanje alergija, s obzorom da je pod mojim prozorom bila lipa u punom cvatu."

Šta treba činiti kada vas snađu muke: "U ublažavanju tegoba pomoglo mi je svakodnevno tuširanje uz korišćenje dečjeg šampona, prelivanje rastvorom hipermangana, brisanje pamučnim pelenama umesto peškirom – i to utapkavanjem – potom posipanje talkom, svakodnevna promena pamučne posteljine i pamučne odeće, bora-vak u zatamnjenim prostorijama i mirovanje."

Šta je još važno: "Važna je i ishrana: puno tečnosti, malo soli, začina i proteina, preporučuje se pileća supa, vitamini što kroz voće i povrće, što u tabletama!" Šta misli, zbog čega su je boginje snašle u zrelim godinama: "Kao i svaki glumac, detetu u sebi dozvolila sam da izađe u javnost!" ("Gloria")

Jelena Karleuša,

"plavokosa zvezda, posle velikog koncerta na Ušću i medijske hajke", rešila je da se u društvu supruga malo odmori i posveti ovozemaljskim zadovoljstvima: "Kupali smo se daleko od obale, od ljudi, ronili, vozili skutere... Uživali smo u zalasku sunca na pučini uz ribu i belo vino. Prija mi more, miris prirode, a njene čudesne boje me opuštaju. Potreban mi je odmor, da ćutim, gledam zalazak sunca, meditiram. Daleko od loših ljudi, zla, mržnje..." ("Story")

Svetlana Ražnatović,

zvezda, posle koncerta upitana da li je pokušala da ubedi premijera Ivicu Dačića da nastupe zajedno, odgovorila je: "Uz dužno poštovanje prema njemu i njegovoj funkciji, mislim da on treba da nastavi da peva kao i do sada. On voli da peva samo na privatnim proslavama."

Ivica Dačić,

premijer Srbije i lider SPS-a, "u ekskluzivnom razgovoru" kaže da se odlično proveo na koncertu svoje dobre prijateljice Svetlane Ražnatović, na koji je poveo i decu: "Bilo je odlično. Sve vreme sam se veselio. Ovo je bio njen najbolji koncert, sve je bilo na nivou. Posle sam joj poslao poruku u kojoj sam joj poručio da je sve bilo izvanredno – organizacija, bina, osvetljenje, da se vidi da se baš potrudila oko svega." Šta se premijeru posebno dopalo: "I stajling joj je bio dobar."

Zašto se na Cecinom koncertu i on nije latio mikrofona, kao gost: "Ne, ipak sam za toliko racionalan." ("Alo")

Danica Drašković,

supruga lidera SPO-a Vuka Draškovića, bila je jedna od mnogih na koncertu Svetlane Ražnatović: "Vuk sluša neku drugu muziku. Više voli tamburaše. Bila sam i na Marakani i na prvom koncertu koji je Ceca održala na Ušću i odlično sam se provela. Njena omiljena pesma mi je *Beograd*. Nedavno sam dobila novi album na poklon i pesme su odlične." ("Kurir")

Zorana Mihajlović,

potpredsednica SNS-a, o koalicionim partnerima: "Da je SPS tri puta jači nego što je SNS, treba li da kažem da bi nas žive pojeli." ("Večernje novosti")

Miljko Ristić,

direktor KCS-a, o beogradskom KBC-u kaže da "koliko on zna, bolnica je u stečaju, a stečajni upravnik je hteo da je izda u zakup". Na pitanje zašto se zalaže da država kupi propalu bolnicu, direktor otkriva: "Razgovarao sam sa ministarkom zdravlja jer bolnica može da se dobije za relativno male pare, a tu ima vredne opreme, ali ne znam u kakvom je stanju. Ako bi bila u pristojnom stanju, isplatilo bi se da je država kupi. Ministarstvo zdravlja bi trebalo da razmisli o tome." ("Blic")

Velimir Ilić,

lider NS-a na sednici Glavnog odbora u Beogradu, ali i na isto toliko u Vojvodini: "Vlada Republike Srbije nema vlast nad dva miliona Srba". (B92)

“Gradac” posvećen Andriji Mauroviću

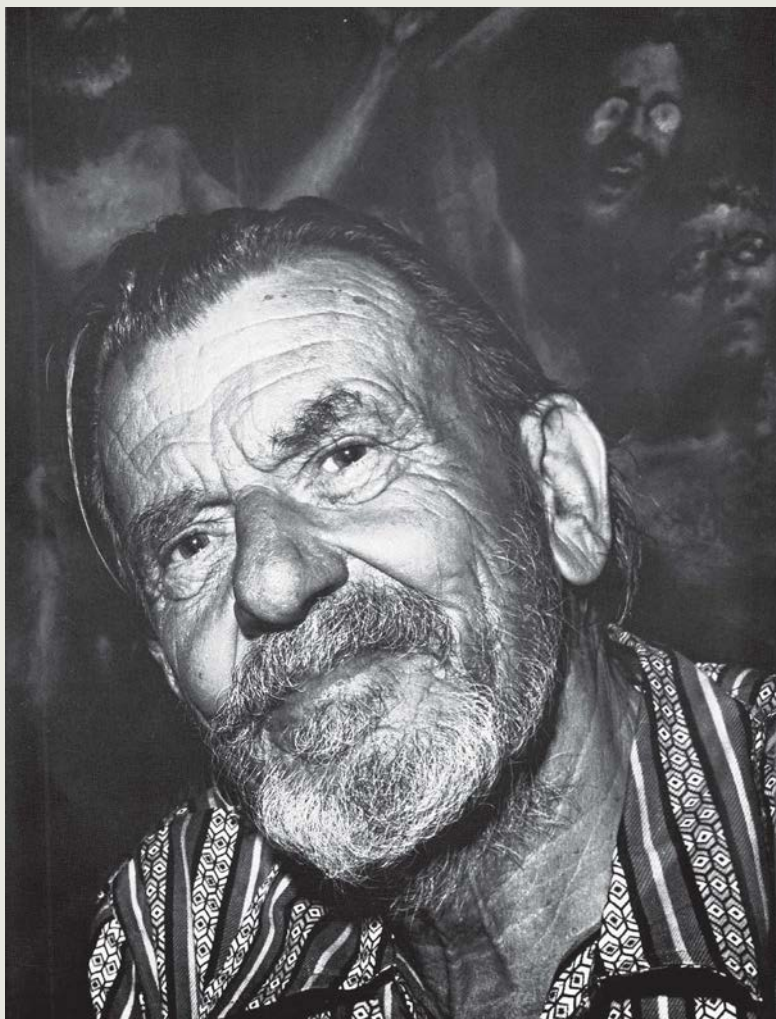

foto: Dušan Reljić

“Andrija Maurović je, van svake sumnje, jedan od najupečatljivijih i najsamosvojnih autora stripa”, napisao je Zdravko Zupan u uvodu novog tematskog broja časopisa “Gradac” posvećenog tvorcu legendarnog Starog Mačka. “Ako je svojevremeno Bern Hogart nazvan Mikelandelom stripa, a Milton Kanif upoređivan s Rembrantom, onda bi Andrija Maurović s punim pravom mogao da ponese epitet Dostojevski stripa budući da je, zahvaljujući izvanrednom daru zapažanja i neobičnoj moći uživanja, uspevao da pronikne u najtanjanija psihološka stanja svojih junaka dajući im uverljivost kao nijedan drugi crtač pre i posle njega.” U ovom “Gradcu” sabrani su intervjui, članci, eseji i svedočanstva savremenika o Mauroviću i njegovoj jedinstvenoj pojavi i talentu (neki od ovih tekstova se ovde prvi put objavljuju), kao i uzorci njegovih stripova, slika i crteža. Među autorima čiji se prilozi nalaze u ovom broju nalaze se, pored ostalih, i Franjo Fuis, Veselko Tenžera, Bogdan Tirnanić, Darko Glavan, Slobodan Šijan, Stanko Lasić, Drago Glamuzina, Ranko Munitić, Arsen Dedić, Fadil Hadžić, Živojin Tamburić, Zorica Jevremović, Vasa Pavković i drugi. Iz ovog “Gradca” prenosimo tekst koji je ovim povodom napisao Saša Rakezić.

Od tridesetih godina prošlog veka naovamo na prostoru Jugoslavije nastajao je jedan veoma zanimljiv i raznovrstan opus darovitih umetnika stripa. Beograd je možda prednjačio po broju izdanja i autora, ali je u Zagrebu postojao jedan tako samosvojan lik kao Andrija Maurović, nadahnut, crtački artikulisan – strip autor svetskog kalibra

JUNA

J oš kao klinac sam voleo da bunarim po požutelim starim novinama i stripovima. Možda to i nije tako jednostavno objasniti – rođen sam 1963. godine, i kada sam stasao do tinejdžerskog uzrasta, već sam bio inficiran groznicom velikog prevrata u popularnoj kulturi koji su doneli pank i novi talas. Bila je to atmosfera u kojoj se nekako osećala potreba da se stari svet zameni nekakvim ubrzanijim, smelijim, LUĐIM svetom, o kojem svi ti klinici teško da su baš nešto znali, nego su pre *naslućivali*. U to vreme osećao sam da izgaram od želje da, ako je moguće, iskočim iz svoje kože – sve oko mene činilo se nekako zastarelo i prežvakano. Verovatno je to isti onaj žar koji zahvata svaku generaciju “mladih

K SVOJE PRIČE

buntovnika” još od kamenog doba. Činilo se da tu nije bilo mesta neakvoj sentimentalnosti, pa ipak, ja sam i u vremenu kada su se pojavila najranija izdanja grupa kao The Ramones, Television ili Sex Pistols, pored preslušavanja ove nove muzike, paralelno bio okrenut i izučavanju stripova i crtanih filmova iz prve polovine dvadesetog veka. Dakle, negde u meni je nekakva antena bila usmerena ka vremenu pre nego što sam bio rođen, uprkos zagledanosti u budućnost koju je muzika koju sam tada slušao podrazumevala, a što se odražavalo na moj odnos prema umetnosti uopšte. (Ta istovremena upućenost ka prošlosti i budućnosti je u mozgu četrnaestogodišnjaka stvorila zamisao da je moj zadatak da na ovom

svetu vaskrsnem duh dadaista. Ne sećam se baš tačno šta je to trebalo da podrazumeva, ali sam bio spreman da se tučem za tu ideju!)

Između ostalog, moju maštu je tada zagrevala i priča o predratnom jugoslovenskom stripu. O tome sam znao ponešto iz štampe, ali i čitajući časopis “Pegaz” Žike Bogdanovića. Imao sam i neposredni izvor informacija – zbirku stripova objavljenih u predratno vreme, kao i neposredno nakon rata, koju su mi posuđivali komšije moje babe. Većina strip autora generacije koja je afirmaciju stekla u Jugoslaviji tridesetih bili su entuzijasti, bez formalnog umetničkog obrazovanja, i koji su o stripu u trku, dok su crtali (uočstalom, u to vreme je malo kome i padalo

na pamet da povezuje strip sa neakvom Akademijom).

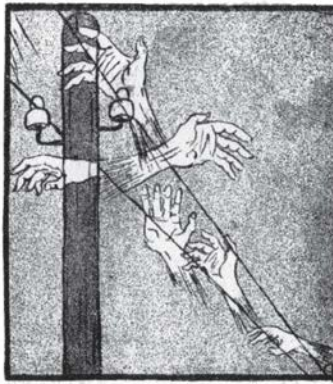
SIN PRIRODE

Lično, uglavnom sam te stripove doživljavao kao vizuelno uzbudljive – izgledalo je da je većina autora bila ushićena medijem, njegovom slobodom i nepretencioznošću, ali da je veoma raširen problem bio kreiranje scenarija. Zbog ratova i opštih prilika, većina strip crtača je bila prinuđena da digne ruke od svega pre nego što su dobili šansu da usavrše svoj rad. Ipak, od polovine tridesetih do početka rata stvoren je čitav jedan veoma zanimljiv i raznovrstan opus, kojim se ta zemlja (ili te zemlje) približavaju savremenom senzibilitetu. Beograd je možda »

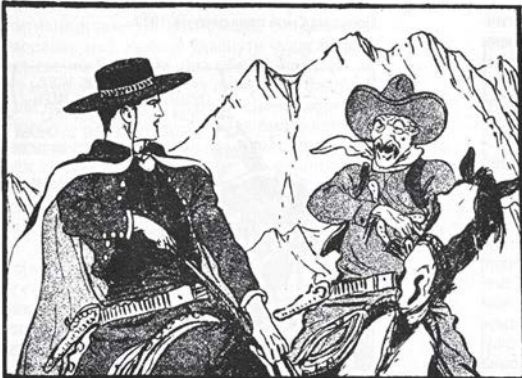

Dan se okrenuo i opazio konjanike. - Kako su u Ricketu već doznali za šerifovu smrt? - usklikne on začuđeno...

Iz stripa *Sedma žrtva*, 1936.

Sin prirode nije ništa znao o telefonu i nije ni slutio da ga preko žica, kraj kojih jaši, dohvaćaju ruke vlasti...

Odjednom je Crni Jahač naglo zaustavio konja i prodirno pogledao starca: »Bojiš li se smrti, Old Mickey?«

»Ja? Ha-ha-ha! Ja da se bojim smrti?!«

Crni Jahač i Stari Mačak u epizodi *Gospodar zlatnih bregova*, 1937.

Polagana Smrt, drugar Starog Mačka, koga je Maurović nacrtao prema liku svog prijatelja, pesnika Ivana Gorana Kovačića

Kadar iz stripa *Jahač usamljene zvijezde*, 1952.

Iz pornografskih stripova koje je Andrija Maurović crtao u posljednjoj deceniji života

prednjačio po broju izdanja i autora, ali je u Zagrebu postojao jedan tako samo-svojan lik kao Andrija Maurović, nadahnut, i crtački artikulisan, strip autor svet-skog kalibra. Za razliku od mnogih drugih sa ovih prostora koji su stripom počeli da se bave gotovo iz avanturizma, Maurović je bio rano prepoznat kao darovit slikar, koji je bar privirio na Akademiju, pre nego što je odatle bio izbačen. U svojim stripovima, on je pod uticajem jezika jednog drugog medija, filma – možda pre svega nemog filma, u kojem su preovladivali dramatični, ekspresivni pokreti i scene, kojima je bio nadomešten nedostatak zvuka. To se naročito odnosi na Maurovićeve stripove kod kojih je tekst bio upisan ispod kvadratića – krajnji utisak je veoma "filmičan". Uprkos manje-više konvencionalnim okvirima avanturističkog stripa, njegov crtež je svojom oslobodenošću često prevazilazio skučenost žanrovskih ograničenja. O tome sam razmišljao zapazivši jedan kvadratić u stripu *Sedma žrtva*, iz 1936. godine. Usred scene potere, koja se ne razlikuje od mnogih sličnih predstavljenih u brojnim drugim popularnim vestern stripovima i filmovima, Maurović je uvrstio i kvadratić kojim ilustruje silu zakona, koja putem telefonskog poziva sustiže progonjenog. Ovaj snoliki prizor, koji se čini tako nemogućim za ilustriranje, praćen je tekstom: "Sin prirode nije ništa znao o telefonu i nije ni slutio da ga preko žica, kraj kojih jaše, dohvaćaju ruke vlasti..."

JA, ANDRIJA

Pored neoubičajene lakoće kojom je stvarao ove upečatljive prizore, Andrija Maurović je plenio svojom nekonvencionalnošću. Deo šarma ovog autora bila je upravo njegova ekstravagantna ličnost, njegova teatralnost i razuzdanost, možda i legenda koja se oko njega isplela. Gotovo svaki njegov intervju je zračio neospornim talentom za dramsko pripovedanje – u intervjuu koji je Mladen Hanzlovsky zabeležio 1976, iako već u godinama, Maurović zvuči kao da deklamuje nekakav avangardni proglas: "Ja, Andrija Maurović, izašao sam kroz onu rupu 29. III 1901. u malom mjestu Muu, smještenom nasuprot Kotoru. Nisam se htio roditi! Odupirao sam se izlasku iz majčine utrobe, pa je zbog toga porod bio teži nego u

ostale djece. Ali, nisam bio u stanju oduprijeti se. Morao sam doći na ovaj svijet protiv svoje volje, pa su novorođenče doslovno iz maternice istisnuli, katapultirajući me na svjetlo dana kao iz topa. Odvojivši se od majčina tijela, obuzeo me pravi očaj: u kakvom se to usranom svijetu nalazim? Zato nisam zaplakao, nego se zaderao. Danas mi je jasno: mnogo ću radije ući u utrobu majke zemlje nego sam prije sedamdeset pet godina izašao iz utrobe majke žene!”

Možda su upravo ovakve Maurovićeve ispovesti inspirisale novinara i filmskog kritičara Mladena Hanzlovskog da iste 1976. godine predloži majstoru da ilustruje epizode iz vlastitog života, kroz seriju crteža. Prema Maurovićevim objašnjenjima, tekst koji je išao uz crteže napisao je novinar i strip scenarista Rudi Aljinović. Ova zanimljiva storija trebalo je da bude predstavljena na Maurovićevoj izložbi u zagrebačkoj Galeriji Nova, ali se to nije desilo, iz razloga što je priređivačica izložbe smatrala da se taj materijal ne uklapa u koncepciju postavke. Ipak, nepotpuna verzija ovog veoma zanimljivog ostvarenja je objavljena najpre u reviji “15 dana”,

a nešto kasnije, 1984. godine, i u “Vjesnikovom” magazinu “Naš strip”, kao i u dodatku reprint-izdanja “Sedme žrtve” (“Šaren i dućan”, Koprivnica, 2005).

LIČNA ETIKA

Maurovićev ilustrovani autobiografski zapis, pod nazivom “Sjećam se”, spada među kuriozitete na ovdašnjim prostorima. Iskrenošću i proživljenošću, to sigurno da prevazilazi uobičajene izmaštane strip predloške, kakvi su ovde bili rasprostranjeni. S obzirom da i sam spadam među strip autore koji će u kasnijem periodu stvarati autobiografske stripove, mogu da kažem da mi je žao što Maurovićev materijal nisam video u vreme kada je nastao. Čini mi se da bi me to nekako promenilo, inspirisalo. Stripovi sa autobiografskim elementima su se u svetu (uglavnom u Americi) pojavili decenijama pre navedenog Maurovićevog rada, ali on toga najverovatnije nije bio svestan, kao što naravno nije mogao da sanja da će strip-ispovesti doživeti svoj procvat krajem osamdesetih i tokom devedesetih godina. Svejedno, Maurović je briljantan u svojim anegdotskim ilustrovanim

zapisima, on spretno beleži fizionomije iz svog “fotografskog” sećanja, po kojem je bio poznat, i sve to sažima u duhovit dramski okvir. U slikama se nižu, ovaj put ne avanture fiktivnih junaka stripova, već samog autora, koji konačno postaje junak vlastitog stripa, iako smo mi možda naslućivali da je to od početka bio slučaj. Maurović, sa svojom duboko ličnom etikom, umetnik kojem ništa nije sveto a koji ipak isijava oreolom pravednika, blista u ovim storijama. “Jednoga dana”, kako je zabeleženo u tekstu uz poslednji od crteža u ovoj seriji, “vraćao sam se sa Sljemena u kratkim hlačama i ‘maratonkama’, a pošto je bilo ljeto, mislim, juli mjesec, skinem hlače i stavim ih na štap i tako gol silazim niz Sljeme uz šestinsku crkvu, kad ti ujedanput bane ispred mene na put časna sestra. (Tamo imaju samostan).

‘Dobar dan!’ – ja pozdravim. A ona umjesto pozdrava digne hajku: ‘Pa kako vas nije stid gol usred bijela dana među pristojnim svijetom’, itd., itd. A ja njoj odvracam: ‘Pa vi imate golog Krista ispod vrata, pa njega osudite!’ Zamukla je i brzo nestala...”

SAŠA RAKEZIĆ

Austrijski sindrom

Gerhard Amanshauzer: *Kao varvarin u Prateru*

Preveo Relja Dražić

Futura publikacije, Novi Sad 2013.

A s retkim izuzecima primio se i ceo Salzburg, tako da još i danas, kad hodam kroz unutrašnji grad, okružen neobičnom beživotnošću savršeno restaurisanih fasada, moram da mislim kako su sve to samo kamuflaže koje prikrivaju neopozivu niskost i pokvarenost.

To što niste čuli za Gerharda Amanshauzera (Salzburg 1928-2006) ne govori nužno ništa loše o njemu, pa čak ni o vama. Naime, danas možda i najslavniji živi nemački pisac (ako ne računamo klasičke dinosauruse poput Grasa ili Encensbergera) Danijel Kelman rekao je za Gerharda Amanshauzera da je "možda najnepoznatiji među nemačkim piscima svetskog ranga". I kad pogledaš, nije ni čudo: pisao je relativno malo, mnogo više esejistiku nego prozu, živio povučeno i uostalom – što je najvažnije – pisao tako da to nipošto ne može biti po ukusu tzv. široke publike. Ne zato što bi njegov stil bio ne znam kako zakučast, "postmoderan" i uopšte na silu "učen" – jer ništa od toga, hvala nebesima, nije slučaj – nego iz razloga mnogo fundamentalnijih: ono što Amanshauzer ima da mu kaže o sebi i njemu i svetu, tzv. običnom čitaocu naprosto nije milo da čuje. Ponajpre baš zato što neće saznati bog zna šta novo: saznaće ono što ionako sluti, a to je baš ono što bi radije izbegao.

Ajde sad, malo smo zakom-

plikovali, vratimo se na početak. U zbirci prozno-memoarskih pabiraka *Kao varvarin u Prateru* (kažem pabiraka, ali ovaj se tekst čita kao besprekorno slivena, "prirodna" celina) ne može tačnije podnaslovljenoj kao "autobiografija jedne mladosti", Amanshauzer se vraća u građansko okruženje u kojem je odrastao, u vreme već uveliko degenerisanog nacionalromantizma koji je polako i prilično neumitno vodio ka nacizmu, čak i u (ili: pogotovo u) njegovom salcburskom zavičaju odmah sa druge, spoljne strane granice Nemačkog rajha. Granice koju će jednom, na izletu na nekom planinskom prevoju, posmatrati zajedno sa ocem, već kuvanim i pečenim naci-simpatizerom: otac će gorko reći da je ta granica neprirodna jer "odvaja Nemce od Nemaca", a sin će misliti naizgled isto, to jest da granica jeste neprirodna, ali samo zato što ima nečega odviše pretencioznog u čovekovoj potrebi da preko nekakvih planinskih visova povlači nekakve apstraktne linije i ponaša se prema prirodi kao prema svom vlasništvu...

Amanshauzer je iznad svega vešt i krajnje nekonvencionalan pripovedač – a da pri tome u toj nekonvencionalnosti nema ama baš nikakve zamorne pirotehnike. Galerija likova iz njegove porodice i okruženja, niska portreta sta-

nja duhova jedne epohe, niz malih dragulja u kojima se ogleda veličina jednog pripovedačkog dara ali i nesmiljena nepotkupljivost esejističkog opservatora –

to su samo najvidljivije vrline ove proze. Ako pomislite da je to ipak nešto već viđeno – porodica, građanstvo, uspon i pad nacizma, "pitajne krivice" etc. – pa da otuda ovu knjižicu možete i preskočiti bez osobite štete, silno ćete pogrešiti: Amanshauzer piše onako kako pišu izuzetni pisci, dakle, ništa što ćete pročitati kod nje ga ne liči onako izistinski na nešto što ste čitali ranije. Niti na nešto na šta ćete docnije naići kod nekog drugog.

Mnogo je "austrijskog sindroma" u ovoj Amanshauzerovoj knjizi, a kako i da ga ne bude, kako, za dečaka koji je odrastao na razvalinama Habsburške monarhije, a zatim doživeo Anšlus i stigao da pred kraj rata omiriše naci uniformu? Naravno da će vam u nekom trenutku, ako već nije, nužno na pamet pasti Tomas Bernhard, mnogo slavniji Austrijanac strasno posvećen "gađenju i klevetanju" svoje domovine i otkrivanju tragova ofrlje prevladanog nacističkog nasleđa u tom bogatom alpskom zakutku koji je posle Drugog rata isfabrikovao zgodno upotrebljiv narativ o "Austriji kao prvoj Hitlerovoj žrtvi". Poređenju i srodnosti ima mesta, ali tamo gde je Bernhard mrgodan i jednak i gde čitaoca strasnički stavlja na razna recepcijska iskušenja, Amanshauzer isti, ako ne i jači utisak postiže prividno "strejtaškim" pripovedanjem

koje na trenutak gotovo da krene ka sentimentalnosti da bi onda najedared i iznebuha tresnuo preopuštenog čitaoca nekom od surovih i nesmiljenih istina o bližnjima ili o samome sebi nad kakvima bi valjda i pisac *Trga Heroja* pomalo zdvajao i skanjerao se...

Recimo, onom u kojoj se pisac posve ozbiljno pita kako bi se ponašao da je postao čuvar u konc-logoru, jer se kasnije postavilo da ga je od te sudbine u poslednjem periodu rata spasao samo za njega srećan splet okolnosti? Zaključak koji pisac izvodi nije za njega nimalo laskav, ali ni on ne služi ispraznom – kamoli moralističkom – samobičevanju, nego jednoj stvari tako autentično i neuporedivo književnoj: ispitivanju, ma koliko bolnom, oblika i granica ljudske slabosti, povodljivosti, podređenosti autoritetima, a pogotovo seciranju "germanske" (ili naprosto filistarske?) kulture izvršavanja naređenja usled koje mladom Amanshauzeru naprosto ne pada na pamet ni sama mogućnost direktnog odbijanja naređenja – ma koliko monstruoznog ili besmislenog – jer to naprosto nije opcija, to je slepa mrlja jednog pervertovanog građanskog sveta na umoru.

Kao varvarin u Prateru išao je u naše krajeve naizgled pravo niotkuda, ali samo naizgled: iza ovog izdanja stoji znanje i požrtvovanje prevodioca i "malog" izdavača koji je posvećen otkrivanju upravo ovakvih dragulja sa nemačkog jezičkog područja. Eto još jedne, po Kelmanu, srodnosti s Amanshauzerom: i oni su "verovatno najnepoznatiji izdavači svetskog ranga" a opet naši...

TEOFIL PANČIĆ

knjige Lagunine

Umetnost slušanja

Čitajte muziku!

Knjige o muzici, muzičarima i najdražim pesmama

VREME
i Laguna
preporučuju

David Albahari i Žarko Radaković poznaju se „oduvek“. A onda je jedan otišao da živi u Kanadu, a drugi u Nemačku. U junu 2009, Albahari se javio Radakoviću i zamolio ga da mu kupi ulaznicu za koncert njegove omiljene grupe Groundation, koja je nastupala u Kelnu. Zajednički odlazak na ovaj koncert bio je okidač za nastanak *Knjige o muzici*. U ovoj knjizi, napisanoj „u četiri ruke“, Albahari i Radaković pišu jedan drugome o svojim omiljenim muzičarima i pesmama, od Groundation, Morphine i Trija Breda Meldaua do Vila Bernarda, Bila Frizela i Marka Ribota, o značaju i smislu muzike, o sopstvenom slušalačkom iskustvu, znanjima, neposredno, posvećeno i s ljubavlju.

„Pisali smo: ne kao stručnjaci (muzikolozi, istoričari, estetičari), nego kao zaljubljenici u muziku“, napisao je Radaković. „Ti naši muzičari postali su glasnogovornici nas samih u doživljavanju sveta i naše sadašnjosti. Jer nismo li u ovoj knjizi, pišući naizmenično o istom na različite načine, tražili, i pronalazili, nove mogućnosti pripovedanja?“ „O ovoj knjizi bi se moglo govoriti kao o jednom specifičnom rodu: o knjizi koja obuhvata nekoliko knjiga“, kaže s druge strane Albahari. „O nenapisanoj partituri. O godinama posvećenim tišini. O arhitekturi proznog teksta. O dopadanju i nedopadanju. O ivici i oštrici. Kada jednom čovek zaviri dublje u sebe i svoj sistem, ne može prestati s ushitom da govori o sebi, kao da je on sam nekakva staklena kugla, pritiskivač za papir, uslov za red.“

Knjiga o muzici je knjiga koja se lako čita i teško zaboravlja, i koja može da posluži kao udžbenik i pisanja i slušanja. Jedina mana joj je što čitalac uz nju, iz objektivnih razloga, neće dobiti i CD s njenim saundtrekom. Ali čitalac koji prepozna razloge zbog kojih je ova knjiga napisana nekako će se već snaći u današnjem digitalnom svetu.

Knjiga o muzici je tek jedna od „muzičkih“ knjiga koje „Laguna“ nudi. Pored nje, tu je i niz naslova s pričama o pesmama i životopisima slavnih muzičara. Navešćemo neke od njih.

Život Kita Ričardsa je autobiografija gitariste Rolingstonsa koji je uspostavio temeljni zvuk električne muzike

našeg doba. U ovoj svojoj ispo-vesti, Kit Ričards je bez ikakvog ulepšavanja ispričao istinitu i vrtoglavu priču o svom životu, muzici, porocima i ljubavima.

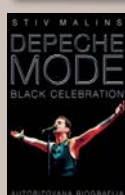
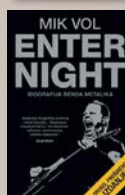
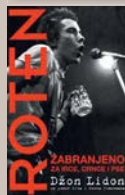
Knjiga *Roten: Zabranjeno za lrcce, crnce i pse* autobiografija je Džona Lidona, pevača i osnivača Sex Pistolsa, ali i mnogo više od toga – *Roten* je usmena istorija panka: gnevna, duhovita, iskrena i potresna. Kao i *Život* Kita Ričardsa, i *Roten* Džona Lidona predstavlja obaveznu lektiru za sve koji znaju makar jednu pesmu Rolingstonsa ili su ikad čuli za Sex Pistolsa.

Priču o životu još jedne ikonične ličnosti rokenrola donosi i *Autobiografija* Erika Kleptona, u

kojoj Klepton iznenađujuće otvoreno govori o svojoj karijeri, ličnim slomovima i ambisima čije je ponore izbegao. „Izgleda kao da preterujem... ali to ne znači da mi se nije stvarno dogodilo“, kaže na istom tragu u svojoj autobiografiji i Sleš, legendarni gitarista grupe Guns'n'Roses. Knjiga *Bouvi* Marka Spica najpouzdaniji je vodič za upoznavanje s Dejvidom Bo-uvijem, jednim od najvećih muzičkih i kulturnih fenomena XX veka, dok knjiga *Black Celebration* donosi pregled karijere kultne grupe Depeche Mode. U knjizi pod naslovom *Enter Night*, poznati britanski rok novinar Mik Vol ispričao je biografiju Metalike; isti autor je potpisao je i knjigu *Kada su divovi hodali Zemljom* posvećenu bendu Led Zeppelin, čiji istorijat obiluje pikantnim detaljima.

Kada je reč o „muzičkim“ knjigama u ponudi „Lagune“, tu su i dva domaća autora. Miša Aleksić, basista Riblje čorbe, u svojoj autobiografiji *Uživo!* govori o burnoj karijeri svoje matične grupe, a Kornelije Kovač u knjizi *Fusnota* kazuje priče o svojim pesmama, o tome kako su nastajale i kakvo životno i muzičko iskustvo je iza njih stajalo.

Kakav god bio vaš čitalački i muzički senzibilitet, ova izdanja vam nude odličnu muzičku podlogu za ovo leto.

Svetska književnost

ROBERTO BOLANJO: 2666

Preveo: IGOR MAROJEVIĆ

Latinoamerička književnost XX veka uglavnom je bila mapirana poetičkim i stilskim okvirom koji su postavili Borges, Mar- kes i Kortasar. Ali na prelazu u novi milenijum, tamošnja književ- na scena iznedrila je generaciju pisaca koji su odbacili lokalni ko- lorit, markesovski magijski realizam, borhesovsku bibliotečku mi- tologiju i pseudodokumenarnost i kortasarovski žanrovski ekspe- riment, okrenuli se urbanoj svakodnevici i iz nje crpili inspiraciju, građu i jezik za svoje delo. Ovaj književni talas doneo je niz zapaže- nih autora, među kojima je najznačajniji rano preminuli čileanski pisac Roberto Bolanjo (1953–2003), u međuvremenu nazvan pr- vim klasikom XXI veka. Bolanjev petodelni roman 2666, u izdanju

„Lagune” objavljen u dva toma, nje- govo je poslednje delo i po mišlje- nju mnogih njegov *magnum opus*. Nekoliko narativnih linija ukršta se

i prepliće u radnji ovog obimnog i komplek- snog romana. Dve središnje su potraga četvo- ro evropskih književnih kritičara za opusom i identitetom miste- rioznog nemačkog pisca koji objavljuje pod pseudonimom Beno fon Arčimbaldi, i pozadina jednog nerazrešenog serijskog zloči- na: ubistva dve stotine žena u meksičkom gradu Santa Teresa, za koje je optužen izvesni Klaus Has. Na ovim motivima Bolanjo je izgradio roman koji se opisuje kao čudesna mešavina melodrame, trilera, erotske proze i detektivskog štiva. U svakom slučaju reč je o autentičnom remek-delu kojim je Bolanjo, po rečima američkog pisca Džonatana Letema, pokazao da književnost – može sve.

Ljubavni

MARTIN VALZER:

Poslednja Geteova ljubav

Prevela: MIRJANA V. POPOVIĆ

Johan Wolfgang Gete jedna je od ključnih ličnosti novovekov- ne evropske književnosti, kulture i civilizacije, a u njegovom delu su postavljena neka od fundamentalnih pitanja ljudskog postojan- ja koja savremeni čovek nikada nije uspeo da razreši. Kao što već dva veka Geteovo delo neprestano intrigira čitaoce, tako je njegov život predmet stalnog interesovanja i književnih istoričara i pisaca. Pet žena obeležilo je Geteov život: njegova prva ljubav, Frederike Brion, poslužila je kao prototip za Faustovu Margaretu; iz susreta sa Šarlotom Buf nastaje *Jadi mladog Vertera*; iz susreta s Marijanom fon Vilemer *Zapadno-istočni divan*; njegovu zakonitu suprugu, pri- prostu Kristijanu Vulpijus, otmeni Vajmar je prezirao, a devetna- estogodišnju Ulriku fon Levecov, svoju poslednju ljubav, Gete je

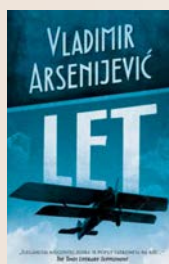

upoznao kada je imao sedamdeset tri godine. „Kada ju je ugledao, ona ga je već bila opazila. Kada je njegov pogled pao na nju, njen je već bio uperen u njega. To se dogodilo na Krsto- vom izvoru, posle podne u pet, 11. jula 1823. godine u Marijenbadu.” Ovim rečima počinje roman nemačkog pisca Martina Valzera, po- svećen upravo nemogućoj ljubavi ostarelog Getea i Ulrike, pede- set četiri godine mlađe od njega. „Moja ljubav ne zna da imam preko sedamdeset. Ni ja ne znam”, kaže Gete na jednom mestu. Valzer je svoj dirljiv i sugestivan roman komponovao tako što je pomno proučio Geteovu biografiju i epohu, u njegovim poznim pesmama pronašao odjeke njegove poslednje strasti i rekonstru- isao izgubljena Geteova pisma Ulriki. Kao što je kritičar *Cajta* kon- statovao: „Ovo je bez sumnje najlepší roman jednog od najzna- čajnijih pisaca savremene nemačke književnosti Martina Valzera.”

Srpska književnost

VLADIMIR ARSENIJEVIĆ: Let

Radnja novog romana Vladimira Arsenijevića *Let* smeštena je u tridesete godine prošlog veka. U središtu ove knjige, koja je kombinacija takozvane period-drame i ljubavne priče, jeste ljubav Pavla Andrejevića, mladog vazduhoplovnog poručnika vojske Kra- ljevine Jugoslavije, i Katarine Buhe, lepe bečkerečke gimnazijalke. Andrejevićev poslednji let, avgusta 1937, okončaće njegov mladi život, ali i presudno odrediti kako sudbinu njegove žene tako i bu- dućnost čitave porodice Andrejević. Geografski se krećući na lini- ji Veliki Bečkerek–Novi Sad–Sarajevo–Mostar–Beograd, Arsenije- vić verno rekonstruiše uzbudljivu epohu o kojoj pripoveda. Govor- eći o jednoj tragičnoj ljubavi, on priča i o burnim društvenim, po- litičkim i kulturnim promenama tog vremena, o počecima stripa i džez kod nas i tadašnjim zvezdama književnosti, filma, fotografi- je i vazduhoplovstva, a ovom njegovom knjigom promiču i mno- ge istorijske ličnosti, od Todora Manojlovića, Miloša Crnjanskog, Gece Kona i Pavla Bihalića do beogradskih nadrealista. O razlozima

pisanja ovog romana, Arsenijević je nedavno izjavio: „U našoj literaturi je ljubavna tema- tika prilično trivijalizovana. Nikada mi nije bilo jasno zašto pisci, ako se već opredele da opišu ljubav, odnos muškarca i žene prikazu- ju kao nešto prilično vulgarno. Ili nešto što je u književnom smislu nisko. Kada pogleda- te srpsku ili bivšu jugoslovensku književnost,

shvatićete da mi zapravo nemamo Dafnisa i Kloe, Tristana i Izoldu, Romea i Juliju, Anu Karenjinu i Vronskog... U srpskoj književnosti teško ćete pronaći klasičan ljubavni par. Uzmite naše filmove: njihove glavne junake erotske scene nekako uvek bole; uvek ne- što žulja, smeta; uvek je to na nekom šljunku; ili ju je ovaj nabio uza zid štale ili bacio na kameni pod. Nema nežnosti i lepote. Ista stvar je i u književnosti. Mi se toga klonimo. Kao da se stidimo lju- bavi. Zato sam pomislio: hajde da uradim neku ljubavnu priču koja je tragična i lepa...”

Nobelovci

TONI MORISON:

Solomonova pesma

Prevela:

DUBRAVKA SREČKOVIĆ DIVKOVIĆ

Jedan od najboljih romana američke spisateljice Toni Morison *Solomonova pesma*, prvi put objavljen 1977, sada je konačno dostupan i u prevodu na srpski jezik. Upravo je ovaj roman ustoličio potonju dobitnicu Nobelove nagrade za književnost u red najznačajnijih američkih i svetskih pisaca današnjice. *Solomonova pesma* je priča o odrastanju Afroamerikanca Mlekađžije Deda. Pripovedajući o njegovom životnom putu, Toni Morison nas vodi na putovanje kroz svet crne Amerike koji nastanjuje galerija upečatljivih ličnosti, skitnica, tragalaca, proroka, lažova i ubica. Odrastajući i suočavajući se s pitanjem sopstvenog identiteta, Mlekađžija će pokušati da pobegne od sveta kome pripada i da, krenuvši tragom crnačkih legendi koje pamti iz detinjstva, pronađe put ka svojim korenima i imaginarnom afričkom zavičaju. *Solomonova pesma* je roman na tragu bildungsromana Viliama Foknera, Sola Beloua i Garsije Markesa, govori o uzletu, duhovnom ili telesnom, i prožima modernu priču prastarom afričkom pripovešću o letećoj deci: o onima koji su, odvedeni u roblje, uspeli da polete i vrate se u zemlju svojih predaka. Kada je 1993. Toni Morison dobila Nobelovu nagradu za književnost, Švedska akademija je u obrazloženju nagrade navela upravo *Solomonovu pesmu* kao jedno od njenih ključnih dela, i istovremeno najbolji uvod u njen fascinantant opus.

Istorijski

REDŽINA O'MELVINI:

Knjiga o ludilu i lekovima

Prevela: TATJANA MILOSAVLJEVIĆ

Venecija, XVI vek. Gabrijela Mondini je briljantna mlada žena koja želi da bude lekar, što je poziv nezamisliv za ženu toga vremena. Obrazovanje i pristup lekarskom svetu Gabrijeli omogućava otac, venecijanski lekar na glasu. Ona uspešno leči žene voljne da se za lečenje obrate pripadnici istog pola, i pomaže ocu u istraživanju i pisanju *Knjige o bolestima*, remek-dela lekarske veštine. Ali kada njen otac neobjašnjivo nestane na putu po Evropi, Gabrijelu izbacuju iz lekarskog ceha i zabranjuju joj da leči, samo zato što je žena. Da bi nastavila da se bavi svojim životnim pozivom, Gabrijela mora da pronađe oca i vrati se s njim u Veneciju. U pratnji slugu, ona kreće u potragu za ocem i, prateći njegov trag po Evropi, susreće se s najvećim medicinskim umovima Evrope u Padovi, Lajdenu i Edinburgu. U susretima s drugim gradovima, ljudima i običajima, ona upoznaje druge i drugačije svetove, njeno poznavanje ljudskog tela, lekarstva i tajni života raste, a misterija očevoeg nestanka i klupko porodične tajne počinje da se raspliće. Prožeta živopisnim detaljima renesansnog života i medicinskim znanjem, *Knjiga o ludilu i lekovima* Redžine O'Melvini čitaoca vodi kroz uzbuđljiv period kulturnih previranja i revolucionarnih otkrića u nauci i umetnosti, i priča uzbuđljivu priču u maniru najboljih majstora istorijskog književnog žanra.

Triler

ANTONIO HIL:

Leto mrtvih igračaka

Prevela: GORDANA MIHAJLOVIĆ

Početak romana *Leto mrtvih igračaka* Antonija Hila uvodi nas u atmosferu klasičnog „tvrdo kovanog“ krimića. Život inspektora Ektora Salgada je na nizbrdici. Upravo se vratio u Barselonu iz Buenos Ajresa, dramatično se rastavio od žene i sina, a zbog jednog slučaja na kome je nespretno radio i suviše upotrebe sile, suspenzovan je i policijska karijera mu je dovedena u pitanje. Uz sve to, na aerodromu su mu izgubili prtljag, a u Barseloni vlada nesnosna žega. Pošto mu je naklonjen, šef mu, da bi ga držao podalje od nevolja, predlaže da prihvati da neslužbeno vodi jedan osetljiv slučaj o mladiću iz bogataške porodice koji je, kako izgleda, izvršio samoubistvo skočivši s prozora. Istražujući to samoubistvo, Salgado se upliće u svet političkog podzemlja, korupcije, intriga, narkomanije i vudu magije, dok mračne aveti iz njegove sopstvene prošlosti iskrsavaju kada im se najmanje nada. *Leto mrtvih igračaka* prvoklasan je krimić u staroj čendlerovskoj tradiciji, samo prilagođen današnjem vremenu i opsesijama.

Triler

ELIZABET HEJNS:

Najmračnije mesto

Prevela: VESNA STOJKOVIĆ

Elizabeth Hejns je po zanimanju kriminolog, policijski analitičar u Kentu, gradu na jugoistoku Engleske. Godine 2011. objavila je svoj književni prvenac *Najmračnije mesto*, vešto napisan, napet i uzbuđljiv triler koji je za kratko vreme dospao na listu bestselera „Njujork tajmsa“, objavljen u trideset zemalja i preveden na dvadesetak jezika. Junakinja ovog romana je usamljena i anksiozna Ketrin Bejli, čiji život počinje da se menja kada upozna lepog, šarmantnog i harizmatičnog Lija Brajtmara. Ali ispostavlja se da Li ima i svoju mračnu stranu – najpre nepredvidive i nekontrolisane izliva besa i ljubomore, a zatim i sadistički mučiteljski poriv kojim će Ketrin dovesti na ivicu ludila. Ketrin pokušava da pobegne od njega i sopstvenih košmara, ali nekoliko godina kasnije, u trenutku kad poveruje da je u tome uspela, Li se vraća u njen život. *Najmračnije mesto* je napet i zastrašujući triler koji sugestivno opisuje psihologiju izopačenog zločinca i njegove žrtve, roman koji će vam, po oceni kritičara, pomeriti granice percepcije i prožeti vas jezom dok budete pratili sudbinu mlade žene koja pokušava da pobegne od sopstvenih demona.

AKCIJA

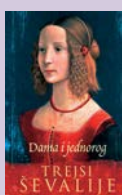
NEDELJNIKA **VREME** I IZDAVAČKE KUĆE **Laguna**

**Knjige za
299 dinara!**

U SVIM KNJIŽARAMA „DELFI“ U SRBIJI

Ponesite ovaj primerak „Vremena“ u neku od knjižara „Delfi“ i kupite jedan od dvadeset naslova sa ovog spiska po specijalnoj ceni od 299 dinara.

Akcija traje do 2. avgusta 2013.

**DAMA I
JEDNOROG**
Trejisi Ševalije

Priča o tajnama
srednjovekovnih
tapiserija

**ALEKSANDAR I
ALESTRIJA**
Šan Sa

O ljubavi Aleksandra
Velikog i amazonske
kraljice Alestrije

ŠEKSPIR
Bil Brajson
Ko je zaista
bio Šekspir

**LJUBAV JE
UŠETALA**
Marisa de los
Santos

Bajka za odrasle o
ljubavi i filmovima

NOVAC
Martin Ejmis
Roman o
samoubilačkoj
pohlepi

MOJ MIHAEL
Amos Oz
Ljubavna priča
iz savremenog
Izraela

IZOLACIJA
Patriša Kornvel
Krimi s doktorkom
Kej Škarpetom u
glavnoj ulozi

MEGRE I MOTKA
Žorž Simenon
Čuveni inspektor
Megre u jednom
od najzamršenijih
slučajeva

MAJČINA RUKA
Igor Marojević
Roman o sudbini
folksdojčera u
Jugoslaviji

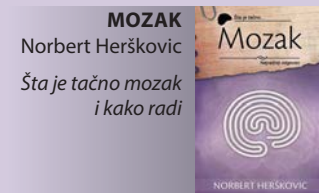
**STOLARSKA
OLOVKA**
Manuel Rivas
Ljubavna priča
u Španiji uoči
Građanskog rata

ČIK
Wolfgang Herndorf
Lep i tužan
pustolovni roman
o zagonetnim
predelima Nemačke

**GIBRALTARSKI
LJUBAVNICI**
Dominik Bodis
Špijunsko-ljubavna
priča o arapskom
osvajanju Španije

MOZAK
Norbert Herškovic
Šta je tačno mozak
i kako radi

**PRONAĐENA
ATLANTIDA**
Klajv Kasler
Klasik majstora
avanturističkog
žanra

**KLIMATSKE
PROMENE**
Hartmut Grasl
Najvažnije činjenice
o klimatskim
promenama

NOVI POČETAK
Toni Parsons
Tipična
parsonsovska
gorkoslatka
ljubavna priča

SEĆAŠ ME SE?
Sofi Kinsela
Šta se dogodi kada
shvatite da vam
je preko noći život
postao savršen?

**KAO STARI KRALJ
U IZGNANSTVU**
Arno Gajger
Dirljiva priča
sina suočenog sa
bolesću svoga oca

U SENCI NARA
Tarik Ali
Fascinantan
roman o padu
Granade i sjaju
mavarske Španije

KATALINA
Markus Orts
Pustolovna
priča iz vremena
kolonizacije
Latinske Amerike

Spisak knjižara u kojima ovaj popust važi:

Delfi knjižare d.o.o. "Kod Vuka" (Bulevar kralja Aleksandra 92, Beograd),
Delfi knjižare d.o.o. "SKC" (Kralja Milana 48, Beograd),
Delfi knjižare d.o.o. "Terazije" (Terazije 38, Beograd),
Delfi knjižare d.o.o. "Zemun" (Glavna br. 20, Beograd),
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna" (Makedonska 12, Beograd),
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Kragujevac" (Kralja Petra I 12, Kragujevac),
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Niš" (Voždova 4, Niš),
Delfi knjižare d.o.o. "Super Vero" (Milutina Milankovića 86a, Beograd),
Delfi knjižare d.o.o. "Kalča" (TC Kalča, lamella E, local 11, Niš),
Delfi knjižare d.o.o. "Kod sata" (Kneza Miloša 33, Valjevo),
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Čačak" (Gradsko šetalište bb, Čačak),
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Novi Sad" (Kralja Aleksandra 3, Novi Sad),

Delfi knjižare d.o.o. "Laguna" (Omladinska 16/1, Kraljevo)
Delfi knjižare d.o.o. "Pančevo" (Miloša Obrenovića 12, Pančevo)
Delfi knjižare d.o.o. "Rodić" (TC Rodić, Sremska Mitrovica)
Delfi knjižare d.o.o. "Zira" (Ruzveltova 33, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "KNEZ" (Knez Mihajlova 40, Beograd)
MNV Vemex d.o.o. "Bulevar" (Bulevar kralja Aleksandra 146, Beograd),
Delfi knjižare d.o.o. "Immo" (Gandijeva 21, Beograd),
Delfi knjižare d.o.o. "Subotica" (Korzo 8, Subotica),
Laguna Klub Čitalaca (Resavska 33, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Miljakovac" (Vareška 4, Miljakovac)
Delfi knjižare d.o.o. "Banovo Brdo" (Požeška 118a, Banovo Brdo)
Delfi knjižare d.o.o. "Banovo Brdo" (Požeška 118a, Banovo Brdo)
Delfi knjižare d.o.o. "27 Mart" (Stanoja Glavaša 1, Beograd).

Ceca i deca

AP Photo

Počelo je sa Cecinim koncertom. Od popodneva na Rakinoj livadi kod Ušća skupljao se na Vidovdan silan narod. Oni koji su zlorado očekivali nekakav polusvet ostali su razočarani. Obični mladi ljudi, ne samo iz Srbije, jednostavna bina bez suvišnih detalja – kao na rok koncertu – bend i Ceca. Fokus pažnje preko 100.000 ljudi na koncertu koji više nema folk atribute: harmoniku je zamenila hard rok gitara. Moram priznati da je Ceca značajno popravila nastup i svela komunikaciju na razmenu harizme i neverovatne energije koju publika usmerava ka njoj. Prenos na Pinku je pokazao ono što moram priznati – Ceca je i dalje najveća regionalna pop zvezda. Sorry.

Na drugom Pinkovom kanalu tekao je simultani prenos još jednog pop koncerta. Besplatan rođendanski koncert u Novom Sadu održao je CeeLo Green a povod je 13 godina EXIT-a. Tamo je bilo 30.000 ljudi i ma kako ovo što ću reći nekom zvuči blasfemično – verujem da se značajan deo posetilaca poklapa sa Cecinom publikom. Jednostavno, danas klinici slušaju pesme, da ne kažem hitove, pa verujem da im u mobilnom telefonu jedno uz drugo mogu stajati Ceca i CeeLo Green. Da li se to zove nedostatak ukusa, postmoderni briesanje granica, ili jednostavno – muzička papazjanija najbolje opisana sintagmom "sve ono što vole mladi".

Slična paralela, samo ne iz muzičkog sveta, odigrala se tokom istorijskog vikenda.

Hrvatska je svečano ušla u EU, dok je Srbija (sad već počinju različita tumačenja) dobila datum početka pregovora, zeleno svetlo, ili paradatum (najnovija evroskeptičarska kovanica). U Zagrebu su bili svi zvaničnici iz regiona i EU (minus Angela Merkel), održana je svedena i elegantna proslava i održane su suzdržane i blago optimistične zdravice. Nije bilo prejakih reči, nereálnih očekivanja i euforije. Mnogo je zanimljivije poklapanje datuma Tompsonovog koncerta u Splitu sa proslavama ulaska u EU. Možda je Tompsom slavio nenamernu omašku sa sajta u Briselu gde se greškom pojavila čestitka novoj zemlji članici ukrašena ustaškim grbom. Greška je brzo ispravljena, ali Tompson je ipak održao koncert. Možda je koncert reakcija na Cecu, jer bilo je u Beogradu posetilaca iz Hrvatske.

Mnogo veći problem je nastao kada su kamioni posle

ponoći pokušali da uđu u Hrvatsku na prelazu Batrovci/Bajakovo. Kolone su kilometarske, čeka se danima, a formalni razlog je, gle čuda, greška u softveru. Ko kad nas u pošti kad "padne sistem". Dakle, EU je stigla na 100 km od Beograda, a mi smo još u dilemi kada ćemo i gde biti primljeni.

Ova konfuzija se u noći prijema Hrvatske videla u "Utisku nedelje". Dok se na Markovom trgu služio pršut, paški sir, plava riba (sve me vuče svastikin but), salenjaci i domaća vina, naši političari su pokazali zavidan stepen neslaganja oko puta Srbije ka EU. Ko je zaslužan, ko je imao petlju, ko koči a ko gura, da li će biti još uslovljavanja i provera ili ulazimo kroz širom otvorena vrata. Te večeri se niko nije usudio da licitira sa dužinom naših pregovora.

Par dana kasnije, u najavi za rekonstrukciju Vlade, potpredsednik Vučić je pokušao da slikovito prikaže svoju viziju trajanja pregovora Srbije i EU.

Ako sam dobro razumeo, deca koja su rođena ovih dana, recimo na Vidovdan (recimo Vid ili Vida), pamtiće svoj rođendan po Cecinom koncertu i početku jednog procesa. Kad Vid ili Vida budu u obdaništu ili kad pođu u školu, mi ćemo biti u EU – ko danas Hrvatska. Sad, da li ja tražim previše ako želim malko preciznije vremensko određenje. Recimo, da baba i deda čuvaju decu, ili da se roditelji organizuju, pa da preskočimo jaslice. Mlađa grupa je od 3 godine, to je super, ali realno kratko je vreme. Nek izguraju do predškolskog uzrasta – to je 6 godina. Ovde smo došli na poznat teren, jer celog života sam od starijih slušao o nekom idealnom vremenu kada ću potpuno moći da uživam sa svojom decom. Znaite ono, čekaj samo da prohoda, pa ćeš videti, pa čekaj da progovori, pa dok krene u obdanište, pa u školu, pa u EU – tad je dete već svoj čovek. Vučić je u izvesnoj meri potvrdio uverenje klasičnih psihoanalitičara da je psihoseksualni razvoj deteta otprilike završen sa 6 godina (čitaj polazak u školu). Dete je dakle otac čoveka. Ja bih samo da dodam kako ništa nisam slušao te starije i pametnije i uživao sam u svakom bogovetnom danu sa svojom decom. Nadam se da će tako biti i sa Srbijom, da nam ne prođe život u čekanju.

DRAGAN ILIĆ

UBRZANI PULS

Događaji u Egiptu se odvijaju takvom brzinom da će odgovori na dramatične zahteve iznete poslednjih dana biti poznati u trenutku kada ovaj broj "Vremena" bude u prodaji. Posle najnovijih masovnih demonstracija protiv predsednika Mohameda Morsija, u kojima je poginulo najmanje šesnaest, a povređeno više od sedamsto ljudi, opozicija je dala rok Morsiju da podnese ostavku do utorka, 2. jula. A vojska je dala ultimatum političarima da se dogovore do srede, 3. jula, ili će armija "predstaviti svoje viđenje rešenja i svoj plan puta ka miru"

ULICE

**KRITIČNA
MASA:
Trg Tahrir
u Kairu**

fotografije:
Reuters

Politička zima bila je vrela u Egiptu. Kada je krajem novembra predsednik Morsi izdao dekret kojim dodeljuje sebi "faraonska" ovlašćenja i rekao da će se održati referendum o Nacrtu novog ustava, desetine hiljada ljudi izašlo je na ulice u znak protesta. U višednevnim sukobima Morsijevih pristalica i protivnika tada je poginulo sedmero ljudi. U januaru je uvedeno vanredno stanje u gradovima duž Sueckog kanala, posle masovnih

demonstracija u kojima je bilo na desetine mrtvih i stotine povređenih. Demonstracije su izbile zbog smrtnog presude za 21 osobu optuženu za nasilje na fudbalskoj utakmici odigranoj u Port Saidu 1. februara prošle godine, kada je poginulo 74 ljudi.

KRVAVA NEDELJA

Leto nije donelo smirenje, Egipat je počeo da ključa. Još pre demonstracija opozicije najavljenih za 30. jun, godišnjicu

stupanja Morsija na vlast, u sukobima njegovih protivnika i pristalica širom zemlje poginulo je osmero ljudi, među njima i američki student Endru Pohter. Pohter je bio na programu razmene studenata u Egiptu, a ubijen je u Aleksandriji, kada je mobilnim telefonom pokušao da snimi demonstracije.

Na stotine hiljada ljudi je u nedelju, 30. juna, u mnogim gradovima protestovalo na ulicama protiv Morsijeve vlade. U Kairu su demonstranti napali sedište Muslimanske braće, pokreta iz koga dolazi Mohamed Morsi. Na televizijskim snimcima mogli su se videti zgrada u plamenu i desetine ljudi koji bacaju kamenje i molotovljeve koktele, dok su pristalice Muslimanske braće uzvratile vatrenim oružjem. Od šesnaest mrtvih u najnovijem talasu nasilja, samo tu je ubijeno osam.

Dan posle "krvave nedelje" opozicija je dala Morsiju rok da do utorka podnese ostavku. Muslimanska braća nagovestila su da će oštro reagovati pošto je spaljeno sedište pokreta u Kairu i osnovati sopstvene trupe. "Demonstranti su prešli crvenu liniju i naš pokret razmatra kako da se odbrani. Nećemo sedeti skrštenih ruku i tolerisati napad na naše institucije. Veoma je opasno da jedan entitet nekog društva nasiljem pokuša da izbori promene, jer bi to moglo da izazove i druge da se posluže istim oruđem. Pokret Muslimanska braća je disciplinovana organizacija", naveo je portparol pokreta Ge-had el Hadad.

Kao reakciju na dramatične događaje, vojska je izdala saopštenje upozoravajućeg tona. General Abdel Fatah al Sisi nazvao je masovne proteste protiv predsednika "izrazom građanske volje bez prese-dana", i poručio u ponedjeljak da "političari imaju 48 sati da odgovore na zahteve građana". "Režim i opozicija moraju da se dogovore ili ćemo mi predstaviti naše viđenje rešenja i svoj plan puta ka miru", rekao je Sisi na državnoj televiziji. On je dodao da će vojska, u skladu sa svojom nacionalnom i istorijskom odgovornošću, izraditi plan za budućnost zemlje i uvesti niz mera. Na optužbe Morsijevih pristalica da preti vojnim udarom, vojska je odgovorila da je njen glavni zadatak podsticanje političara na konsenzus i da nema nikakve političke ambicije, već da je samo "odgovorila na puls egipatskih

ulica". Policija je najavila svoju punu solidarnost u skladu sa saopštenjem vojske.

Morsi je odbio ultimatum kojim se traži da postigne dogovor sa opozicijom i poručio da će nastaviti sa sprovođenjem svog plana o nacionalnom pomirenju. Kakav haos vlada na političkoj sceni u Egiptu pokazuje i saopštenje Fronta nacionalnog spasa, koji sebe naziva glavnim opozicionim blokom u zemlji. U Frontu je i grupa liberala i levičara, među kojima je bivši direktor Međunarodne agencije za atomsku energiju Mohamed el Baradej. Front smatra da ultimatum vrha vojske ne odražava želju armije da preuzme vlast, već pokazuje da je vojska poštovala principe demokratije i volju naroda kao izvor vlasti. "Egipatska vojska treba da interveniše ukoliko Morsi odbije da podnese ostavku", izjavio je jedan od vodećih opozicionara Hamdin Sabahu, dodajući da "oružane snage moraju da deluju, jer su uvek bile na strani naroda, koji je pokazao svoju volju".

Saopštenje deluje tragikomično kada se pogleda makar bliska prošlost. Armija već decenijama u Egiptu vodi glavnu reč, a u vreme vladavine Hosnija Mubaraka

bila je simbol predsednikove gvozdene pesnice, protiv koje su ustali i sadašnji demonstranti i sadašnja vlast, oličena u Morsiju. U "tranzicionom periodu ka demokratiji", od svrgavanja Mubaraka u februaru 2011. godine do izbora Morsija u junu prošle godine, armija je i zvanično držala vlast u rukama, da bi potom tu vlast predala skupštini i predsedniku, bar deklarativno. Mnogi, međutim, veruju da je realna moć i dalje u njenim rukama, i da od podrške vojske zavisi ko će vladati zemljom. Jedna od zamerki opozicije na Nacrt novog ustava bila je i ta što taj

ustav, poput prethodnog, vojsku praktično ostavlja van bilo kakve civilne kontrole. U vreme nemira u decembru prošle godine, Morsi je dao vojsci ovlašćenja koja ima i policija, da može da hapsi i privodi, "privremeno, do objavljivanja rezultata referenduma o ustavu".

NESTALNA AMERIČKA PODRŠKA

General Al Sisi, koji je i ministar odbrane u Morsijevoj vladi, povodom januarskih krvavih demonstracija izrekao je upozorenje slično današnjem, da politička trvenja dovode zemlju do ivice

ALEKSANDRIJA: Ulične borbe

ZA I PROTIV PREDSEDNIKA MORSIJA: Strah od građanskog rata

kraha. U to vreme, činilo se da je armija u prećutnom savezu sa vlastima. No, situacija danas deluje dosta drugačije. Sada se Morsi osetio ugrožen upozorenjima vojnog vrha, čini se sa pravom, jer se iz njih prilično jasno čita da oružane snage puštaju lagano predsednika niz vodu, predstavljajući se uz to kao spasilac nacije. Izveštaji sa demonstracija kažu da protestanti pozdravljaju vojsku.

Dok se za opozicione lidere može reći da se nadaju podršci vojske za preuzimanje vlasti, dotle za promenu raspoloženja među demonstrantima objašnjenje može biti umor od nestabilnosti koja zemlju trese već više od dve godine. U takvim okolnostima lako se rađa želja za čvrstom rukom koja zavodi red, kao što se lako i zaboravi da je jedan od razloga rušenja Mubaraka bila upravo ta čvrsta ruka koju sada prizivaju.

U britanskom "Gardijanu" se pojavilo mišljenje anonimnog Morsijevog savetnika, koji smatra da je sadašnji egipatski predsednik ipak bezbedan sve dok ima podršku Sjedinjenih Američkih Država i da veruje da vojska neće rizikovati da okrene protiv sebe Amerikance, koji joj obezbeđuju značajna sredstva. Američki predsednik Barak Obama pozvao je sve strane u Egiptu da pokažu uzdržanost, ali je pozvao egipatsku vladu da se u legitimnom procesu sporazume s opozicijom, pridržavajući se zakona. "Ono što je sada jasno je da, iako je g. Morsi demokratski izabran, treba još raditi na stvaranju uslova u kojima će svako osećati da se njegov glas čuje", dodao je Obama, i zatražio od Morsija da odgovori demonstrantima na postavljena pitanja.

Reagovanje Vašingtona može se tumaćiti na više načina. Neki tvrde da Bela kuća brani legitimnost Morsijevog

izbora, ali pre bi se reklo da Amerika čeka da vidi kako će se stvari u Egiptu razvijati, pa da na osnovu toga formira konačno mišljenje.

Ako dizgine moći nastave da mu klize iz ruku, Morsi bi mogao brzo da se uveri, poput nekada Perveza Mušarafa u Pakistanu, da je američka naklonost stvar pragmatičnosti. Svrstavanje egipatskih vlasti na stranu pobunjenika protiv Bašara el Asada u Siriji, istoj strani na kojoj su i SAD, jeste potreban, ali ne i dovoljan uslov za безусловnu podršku najveće svetske sile.

IZGUBLJENE ILUZIJE

Prema nekim procenama, na demonstracijama protiv Morsijevog režima sada učestvuje više ljudi nego što ih je bilo na ulicama tokom "egipatskog proleća" 2011. godine. Organizatori kampanje protiv predsednika, pokret *Tamarrod* (pobuna, na arapskom), izjavili su da je njihov peticiju za smenu Mohameda Morsija potpisalo više od 22 miliona ljudi, što je daleko veći broj od onih koji su prošle godine glasali za njega na predsedničkim izborima (13,23 miliona). Takve tvrdnje je nemoguće proveriti u haotičnoj zemlji poput Egipta, a činjenica je da je Morsi pobedio na izborima pre samo godinu dana, što ističu i njegove pristalice, tvrdeći da samo izbori mogu odlučiti da li će šef države ostati ili otići.

U ovom trenutku, izvesno je jedino da Egipt srlja u dalju političku nestabilnost. Opozicioni Nacionalni front spasa pozvao je na kampanju mirne građanske neposlušnosti i zatražio od Egipćana da ostanu na ulicama sve dok Morsi ne podnese ostavku. Protiv Morsija su na ulicama i oni koji su bili za Mubaraka i

oni koji su ga rušili, opet bez jasnog zajedničkog cilja osim odlaska Morsija, što garantuje nastavak političkog haosa, sve i da protesti protiv Morsija budu uspešni. U utorak uveče, kada ovaj broj "Vremena" odlazi u štampu, egipatska armija izdala je saopštenje da je spremna da pošalje vojnike na ulice Kaira i drugih gradova, ako bude neophodno, da bi sprečila sukobe između suparničkih političkih frakcija.

Sloboda za koju se tvrdilo da je osvojena rušenjem Mubaraka sve više liči na anarhiju. Doduše, ta anarhija je još funkcionalna, zemlja živi i radi i van protesta, ali pitanje je do kada će takvo stanje biti moguće. Morsija protivnici optužuju za "izdaju revolucije", stavljanje zemlje u ruke islamista, da je doveo ekonomiju do ivice ambisa. Uz svu opravdanost sumnji u sekularne namere islamista, optužbe o urušavanju ekonomije zvuče apsurdno, s obzirom na to da su Morsi i Bratstvo na vlasti tek godinu dana. No, očigledno je da većina Egipćana odbija da prihvati da revolucija ne donosi bolji život preko noći, ko god da preuzme vlast, u šta su se uverili i stanovnici drugih zemalja koje su osetile ukus "arapskog proleća". Novinar AP-a intervjuisao je čoveka koji je, sa desetinama drugih, odnosio nameštaj i stvari iz sedišta Muslimanske bratće, zapaljenog u nedelju u Kairu. "Ovo je istorijski trenutak. Bratstvo je ruiniralo zamlju, pa je krađa od njih pravedna", rekao je izvesni Mohamed.

Od dosadašnjih rezultata zbivanja koja tresu Egipt, jedan je izvestan. Kako prenose egipatski mediji, u poslednjih nekoliko dana, otkad su počeli nemiri, muške bande su napale najmanje 43 žene na ulicama Kaira. Državna bolnica potvrdila je da je pet muškaraca silovalo holandsku novinarku pre nekoliko dana, tokom demonstracija na trgu Tahrir. Egipatski mediji tvrde da su ta petorica "sebe nazvali revolucionarima". Neki svetski lideri upozoravaju da se silovanje koristi kao oružje protiv žena koje demonstriraju. Biće ipak da ta silovanja, kao i sve brojniji razbojnički prepadi, nisu politički motivisana, već da su samo odraz atmosfere haosa i bezakonja, koja se već više od dve godine širi po Egiptu. A takva atmosfera najviše pogoduje najgorima.

MOMIR TURUDIĆ

Evropa u raljama Velikog brata

“Ledeno doba transatlantskih odnosa” posle otkrića da je američka NSA u Nemačkoj nadgledala oko 500 miliona komunikacionih veza mesečno. Preko programa “Tempora” tajna služba ima uvid u 85 odsto komunikacija unutar Britanije. Da li će “vavilonska e-biblioteka” u planinama Jute ugroziti trgovinske pregovore SAD–EU

Da nas Veliki brat posmatra saznali smo s jezom još sedamdesetih, kada je izgledala kao daleka mračna budućnost ta 1984. koju je opisao britanski levičarski pisac i novinar Erik Artur Bler, alias Džorž Orvel (1903–1950). Tada je to asociralo na KGB-totalitarizam.

Za ulogu Velikog brata posle pada komunizma u tzv. slobodnom svetu ilustrativnija je kratka priča slepog argentinskog pisca i bibliotekara Horhea Luisa Borhesa (1899–1986) *Vavilonska biblioteka*, koja u svojim lavirintima sadrži sve informacije sa svim mogućim stepenima istinitosti i smislenosti.

S tom Borhesovom imaginarnom bibliotekom nemački nedeljnik “Špiگل” ovih dana poredi jednu savremenu zgradu pored puta Redvud road u planinama blizu grada Blafdejla u državi Juta, SAD, ispred koje stoji znak sa crnim slovima na beloj pozadini *Restricted area*, zabranjen pristup. U dokumentu američkog Departmana odbrane br. 1391, zgrada iza tog znaka je označena kao projekat br 21078, *Utah Data Center*, veliko skladište puno servera, koji koštaju 1,56 milijardi dolara.

Objekat koji je gradilo 11.000 radnika služi kao centar za skladištenje svih podataka koje službe SAD prikupe u globalnim internet i

komunikacionim mrežama. Njegov kapacitet će se uskoro meriti u trilionima terabajta ili kvadrilionima gigabajta. Čitava Kongresna biblioteka bi zauzela prostor od petnaest terabajta.

Čovek koji je prvi objavio informacije o tom centru u Juti, američki novinar Džejms Bamford, kaže za nemački “Cajt”: “NSA (Američka Nacionalna agencija za bezbednost) je najveća, najskuplja i najmoćnija obaveštajna agencija na svetu.” Njena aktivnost ovih dana potresa Nemačku i evropsku prestonicu Brisel.

Posle terorističkog napada 9/11 radna snaga u NSA je konstantno rasla i njen budžet je povećavan. U 2006. oko 15.986 vojnih i 19.335 civilnih službenika radilo je za NSA, čiji je budžet bio 6,115 milijardi dolara. Kako piše “Njujork tajms”, uvećanje kapaciteta za sajber špijuniranje vezano je za program za elektronsko nadgledanje “Stellar Wind” (Zvezdani vetar) koji je u NSA pokrenut neposredno posle napada 11. septembra 2001.

Šef NSA Kejt Aleksander je nazvan “Imperator Aleksander”.

U jednoj analizi se govori da taj e-depo može da ugrozi terorista, haker ili insajder. Taj insajder se zove Edvard Snouden. Trenutno je u međunarodnoj zoni moskovskog aerodroma Šeremetjevo. Kažu da je zatražio rusku vizu (vidi okvir).

GROZNICA NA RAJNI

Nemačku trese neka vrsta groznice nakon što je nedeljnik “Špiگل” citirao izveštaj iz septembra 2010. godine pod oznakom “strogo poverljivo”, do kojeg je došao Edvard Snouden i prosledio ga medijima. NSA je u Nemačkoj nadgledala oko 500 miliona komunikacionih veza mesečno, oko 20 miliona telefonskih kontakata dnevno i oko 10 miliona razmena podataka preko interneta. Iz do sada nerazjašnjenih razloga, Nemačka je jedna od zemalja koje se najviše špijuniraju, jedina u Evropi koja se po količini presretanih komunikacija približava kriznim regionima. Jednog od prometnijih dana, 7. januara 2013. nadgledano je čak 60 miliona kontakata. To je mnogostruko više nego na primer u Francuskoj, u kojoj je nadgledano dva miliona veza dnevno.

NSA se prvenstveno interesovala za južnu i zapadnu Nemačku, i finansijski centar Frankfurt, koji inače, kao centralna internet baza u Nemačkoj, igra važnu ulogu u svetskoj internet infrastrukturi.

U poređenju s tim izgleda veoma skromno takozvani *Garlick* sistem, kojim je NSA nadgledala satelitsku komunikaciju iznad bavorskog grada Bad Ajblinga, što je bilo u centru nemačke pažnje devedesetih godina prošlog veka. Bilo je reči o kontroverznom američkom

fotografije: Reuters

PARTNERKA TREĆEG REDA: Barak Obama i Angela Merkel

programu "Eshelon" i navodnoj industrijskoj špijunaži.

ZABAVLJAJ SE

Za Britaniju je naročito neprijatno bilo posle 21. juna, kada je razotkriven program za prisluškivanje "Tempora", koji je započeo 2011. godine i sastoji se od komponenata *Mastering the Internet* (pokoriti internet) i *Global Telecoms Exploitation* (globalna eksploatacija telekomunikacija). Na optički kabl, preko koga se odvija transatlantska razmena podataka, postavljeni su uređaji za praćenje. Po nalogu Glavnog štaba za komunikacije Njenog visočanstva (*Government Communications Headquarters* GCHQ, vladina bezbednosna agencija koja se bavi kriptografijom, komunikacijama i prenosom podataka) privatne firme su instalirale preko 200 punktova za prisluškivanje, koje dnevno mogu da obuhvate oko 600 miliona "telefonskih akcija, 21 petabajt informacija: telefonski razgovori, imejlovi, i

veb-sajtovi, podaci uneseni onlajn...

Podaci se, prema pisanju medija, navodno čuvaju trideset dana, analizira ih 300 analitičara GCHQ i 250 analitičara prijelatske NSA, pristup ima 850.000 ljudi.

Britanski "Gardijan" se poziva na izvor iz tajne službe, koji kaže da je preko "Tempore" GCHQ imao uvid u 85 odsto komunikacija unutar Britanije.

U jednom dokumentu GCHQ se hvali da od "petoro očiju" (tajne službe SAD, Britanije, Kanade, Novog Zelanda i Australije) sada ima najveći pristup internetu. U dokumentima za obuku kadrova GCHQ stoji: "nalazi se u zavidnoj poziciji – zabavljaj se i izvuci iz toga najviše što možeš".

TOTALITARNA VIZIJA

NSA uz pomoć programa "Prism" (Prizma), "Tempora" i drugih, veliku količinu podataka dobija i od preko 80 američkih globalnih korporacija, koje obezbeđuju kontakt sa drugim internet provajderima i telekomima. Ta saradnja postoji od 1985.

Uključeni su telekomunikacione kompanije, proizvođači mrežne infrastrukture, softver kompanije i firme za obezbeđenje. Šefovi tih kompanija, naravno, energično demantuju da NSA ima direktan pristup njihovim podacima.

U Briselu, pre pet godina, stručnjaci za bezbednost EU uočili su nekoliko telefonskih poziva kojima je ciljan sistem za daljinsko obezbeđenje u zgradi Justus Lipsius u kojoj su smešteni članovi Saveta ministara EU i Evropskog saveta. Napadi su došli iz briselskog predgrađa Iver, iz kompleksa zgrada s fasadom od cigle, s ravnim krovom i velikom antenom, koje su osigurane sigurnosnim kamerama i visokom ogradom odvojene od ostatka štapskih prostorija NATO-a. Te zgrade su poznate kao neka vrsta evropskog štaba NSA.

»

ŠPIJUNSKJE IGRE: Instalacija britanskog vladinog Glavnog štaba za komunikacije GCHQ

ŠPIJUNI NEKAD I SAD: Džeјms Bond i Edvard Snouden

Pored sedišta Evropskog saveta u Briselu u kome je imala pristup dokumentima EU i elektronskoj pošti i prisluškivala telefonske i žive razgovore, NSA je ozvučila i prostorije u predstavništvima EU u Vašingtonu i u UN u Njujorku, ambasade Francuske, Italije i Grčke u Vašingtonu.

“Špigl” se poziva na internu prezentaciju u koju je imao uvid, a u kojoj se definiše vizija totalitarnih obrisa – *Information Superiority* – nadmoć nad informacijama. NSA može da se ustremi na svaki cilj, u svako doba”, rekao je Edvard Snouden.

Tehničari iz Fort Mida, Merilend, SAD, gde je smešten štab NSA, imaju pristup optičkim kablovima na “internet autoputu”, kapaciteta od nekoliko gigabajta po sekundi, za transfer podataka sa Bliskog istoka, Evrope, Južne Amerike i Azije, uključujući i nekoliko kablova koji servisiraju rusko tržište.

Najposmatraniji region je, očekivano, Bliski istok, Avganistan... Iz Irana je na primer sakupljeno 14 milijardi izveštaja, iz Pakistana 13,5, iz Jordana 12,7, iz Egipta 7,6, iz Indije 6,3 milijarde.

Među savremenim obaveštajcima, koji inače vole skupe igračke i totalnu slobodu delovanja, ne dele svi entuzijazam zbog hipertrofije sistema nadgledanja. Kako je 2011. pisao magazin “Tajm”, tokom Bušove administracije program “Stellar Wind” neki agenti FBI-ja su opisivali kao

Evropski azil za Snoudena

Šef frakcije Zelenih u Bundestagu Jirgen Tritin zahteva da Snouden dobije azil u Nemačkoj ili nekoj drugoj evropskoj zemlji.

“Amerikanci se ponašaju baš onako kao što sami prebacuju Kinezima”, kaže Tritin. A Snouden je učinio uslugu Evropi, jer je razotkrio masivan napad na njene građane i firme. Sramota je za demokratiju da neko ko je zaslužan za očuvanje demokratskih vrednosti, “ko je po našem mišljenju razotkrio povredu osnovnih ljudskih prava, mora utočište da traži u despotijama, koje su i same na ratnoj nozi sa ljudskim pravima”, kaže Tritin. Po njemu, Evropa treba da zaštiti Snoudena.

pizza cases, zbog toga što su se mnoge sumnjive komunikacije na kraju ispostavile kao obično naručivanje pice – 99 odsto informacija nije vodilo nikuda.

Sistem, međutim, radi bez zastoja. Podaci o svim telefonskim pozivima obrađuju se brzo – blizu realnog vremena. Amerikanci tvrde, a niko im ne veruje, da analiza ne uključuje sadržaj razgovora, već samo takozvane metapodatke (*metadata*), brojeve telefona i lokacije onih koji učestvuju u komunikaciji...

PREPUNA ČAŠA

Takav način prikupljanja podataka je u Nemačkoj bio predmet debate godinama, a 2010. nemački Federalni ustavni sud u Karlsruheu zabranio je takvu praksu.

U Nemačkoj je osetljivost na kršenje člana 10. Ustava o zaštiti privatnosti veća i zbog sećanja na nacističku totalitarnu

kontrolu i na kasnije traume sa Štazijem u Istočnoj Nemačkoj i hladnim ratom koji je počeo u Berlinu. Za prisluškivanje se zainteresovao i nemački javni tužilac.

Odnos prema zaštiti privatnosti je u posleratnoj zapadnoj Evropi bio drugačiji nego u SAD, ali Evropljani su do sada manje-više slegali ramenima na topogledne akcije partnera sa druge strane Atlantika. Kada je isplivalo na površinu to da gigantska američka služba za prisluškivanje nadzire i Evropsku Uniju, sastanke na vrhu najvećih nacija sveta, u Briselu, Berlinu i Parizu se javila zapanjenost i ogorčenje.

Na uvređene primedbe Evropljana Amerikanci su odgovorili arogantno. Majkl Hajden, bivši direktor Agencije za nacionalnu bezbednost i CIA, u emisiji *Face the Nation* TV CBS-a: “Ja sam izvan vlade oko pet godina, tako da stvarno ne

znam detalje, a čak i da znam, ne bih ih ni potvrdio ni negirao, ali mislim da neke stvari mogu da saopštim:

1. SAD sprovode špijunažu.
2. Naš četvrti amandman, koji štiti privatnost Amerikanaca, nije međunarodni ugovor.
3. Svaki Evropljanin koji želi da rastrgne svoje haljine (mi bismo rekli da se busa u prsa ili da diže frku) zbog međunarodne špijunaže, treba prvo da pogleda i sazna šta radi njegova vlada..."

NE MOŽE I JARE I PARE

Amerikanci zapravo poručuju da među agencijama u zapadnom svetu postoje podela posla i ekstenzivna saradnja. U principu, obaveštajci ne nadgledaju građane svoje zemlje, ili to pokrivaju sudskim odlukama, ali zato britanski GCHQ nesmetano može da špijunira svakoga ko nije Britanac, američka NSA može da nagleda svakoga ko nije Amerikanac, Nemački BND može da špijunira svakoga ko nije Nemaac.

Ne tako grubim tonom, ali slično, na tu temu je govorio i američki predsednik Barak Obama: "Ne može se imati 100 odsto bezbednosti i 100 odsto privatnosti sa nula neprijatnosti." Mislio je na obračun sa naslednicima Osame bin Ladena "u interesu čitavog Zapada".

U prethodnom periodu bili su, inače, jači pritisci da se poveća kontrola komunikacija od pritisaka da se zaštiti integritet građana. Demonstriranje totalnog gubitka privatnosti postalo je tema TV rijaliti zabave za mase.

Ta praksa nije tako bezazlena ni u američkim okvirima, gde postoji sećanje na dominaciju šefa FBI-ja Edvarda Huvera, i na makartizam, i na lov na veštice, na korišćenje tajnih podataka za ucene, difamacije, kompromitacije, eliminacije političkih oponenta ili za razbijanje političkih grupa.

Jedan izveštaj novijeg datuma je ukazivao na to da je bivši gradonačelnik Njujorka Eliot Spicer koristio prostitutke. Nije bio praćen kao terorista. Tema je stara: Kada su Huverovi agenti prisluškivali stan Merilin Monro dok je u njemu bio Džon Kenedi, jedan je upitao: "Seks?" Drugi je odgovorio: "Ćuti i snimaj!"

U nekim medijskim izveštajima se govori o tome da su generali u Avganistanu

VELIKI BRAT LIČNO: Direktor NSA Kit Aleksandar

primenjivali posebne tehnike psihološke obrade civila-političara koji bi dolazili u Avganistan da se slikaju sa šlemovima – kako bi ih ubedili da povećaju vojne resurse na terenu.

Sajber dominacija je s američke strane najviše opravdavana opasnostima od terorizma, a onda borbom protiv utaje poraza i pranja novca. Američka neprofitna organizacija Centar za javni integritet (*Center for Public Integrity, CPI*) objavila je nedavno preko svoje međunarodne novinarske mreže 2,5 miliona dokumenata o klijentima poreskih rajeva, špijunaži, trgovini oružjem, uključujući i opremu za prisluškivanje i nadzor. ("Vreme" 1162. 11. aprila 2013). O potrebi preduzimanja kontrole nad tokovima novca u of-šor zonama raspravljano je na nedavnom samitu G8.

PARTNER TREĆE KLASSE

To nema nikakve veze sa "borbom protiv terorizma", naglašava nemački "Špigl". Predsednik Evropske komisije Manuel Barozo, ili predsednik Evropskog parlamenta Martin Šulc svakako nisu opasni političari.

U nemačkom i evropskom slučaju dramatizuje se pitanje može li suverena država da toleriše situaciju u kojoj strana država špijunira koliko hoće, kada hoće i koga hoće i da krađe milijarde podataka s njene teritorije svakog meseca?

Izgleda da so na ranu stavlja i to što NSA Nemačku definiše kao "partnera i protivnika", kao "partnera treće klase", i to što u jednom dokumentu piše: "Mi možemo da uhvatimo signale najvećeg broja 'partnera treće klase' – i to i činimo..."

Afera prisluškivanja je postala

centralna tema do sada prilično bezidejne nemačke izborne kampanje. Nemački mediji šire glasine da NSA deo svog programa "Boundless Informant" (Bezgranični informator) na nemačkoj teritoriji nije mogla da ostvari bez preciznog dogovora sa nemačkom obaveštajnom službom BND – koja poriče bilo kakvu umešanost.

Šef parlamentarne grupe Zelenih u Evropskom parlamentu Danijel Kon Bendit (koji je, inače, bio studentski lider iz 68-ih) predložio je da se obustave pregovori sa SAD o slobodnoj trgovini, a da se nastave tek pošto se uspostavi siguran sistem zaštite podataka. Šef frakcije Zelenih u Bundestagu Jirgen Tritin se zalaze i za to da se ukine sporazum EU sa SAD o razmeni bankarskih podataka i podataka o putnicima koji lete avionom.

Neki od političara predlažu da se novčano oglobe internet kompanije koje deluju u Nemačkoj, a za koje se utvrdi da su dopustile curenje podataka – jer, kažu, Amerikanci razumeju jedino jezik novca. U Evropi se već duže vreme traže stroži propisi za Fejsbuk ili Gugl. Raste pritisak da o pregovorima raspravljaju Evropski parlament i nacionalni parlamenti, a ne da se oni vode u uskom krugu.

U nekim evropskim prestonicama se tokom afere prisluškivanja govori o "lede-nom dobu" u transatlantskim odnosima.

SAVEZNIČKA TRVENJA

Bilateralni odnosi između EU i SAD često su opisivani kao neraskidivo partnerstvo, mada iza pet slova te dve skraćenice stoji i duga istorija savezničkih trvenja.

U doba marakizma Evropljani su zazirali od preteranog američkog

EFTA, NAFTA, TAFTA

Pregovori o transatlantskoj trgovini i investicionom partnerstvu (*Transatlantic Trade and Investment Partnership* TTIP) inicirani su devedesetih godina, pa ponovo 2007. U 2013. na pripremi tih pregovora radi radna grupa američkih i evropskih visokih predstavnika. Pregovori se odnose ne samo na ukidanje carina, koje su relativno niske, već na ukidanje ili usklađivanje različitih standarda za proizvode.

U svom obraćanju naciji 13. februara 2013. američki predsednik Obama je objavio da ima nameru da počne pregovore radi formiranja transatlantskog ugovora o slobodnoj trgovini TAFTA koji treba da objedini EU/EFTA i SAD/NAFTA. Istog dana predsednik Evropskog saveta Herman van Rompej i predsednik Evropske komisije Hoze Manuel Barozo su inicirali pregovore. Ministri trgovine EU su 18. aprila 2013. zacrtali da se do kraja juna 2013. postigne sporazum o mandatu radi početka pregovora, kako bi se ugovor potpisao do 2015. I evropski i američki ekonomisti i političari naglašavaju prednosti Sporazuma o slobodnoj trgovini između EU i SAD.

Studija koju su izradili Zadužbina "Bertelsman" i Institut Ifo pokazuje da bi Nemačka imala veliku korist od ugovora o slobodnoj trgovini sa SAD: dobilo bi se 180.000 radnih mesta, BDP bi porastao za 4,7 procenata.

Prema ovoj studiji, najveću korist bi imali SAD i Velika Britanija: BDP bi u SAD porastao za 13,4 odsto, a u Britaniji za 9,7. U SAD bi se stvorilo više od milion radnih mesta, a u Kraljevstvu 400.000.

U proseku, privreda u EU bi porasla za skoro pet procenata.

Trgovinska razmena između EU i SAD bi eksplodirala. Nemačka bi, na primer, udvostručila i uvoz i izvoz. U istoj meri udvostručila bi se i trgovinska razmena između SAD sa krizom obuhvaćenim zemljama evrozona, Grčkom, Italijom i Portugalom.

Izvoz Nemačke unutar EU bi, međutim, opao. Trgovina sa Francuskom bi pala za oko 23 odsto, sa Velikom Britanijom za oko 40 odsto...

Osim Britanije, unutar Evrope najviše bi profitirale Švedska, Irska i Španija, zbog povoljnijeg izvoza iz SAD. Sa druge strane, trgovina između Francuske i SAD je i inače veoma slaba, pa slobodna trgovina sa SAD ne bi mnogo uticala na privredu Francuske.

Trgovina Nemačke sa Kinom, Brazilom, Rusijom, Indijom ili Južnom Afrikom pala bi za oko 10 odsto, dok bi trgovina tih zemalja sa SAD pala za oko 30 odsto.

Najveći gubitnici bi bile zemlje u susedstvu transatlantske zone slobodne trgovine: države Severne Afrike i istočne Evrope, kao i Meksiko i Kanada.

Studija polazi od toga da bi dobit za države unutar transatlantskog partnerstva bila toliko velika da bi sebi lako mogle da priušte da nadoknade gubitke u zemljama koje ostaju izvan zone slobodne trgovine. Studija se ne upušta u političke procene da bi privredno slabije zemlje izvan tog ugovora bile u još većoj meri izložene dobroj volji privredno ionako već superiornih zemalja.

su poručivali parafrazom Reganovih reči upućenih Gorbačovu 1989: "Mr Obama, srušite taj zid!"

Nedeljnik "Špiگل" eksplicitno proziva kancelarku: "Angela Merkel nije izabrana da bi postideno prećutkivala kritike na račun SAD. Ona ima politički mandat da očuva potrebu za zaštitom građana i suverenitet zemlje. Ako tom zadatku nije dorasla, nije zaslužila da je ponovo izabere u septembru."

Teško da će kancelarka pristati na to da se toliko naljuti na Velikog brata da bi prekinula trgovinske pregovore. EU izvozi u SAD robu i usluge u vrednosti od 511,6 milijardi, a SAD u EU – 452,4 milijarde evra. Uostalom, ta obimna ekonomska razmena nije ni do sada prolazila bez tenzija: zbog podrške za "Boing" i "Erbas"; zbog genetički modifikovane hrane (Amerikanci evropska ograničenja proglašavaju za alarmistička i protekcionistička); zbog okončanja sistema iz Breton Vudsa koje je 1971. bez konsultacija sa evropskim liderima sprovela Niksonova administracija; zbog ekološkog Kjoto protokola; zbog takozvanih bananarativa ili američkih tarifa za čelik... Oštre poruke razmenjivane su u vezi sa finansijskom i ekonomskom krizom koja je počela 2008.

U tom kontekstu, treba li se čuditi indicijama da je NSA u Frankfurtu prikupljala informacije koje se ne odnose samo na partnerske države i vlasti, već i na privredna preduzeća?

Evropska unija, koja nema zajedničku bezbednosnu i spoljnu politiku, moraće da zauzme stav o onome zbog čega smo se nekada smejali Iliji Čvoroviću (*Balkanski špiğun* Duška Kovačevića): "Sve to ide Onom Kauboju..." Moraće da odgovori na pitanje u kojoj meri su nacionalne obaveštajne službe bile upletene u izgradnju američkog sistema za neovlašćeno prisluškivanje evropskih građana na evropskom tlu, a koji se okrenuo protiv same EU.

Skandal je transnacionalan, te ne može da se razreši unutar nacionalnih granica i nacionalnih zakonodavstava. U krajnjoj liniji taj skandal ne testira samo karakter EU i suverenitet država, već i sudbinu demokratije.

MILAN MILOŠEVIĆ
ANDREJ IVANJIC

antikomunizma. Razočarenja i međusobnog prebacivanja bilo je u vreme Korejskog rata; Suecke krize; francuskog poraza kod Dijen Bijen Fua; Kubanske krize; oko Vijetnamskog rata, koji je naročito kritikovala evropska javnost; zatim oko embarga protiv Kine zbog masakra na Tjenanmenu; zbog francuskog povlačenja iz NATO-a 1966...

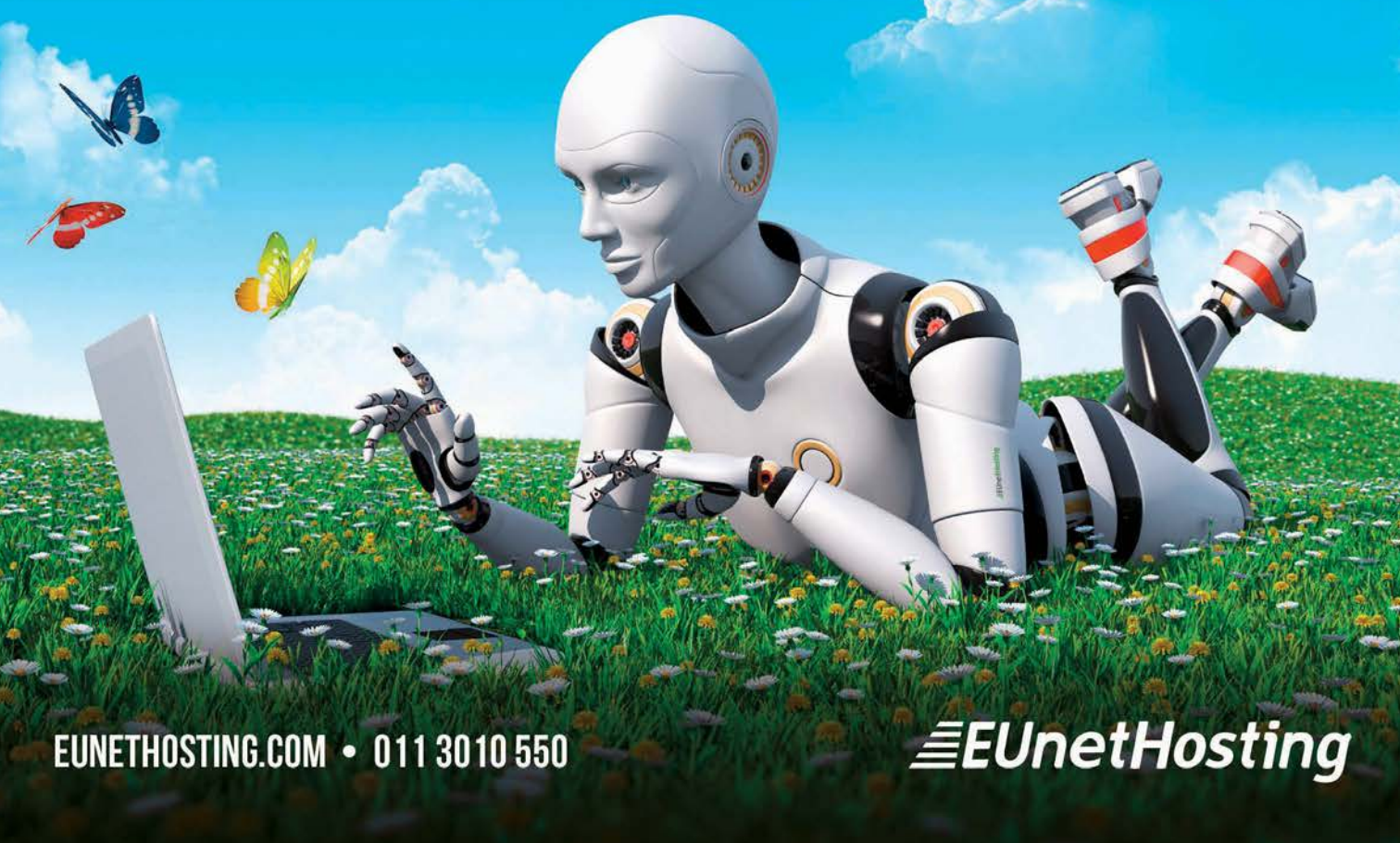
Bilo je i sumnjičenja zbog "istočne politike" Vilija Branta od koje su zazirali Amerikanci, zbog arapsko-izraelskog konflikta, zbog rata u Jugoslaviji, iranskog nuklearnog programa...

Tokom rata u Iraku američku stranu su držali samo Britanci i Poljaci. Zbog tajnih zatvora Gvantanamo i u nekim evropskim zemljama, američkom predsedniku

EUNET HOSTING PRIRODAN IZBOR

PROFESIONALNE HOSTING USLUGE OD 1996. GODINE

WINDOWS I LINUX NAMENSKI SERVERI
CLOUD SERVERI • PRIVATE CLOUD
MICROSOFT SHAREPOINT, EXCHANGE I
DYNAMICS CRM HOSTING
SHARED HOSTING • DOMENI

EUNETHOSTING.COM • 011 3010 550

 EUnetHosting

Lekarske svedodžbe jednog pisca

Malo poznati originalni lekarski zapisi dr Laze K. Lazarevića svojim jezikom, stilom i značajem čine nesvakidašnje štivo i dragocenu arhivu. Prenosimo delove pojedinih radova onako kako ih je veliki pripovedač svojom rukom zapisivao i potpisivao

Lekar i pisac, dr Laza K. Lazarević, u istoriji srpske književnosti i srpske medicine XIX veka, upisao se kao jedna od najznačajnijih ličnosti. "Lazin duh" i danas fascinira obdarenošću, širinom interesovanja, analitičkim i naučnim pristupom, humanošću. "Majčice, kako je lepo živeti za druge", njegove su reči i njegov moto.

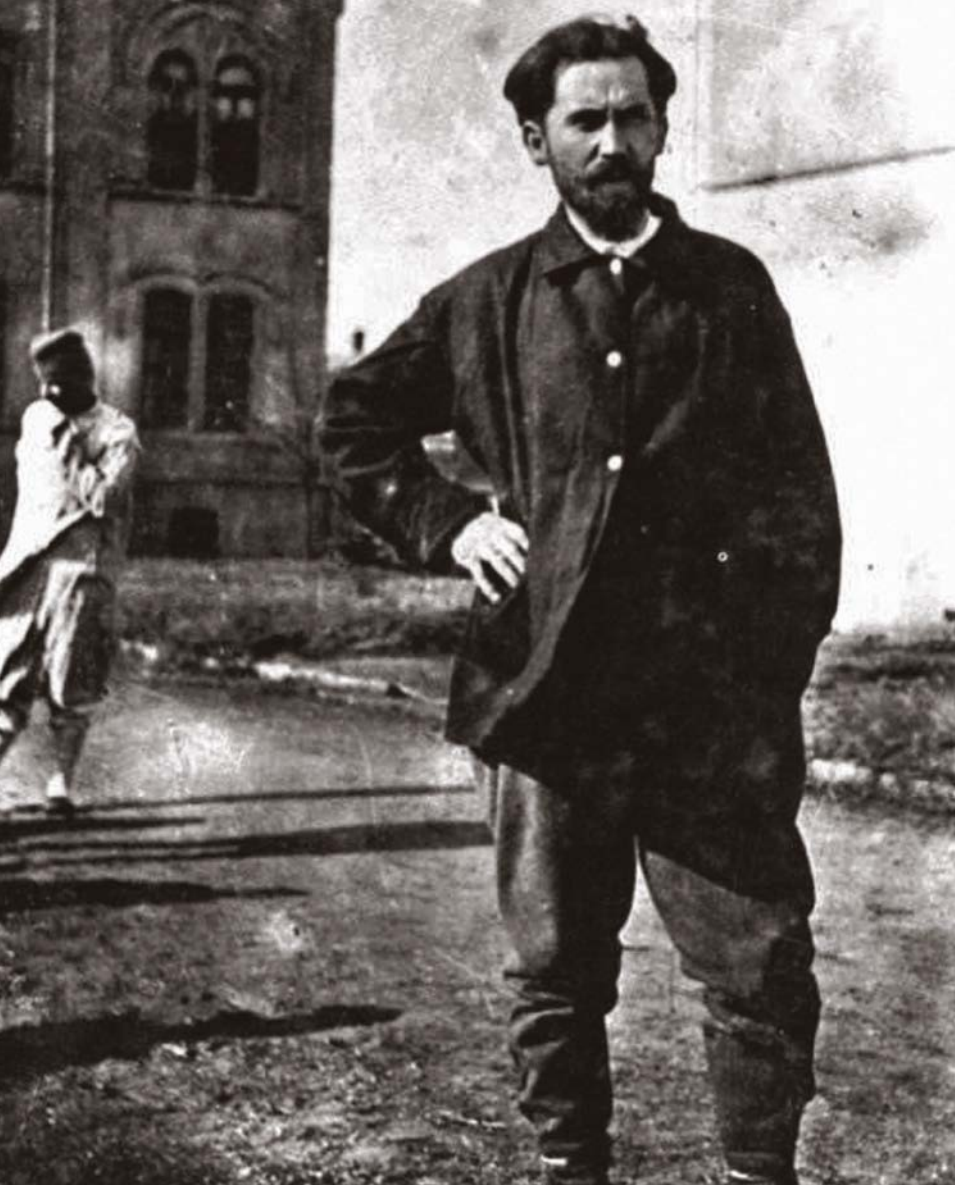
U kratkom životu, a živeo je samo 39 godina, od 1851. do 1890, stekao je harizmu književnika – po čemu se i danas najpre pominje – rodonačelnika srpske realističke psihološke pripovetke, uprkos malom književnom opusu od devet pripovedaka ("Prvi put s ocem na jutrenje", "Sve će to narod pozlatiti", "Švabica"...). Međutim, manje je poznato da je Lazarević još kao mlad bio uveliko priznat i kao pravnik, kao lekar-naučnik, kao prvi srpski neurolog, sanitetski potpukovnik, lični lekar kralja Milana Obrenovića, dopisnik Srpske kraljevske akademije...

Njegovo obrazovanje i naučni radovi štampani u prestižnim evropskim stručnim časopisima izazivaju divljenje, danas naročito, u vreme kada studije i stručni radovi mahom pate od masovnosti, površnosti i neoriginalnosti. Laza Lazarević je školovanje započeo u rodnom Šapcu,

a gimnaziju završio u Beogradu. Na beogradskoj Velikoj školi diplomirao je prava i iste godine dobio stipendiju za studije medicine u Parizu. U Francusku zbog tamošnjih ratova, ali i Pariske komune, međutim, nije mogao poći, pa ubrzo odlazi na studije u Berlin, na jedan od najprestižnijih medicinskih fakulteta u Evropi. Ratovi ga još jednom ometaju, ovog puta srpsko-turski zbog kojih se vraća u Srbiju gde biva angažovan u vojnom sanitetu. Posle svih krvoprolića u Berlin se vraća i završava studije, promovisan u doktora "celokupnog lekarstva i hirurgije". Kao lekar Laza Lazarević je radio nepunih 11 godina i za to vreme, počev od svoje doktorske disertacije pisane na nemačkom jeziku i odbranjene u Berlinu, objavio je čak 77 stručnih i naučnih radova i saopštenja. Epitet naučnika stekao je opisom znaka za pouzdanu dijagnozu išijalgije, kada je prvi utvrdio da se bol javlja zbog istezanja *nervusa ischiadicusa*, a ne zbog pritiska mišića na nerv kako se do tada mislilo. "Lazarevićev znak", koji je po njemu dobio ime, do danas je ostao u medicini metod za dijagnostiku išijalgije. U red najvećih doprinosa našoj medicini ubraja se i njegov opis jednog posebnog, retkog parkinsonizma kod nas,

koji je on prvi dao, uvođenje savremenih trendova u organizaciju zdravstvene zaštite i zasnivanje gerijatrije i u svetu i kod nas. U arhivi i dokumentaciji Specijalne bolnice za psihijatrijske bolesti "Dr Laza K. Lazarević" čuva se 156 istorija bolesti u koje su unete "lekarske svedodžbe", od kojih je 50 svojom rukom pisao Laza Lazarević. U periodu od 1880. do 1887, smatra se, opservirao je gotovo trećinu hospitalizovanih duševnih bolesnika ondašnje cele Srbije.

U "Zborniku publikovanih radova" posvećenom lekaru i naučniku Lazi Lazareviću, prikupljeni su svi njegovi objavljeni radovi i odštampani u izvornom obliku. Zbornik je izdao Fond Specijalne bolnice za psihijatrijske bolesti "Dr Laza K. Lazarević" 2011. godine, a kako piše u impresumu knjige, Beograd je donirao papir, "Službeni glasnik" monografiju štampao besplatno. Zahvaljujući tome, na jednom mestu našle su se autentične anamneze, stručni radovi, članci i lekarske svedodžbe Laze Lazarevića, koji svojim stilom, racionalnošću i savremenim medicinskim pristupom, predstavljaju nesvakidašnje štivo, nažalost, skoro sasvim nepoznato kako stručnoj tako i široj publici. Deo tih zapisa, samo male odlomke iz obimnih

radova, objavljujemo na sledećim stranim, u potpunosti izvorno, onako kako ih je veliki pripovedač svojom rukom zapisivao i potpisivao.

ISCHIAS POSTICA COTUNNI

(najvažniji rad Laze K. Lazarevića, referisan u Srpskom lekarskom društvu 1880, a četiri godine kasnije preveden na nemački jezik i štampan u Beču)

(...) Jedan od mojih slučajeva, koji je ujedno i prvi koji sam video, posmatram već više godina i dan i noć. Tako mi se je impregnisao jedan simtom, koji je po momu mišljenju patognomostičan, a koji nije nigde dosad pomenut, i ako sam ga ja, čini mi se, tražio svuda, gde bih ga mogao naći, da ga je ko pre mene opazio i zabeležio. Mislim da nisam pohitao što hoću da ga publikujem, jer sam se uverio na ovo nekoliko mojih posmatranja, da je on stalan pratilac ishijade, i da se po njemu samom daje često (kod mene u svih šest slučajeva) tačno načiniti diferencijalna dijagnoza. Time je od veće

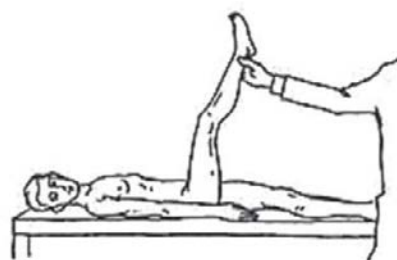
važnosti ovaj simptom, što do sad ne beše nijednog drugog, po kom se ova boletica u svako doba i svakoj stadiji daje diferencirati od muskulnog revmatizma, oboljenja zglavka i t. d. (...) Najkarakterističnije je bez sumnje kad bolesnik označavajući bona mesta našparta prstom put nerva *ischiadicus*: ali u koliko se slučajeva to dešava znaće svaki praktičan lekar. (...)

Slučaj II: N.N. gimnazista. U dobu od 16 god. Putovao je po zimi o božiću prošle godine u selo, gde je se izlagao velikom strapacu i zimi (hodio pešice, spavao na klupi u hladnoj mehani i t. d.). Vrativši se u Beograd 28. Dekembra dobije noću nekaka "trzanja", a 29. dobije u školi "epileptičan napad" (video ga jedan kolega u tom napadu). Napad se ne ponovi više, ali 30-og istog mes. dobije "protisli" u prsima i bol u levom kuku "kao da ga je neko gnječio". Sa savijenim kolenom pravi slobodno sve pokrete u kuku ne osećajući nikakvo povećanje bola, a kad pokuša da ispruži koleno, nadiže karlicu s bolesne strane i oseća jače bolove u regijonu nerva *ischiadicus*. (...)

S jedne strane to što sam video, s druge strane ono što sam o tome mislio, a gledajući na anatomska slika, okuražilo me je da iznesem stvar pred svoje drugove po poslu, želeći da joj oni poklone onu pažnju, koju, sve mi se čini, zaslužuje u velikoj meri.

"LAZAREVIĆEV ZNAK"

Kao rezime da navedemo kako bismo mi ispitivali bolesnika kod koga suponujemo ishijadu.

Ako je na nogama, mi bismo mu kazali da flektuje nogu trbuhu opruživši koleno. Za tim da se pregne što može više napred ne savijajući kolena.

Ako je u postelji, mi bismo probali pasivno da ga ispravimo da sedne, pritiskujući kolena da se ne saviju; ili bismo pokušali da mu, kako leži na leđima, pritiskujući jednom rukom koleno, flektujemo bolesnu nogu trbuhu, uhvativši je drugom rukom za petu. Ako bi pri ovim pokretima nastupio ili bi se pojačao bol, onda bismo radi isključenja zglavka i muskula savili koleno, pa onda pravili pasivne pokrete u zglavku. Ako bi sada izostao bol sa svim, ili se onaj koji je kontinualan ne bi pojačao, onda bismo bez ikakvog daljeg ispitivanja stavili dijagnozu na *ischias postica*.

PARALYSIS AGITANS

(jedan slučaj Parkinsonove bolesti, "Srpski Arhiv" 1887)

Još godine 1882. ja sam imao čast predstaviti Srpskom lekarskom društvu u nepunoj sednici jednog bolesnika sa moga odeljenja u Opštoj bolnici. *Paralysis agitans*, od koje je on patio, uopšte je retka boljka, a kod nas, sudeći bar po štampanim izveštajima, do sad još i nekonstatovana.

Da vidimo sada moga bolesnika. P. Č. rodod iz Rume, abadžija po zanatu, ali je u poslednje vreme radio zemlju. 42 su mu godine, neoženjen, primljen u bolnicu 6-og aprila 1882. godine.

P. dotle potpuno zdrav pre 17 godina o jednoj jakoj vrućini uđe u jedan lagum i tu zaspi. Mogao je spavati oko 2 sata. Kad se probudi, osećao se jako nemoćan, i tako je drktao *celim telom*, da se jedva pobaučke izvukao iz podruma. Drktanje to bilo je ovako isto kao što je ovo sada. U isto vreme počne zamuckivati u govoru, i to tako da se u brzo posle toga s mukom mogao razumeti sa svojom okolinom. To drktanje nije bilo skopčano s osećanjem hladnoće. Bolova nije imao nikakvih. Stanje ovo trajalo je bez ikakvih znatnih promena 2 godine dana. Za sve to vreme bolesnik je dobro jeo i pio, stolicu imao urednu, držao pogan i mokraću, po mraku mogao hoditi kao i na svetlosti, sasvim bio priseban, i nije ni od čega drugog pobolevao. Posle dve godine bolovanja preporučio mu neko Brestovačku Banju, kuda on i ode. Lekar, kome je se tamo potužio, odvrćao ga je od kupanja, i kako on veli, nije mu dozvolio da uđe u kupatilo. Bolesnik među tim ode krišom noću, skoči u vodu, i u njoj prenoći. Tu mu se činilo kao da ga nešto čupka po celom telu ("kao pijavice"), ali drktanje još u vodi popusti, i sutra dan je bio "zdrav". Tremor je *sa svim prestao*, i govor je postao sa svim slobodan. On se okupa još nekoliko puta i vrati se kući "zdrav zdravcit". Punu godinu dana nije bilo nikakva traga ni glasa drkthanju. Posle tog doba pak putovao je jednom docne u jesen puna dva dana. Bio je sasvim lako obučen u kabastom platnu (*Segeltuch*) i imao je tesne cipele. U tom stegne zima i udari sneg s vetrom. Od umora i zime drpi ga jedna jaka groznica, da se jedva dokotura do mesta kuda je pošao, i odmah opazi da mu lako drkće leva ruka. Umoran odmah je zaspao, ali još te iste noći kad se probudio, vidi da mu drkće i desna noga i vrat, i da u govoru zamuckuje isto kao i pre. Sutra dan već je drktao *celim telom* i nije više mogao "jesti kašikom". Od to doba 14 su godina. Stanje se ne menja, osim što po neki put malo razgovetnije i lakše govori. Čini mu se da ta poboljšanja dolaze kad je hladovina, i da mu je uvek teže na žezi i omorini. Gutati i žvakati mogao je uvek dobro. Vodu je pio na kamiš, turivši ga u čašu, jer inače prinetu čašu ustima isprosipa drmajuci i glavom i rukom. Posle prvog ozdravljenja sastavljao je se sa ženskima, u bolesti

pak "nije mu ni do čega". Ne zna da mu je ma ko u porodici patio od ma kakve nervozne boletice. Uzrok smrti roditelja nije mu poznat. Nije pio neumereno. Za uzrok svojoj boljci drži nabez. (...)

LEKARSKE SVEDODŽBE

Pregledali smo lekarski Persu Petrovičku, iz Beograda, koja se nalazi na posmatranju u ovoj bolnici od 21-og ov. mes.

Persa je blesavo-tužnog izgleda, neprestano nariče, ali su reči bez smisla i sveze. U tome rečitativu ona ište "vode, trešanja i grožđa". Na pitanja odgovara bez ikakve veze i smisla, opet naričući. Jako je nemirna, i neobičnom hitrinom popne se na prozor, koji je pod samom tavanićom. Svakom prilikom gleda da umakne ne znajući upravo kuda će. Ne spava i gotovo nikad ne ćuti.

Prema ovome Persa je duševno bolesna, i mi smo mišljenja da se uputi na gledanje u bolnicu za duševne bolesnike.

U Beogradu,
23-eg maja, 1884.

NEMAČKI ĐAK: Dr Laza Lazarević

Pregledali smo lekarski Mijaila Markovića, iz Banjina, sreza jasićkog, okr. smederevskog, i našli smo:

Momče osrednje konstitucije, odgovara dobu od prilike od 18 god. Roav je po licu od skoro preležanih boginja. Pogled mu je nešto nestalan. U odgovorima je hitar, i ako malo nejasan. Tuži se da ga muče priviđanja. Tako mu se od brata njegovog učinilo da je jež, pa posle bi mu je taj jež ušao u grudi. Tuži se na strašna priviđenja, ali je svestan o tome da su to samo priviđanja. Kod kuće je, kako sam priznaje, velika štetočina: otvara slavine na buradima, te piće uludo ističe, baca deci kreč u oči, juri po selu bez ikakva cilja itd. Ništa mu se veli ne mili, i kući mu se nikako ne ide.

Iz svega se ovoga vidi da je Mijailo duševno oslabio, i stoga smo mišljenja da ga radi lečenja treba uputiti u Bolnicu za duševne bolesnike.

U Beogradu,
19-og marta, 1885.

DEZINFIKOVANJE ŠKOLA, U KOJIMA SU ZA VREME RATA BILE BOLNICE ("Novine Srpske", maj 1887)

"Bakterije", "mijazmi" itd. mislim da su i nemedicinskom svetu poznati kao nešto strašno, što ni vidiš ni čuješ, a od čega zebeš. Tifus, dizenterija, poglavito pak kirurške bolesti – eto svemu su tome bakterije krive! To već znaju i *bolničari*! Te septičke materije može videti samo izvedžbano oko, a vijajući ih Hartmakovim imerzijonima. Ali baš u tome, što su tako malene i leži ona *užasna opasnost*. Ako se posečeš po prstu, ili slučajno zavratiš trepavicu, a nisi u atmosferi od karbolne kiseline, mogu te sklepati bakterije na tu ranicu i sluznu kožu od trepavice, pa na prečac, kao srče. One se mogu i da zalegu u kućama, gde leže bolesni ljudi, i odale zgodnom prilikom izleću u pljačku, i hvataju one, koji se usude ući u njihov logor. Tako njih ima u kućama koje su sada, i koje su bile bolnice. Ali se srećom od njih može podobro i sačuvati goneći ih, bijući itd. Ja ne marim za ačenje i nepotrebne dosetke, naročito na ozbiljnom poslu, i ovo nisam pomenuo da "ismejem" nekoga, nego što sam doista slušao ovake i ovima podobne pojmove ljudi, koji se računaju u našu višu inteligenciju, a bogme po neki može biti i u lekara. (...)

Vele da je neko savetovao jednoj našoj velikoj opštini da u školama, gde je bila bolnica, obije zidove do opeke, onda na novo da omalteriše, pa kreči, digne patose, oboji nanovo vrata i prozore itd. Opština je pristala da sastruže zidove (ali ne do cigle) i da ne diže patosa, ostalo je sve usvojila. U naknadu pak za to što ne diže patosa, sipa sve vedrom karbolnu kiselinu po njemu, da naročito, kad je tiho veče, cela varoš udara ovim gasom. To je doista dosta i za bakterije, koje bi bile kolik krokodili. Pa ta radikalna opravka i dezinfekcija koja se nastavlja nedeljama i mesecima, staje opštinu trideset hiljada groša. (Tim bi se, mislim, mogao udariti temelj fondu za isušivanje bara oko te varoši.)

Samo zato što, kako čujem, stižu molbe

**BOLNICA NAZVANAPU ZNAMENITOM
LEKARU A NE PO "PISCU KOJI JE POLUDEO":
Psihijatrijska klinika "Dr Laza Lazarević"**

Foto: M. Milenković

ministarstvu prosvete od direktorata škola, da se i njihove škole usreće ovim radikalnim čišćenjem, samo zato i pišem ovo: da bi se uštedilo novaca i vremena. I evo pokušaću da koliko umem razumljivije i kraće pokažem neosnovanu *prekomernu* zebnju, i jevtiniji i brži put za dezinfikovanje škola. (...)

Evo kako bih ja, na primer, dezinfikovao sobu, u kojoj su ležali pijemični, difteritični, boginjavi, tifozni i sva čuda i užasi, kojih se čovek toliko boji, a spram kojih se oseća tako nemoćan. Razvio bih klorini gas, pa bih dobro zatvorio vrata i prozore. Posle nekoliko dana otvorio bih sve širom, i pustio da vetar čini svoje. Najzad bih okrećio zidove i oprao patos, vrata i prozore jakim ceđem ili popario ključalom vodom (jer na 100C umire sve) pa kad bi se to sve osušilo, i soba se još za koji dan provetrila, odista bih mirno spavao u takoj sobi, jer je učinjeno sve što se može učiniti i što ima smisla činiti. – Ovakih načina ima mnogo. (...) Država bi naša mogla najzad od kake lekarske komisije uzeti mišljenje (kao što to druge države u podobnim prilikama rade) na pr. koji je put najlakši, najprostiji i najjevtiniji, pa na taj način preporučiti dezinfekciju svojim "nadležateljstvima"; jer ozbiljan je greh puštati, da kao što čujemo (*horribile dictu!*) na jednom mestu hoće da i kaldrmu oko kuće dižu, i zemlju ispod nje odnose (ama pusto kud će s njom kad je i ona puna?) (...)

**OBMANJIVANJE PUBLIKE
LAŽNIM LEKOVIMA**

("Novine Srpske", oktobar 1879)

(...) Hiljade pripovedaka, kojima se mora verovati, jer "kune se čovek", dokazuju kako je neko "sastavio" s kakih bunara, drvljanika, đubreta i t. d. "nešto" i izlečio čoveka, "koga su svi lekari ostavili". Ja sam, još kao đak, gledao jednog *naučnika*, gde hoće da svisne povraćajući, a sve tražeći po svojoj kućevnoj homeopatičnoj apoteci lek, pa tek pošto "nije mogao da naiđe na pravi" *morao* je zvati lekara.

Od tuđeg neznanja i neobaveštenja živi varalica. Te su me varalice i nagnale, a

moji prijatelji nagovorili da povedem javan govor o ovoj obmani, jer evo gde se ta nesreća počinje javno i kod nas da širi. Reč "švindl" i "švindler" ušle su skoro u našu zemlju, ali na žalost zajedno s predmetom na koji se odnose, a preko ljudi, kojima ne samo ne priliči tako što činiti, nego su pravce pozvati svim silama odupreti se tome zlu.

Kad jedan neznalica, recimo jedan berberin, jedan "doktor iz Turske" ili "iz Amerike" "leči", njemu se često može zameriti samo što je glup. Obmana je kod njega dvostruka, jer on siromah može misliti da on ozbilja nešto zna, i zabranjivanje lečenja od strane stručnih ljudi i vlasti, on smatra za zavist ili sebičnost lekara. Ali drukčije stoji stvar kad se ovakvim sredstvom služi čovek koji nije berberin, nije bojadžija, nego na pr. – apotekar! Da uzmemo i za njega dve mogućnosti – ali ne zna se koja ga gore crni! On ili ozbilja misli da kakav sirup čisti krv, čini da kosa raste, rasteruje žuljeve i leči magareći kašalj – i onda je to jedna svedodžba o njegovoj inteligentnosti i znanju, posle svih škola kroz koje je prošao; ili on zna da je to "švindl", "humbug", prevara, i onda znamo s kim imamo posla.

Profesor Dr. Rihter izneo je na javnost do godine 1872-ge 550 ovakvih tajnih lekova. Svima tim sredstvima on je brižljivo ispitao sastav i vrednost (novčanu) i pri tom je našao prvo: *da se prodaju po hiljadu i više procenata skuplje nego što*

vrede. Od svih ovih sredstava 136 njih su pravce otrovna. Međ ostalim pak nema ama baš ni jednog ozbilja lekovitog i korisnog, sve je sama drska laž i prevara. Ako se i nađe koje, koje je bar hranjivo, ono je sastavljeno iz najprostijih artikla, a naplaćuje se turski. Tako je na pr. du Barry, Revalentia arabica ili Revalescieri prosto brašno od graška, sočiva i pasulja, a plaća se skuplje.

**SLUČAJ LISE U DEVOJČICE POSLE
"LJUBLJENJA" S KUČETOM**

**(rad je citiran u Zapisniku Srpskog
lekarskog društva, u oktobru 1880)**

Jednog dana (ne sećam se više datuma) u 11 sati pre podne budem zvat kod jedne devoјčice od dvanaestinu godina. Mati detinja pričaše mi da je dete od jutros nešto neraspoloženo, da teško guta vodu i da ga glava poboljeva. Ja nađem puls i temperaturu sa svim normalnu. Obratio sam naročito pažnju na zenicu i na farinks, ali ne nađoh nikakve promene. Dete je među tim izgledalo sa svim raspoloženo, mirno i smešilo je se kao i obično uvek, kad sam ga ja pre toga radi drugi oboljenja pohodio. Pokušam odmah s vodom, i nađem da s gutanjem ide vrlo teško: dete se zagrcnjuje, gadi se i polovinu tečnosti ispljuje; pri tom pravi grimase, u kojima se vidi strah. Onda pokušam sa slatkim i s vinom, ali je podjednako teško išlo. Odmah sam pomislio na ujed besna psa, i brižljivo sam raspitivao

porodicu, da li ima ikaka bar znaka pozorenja s njihove strane: ali me oni odsudno uveravaše da nikad i nikakvog pseta nije bilo u kući, koje bi moglo biti otrovnik njihova deteta. Konstatovavši ovo ne prepisem ništa, nego kažem da ću doći kroz koji sat, pa ako i tada nađem dete u istom stanju, onda treba odmah sazvat i konzilijum. (...) Toga večera bili smo kod deteta ja, Dr. Vladan Đorđević i Dr. Dokić. (...) U isto doba izađe na videlo da je pre 14 dana u kući bilo neka pseto, koje je veoma u volji bilo našoj bolesnici, da je se ona s tim psetom, "lju-bila", ali da je nigde nije bilo ujelo, niti da su oni na njemu opazili kakvih znakova besnila, ali je pseto "ipak ubijeno za to što je ugrizlo jedno drugo ukućanče", i što je valjda susedstvo našlo kakih pozdrivih znakova na njemu. (...) Pokraj naše nemoćne terapije, koja se sastojala zbog apsolutne nemogućnosti gutanja, isključno u kloroformisanju (jer mislimo time bar olakšati napade) eklampsija rapidno otimaše mah, i dete umre u 2 sata po ponoći.

Valja mi primetiti da je dete na deset sati pred smrt bilo sa svim mirno: sedelo

na prozoru, razgovaralo se sa svim veselo i bez ikake smetnje pojelo jednu kiflu. Mislim da je slučaj interesantan zbog veoma kratke inkubacije, zbog veoma naglog dekursa, zbog nedostatka ujeda (po svoj prilici je sluzokoža usta bila *locus infectionis*), i najzad zbog toga što je drugo od istog kućeta faktički ujedeno dete do danas sa svim zdravo i mirno.

O NUŽNOJ LEKARSKOJ INTERVENCIJI KOD VITALNIH INDIKACIJA

(Pismena diskusija u vezi sa referatom dr Subotića o slučaju povrede creva revolverskim tanetom, Zapisnik Srpskog lekarskog društva, oktobar 1889)

Slučaj je bio ovakav: Brat brata rani iz revolvera više *spinae ant superior ossis ilei*. Bolesnik, kad je donešen u bolnicu, bio je u jakom kolapeusu, sa malim pulsom, kolabiranim trbuhom i krvnom mokraćom. U gužnjem crevu konstatuje se rupa (perforacije), a kroz tu rupu dalje da je tanko crevo na 20 mesta perforirano. (...) Ranjenik je na jedan sat posle operacije umro.

Dr. Vl. Đorđević, koji je bio pri toj operaciji, znajući da vlast nije ranjenoga

ispitala pre operacije, stavlja pitanje društvu: da li je u ovom slučaju trebalo operirati ili najpre vlast o tome avizirati.

Dr. Gonsjorovski je za to da je trebalo na svaki način najpre vlast izvestiti tim pre, što je ovde brat brata ranio, koji bi mu, možda, i oprostio, ili bi mogao da izda nužne naloge za svoju porodicu.

Dr. M. Jovanović-Batut veli, da treba najpre vlast avizirati, naročito kad se zna da je operacija velika. On ne bi operisao za to što može da se porodi sumnja da je usljed operacije umro.

Dr. Subotić je za to da treba operaciju izvršiti u takvim slučajevima tim pre, što je povređeni svojevoljno dopustio da mu se operacija izvrši. Što se tiče toga, da li će se poroditi sumnja da je operirani umro usljed operacije, potvrdiće obdukcija uzrok smrti.

Dr. L. Lazarević veli da ne treba imati nikakva obzira u takvim slučajevima gde je indikacija vitilna, i da je lekar dužan operaciju da izvrši, ne obazirući se na to što veli kolega Gonsjorovski da bi, recimo, brat bratu oprostio, jer to po zakonu ne može biti oprošteno.

Prirredila: IVANA MILANOVIĆ HRAŠOVEC

Dr Ristić

DOM ZDRAVLJA

Članica MEDIGROUP

- OPŠTA MEDICINA
- MEDICINA RADA
- PEDIJARIJA
- GINEKOLOGIJA
- FIZIKALNA MEDICINA
- RADIOLOŠKA DIJAGNOSTIKA
- BIOHEMIJSKA I MIKROBIOLOŠKA LABORATORIJA
- PREVOZ SANITETOM
- INTERNA MEDICINA
- KARDIOLOGIJA
- ENDOKRINOLOGIJA
- REUMATOLOGIJA
- UROLOGIJA
- OFTALMOLOGIJA
- OTORINOLARINGOLOGIJA
- NEUROLOGIJA
- OPŠTA HIRURGIJA
- MEDICINA SPORTA
- GASTROENTEROLOGIJA
- STOMATOLOGIJA

01.-31. JUL

UROLOGIJA

DOM ZDRAVLJA DR RISTIĆ OD SADA NA DVE LOKACIJE

Narodnih heroja 38, Novi Beograd i Visoka 16, Banovo Brdo, 011 2693 287, www.dr-ristic.com

Penzioner

Penzioner kao zanimanje? Nema šanse. Zanimanje je nešto od čega čovek živi. Nekada se od penzije moglo živeti, a neki i te kako mogu i danas, ali ih je jako malo. Biće ih još više, ali ne nas, običnih radnih ljudi i građana, već onih iz političke klase koji nam krv piju preko stranaka i Skupštine.

Zašto pišem o muškarcu penzioneru? Zato što je on pojava mnogo tužnija od žene penzionerke. Žene su – kao što znamo – racionalnije i prilagodljivije u svemu. Penzionerke žive upadljivo duže od penzionera. Muški penzioner, pogotovo u zanimanjima kojima ne može da se bavi izvan radnog mesta, nađe se odjednom u bezvazdušnom i bestežinskom

U stara vremena, dok su još bili važni, konji su bolje prolazili od penzionera: islužno kljuse ne bi išlo konjskom kaspinu, nego je ostavljano na livadi da pase s mirom i da drema u štali do prirodne smrti. Seljaci i kočijaši bili su ljudi duševni i zahvalni – za razliku od naših političkih klasa. Ovi naši sade kontejnere za đubre u zemlju samo zato, uveren sam, da ubrzaju istrebljenje te dve diskriminisanе manjine: penzionera i braće Roma. U Zagrebu, na primer, gledam kako penzići marljivo skupljaju plastične flaše i pивske konzerve iz kontejnera i prodaju ih za pola kune (oko 7,6 dinara) komad u reciklažu. Svu tu ambalažu pažljivo odlažem pored

Penzioner je predmet bezdušne diskriminacije i tu mu ni Krkobabića dinastija neće pomoći, kao ni politička korektnost

prostoru: ne zna šta bi od sebe, dosadan je sebi i bližnjima, pa ga onda hvataju razne ideje. Glasa za Slobu i Šešelja; plaća račune u strahu božjem; breca se na omladinu i kuka na propast morala i sveta; dosađuje kolegama u parku ili na klupi ispred solitera koju su tamo izneli iz nostalgije za starim krajem. Posle se čude kad ih klinци zajebavaju, ne ustupaju mesto u tramvaju uz pitanje: "A za koga si glasao, čale?" Teško vreme za matore, prijatelju moj...

Penzioner je, naravno, predmet bezdušne diskriminacije i tu mu ni Krkobabića dinastija neće pomoći, kao ni politička korektnost. Pošteno je radio, u većini slučajeva do punog staža i godina života i – šta sad? Je li jadni penzić kriv što je privreda otišla u kurac krasni, što je natalitet sve manji, što je nezaposlenost sve veća? On je, jadan, rintao pošteno svojih 40 godina, napunio 65, i? Posle ispadne da firma nije uplaćivala doprinose i da za to niko nije kriv, a jeste. Sve i da uhvate krivca, može li on da nadoknadi te propuštene doprinose PIO fondu? Teško. To što bi krivac možda zaglavio robiju ne olakšava ništa.

Država se tu oseća pomalo neprijatno: pre par godina dva ministra za već tu društvenu skrb, međugeneracijsku solidarnost i socijalno staranje – hrvatski i srbijanski – skoro istovremeno izvoleli su izjaviti da je osnovni problem u tome što penzioneri, brate, sve duže žive. Fakat duže žive. Iz tog problema ima dva izlaza: eutanazija ili produženje radnog staža. Eutanazija (srpski: lapot) izašla je iz mode; produženje radnog staža (eufemizam za eutanaziju) već se razmatra najozbiljnije: na 67 godina u Evropi, a ni mi nećemo kasniti; znamo mi nas...

foto: A. Andić

kontejnera i u Zagrebu i u Beogradu; uskoro ću u penziju i ja. Sada Hrvatska razmatra ukidanje naknade za reciklažu, što znači da je eutanazija na delu.

Ima i srećnih penzionera, mada sve manje. Ne mislim na "nacionalne", skupštinske i političke, nego na poštene. Eto, naš prijatelj čiko Ante (89 godina), udovac, zdrav kao dren, visok, mršav, prav kao strela, Dalmatinac, ima i produženu vozačku dozvolu, u penziji je od svoje 45. godine i zadovoljan je, naravno. Sve je bilo po zakonu. Dobro, ali: treba biti zdrav Dalmatinac od dobrog materijala. Znam još neke koji su otišli u penziju iz policije ("po potrebi Službe" i diskrecionom pravu sekretara SUP-a) sa četrdesetak i manje godina života i ne žale se. Godinica po godinica, rastu koeficijenti, a startna pozicija bila je dobra.

Ima li tu sad neke pravde? Nema, jer pravde nema i inače. Eto, ljudi celog života izdvajali za stambene fondove pa ne dobiju stan i – šta sad? Uostalom, ko je penzosima kriv što tako dugo žive? "Nema gore bruke od starosti", kažu Crnogorci. Deca ih zaborave, rintajući tamo negde u belom svetu; umru sami, pa ih nađu po mirisu; sve i kad su koliko-toliko zdravi, marginalizovani su; o zdravstvu i da ne govorimo.

Nekada je starost bila poštovana zbog prenošenja mudrosti i životnog iskustva na mlađe: uz'o deda svog unuka, met'o ga na krilo... Znae već. A i taj lapot je bio krajnja, životom iznuđena, mera, ruku na srce. Penzioner koji je imao sreće da sebi nađe da radi nešto korisno dobro je prošao. Nije bio na teretu ni sebi ni drugima, duže je liveo. Danguba, međutim, odnosi penzionere kao čuma decu, a na tome se radi. ¶

JA, ALKOHOL

ALEKSANDAR ZOGRAF.

NA BUVLJOJ PIJACI SAM PRONAŠAO KNJŽICU "JA, ALKOHOL", SAMOSTALNO IZDANJE AUTORA MILIVOJA M. KUTLEŠIĆA, IZ BEOGRADA. PREMA BELEŠCI NA KORICAMA, KNJIGA JE DOBILA PRIZNANJE ZA BORBU PROTIV ALKOHOLIZMA, 1957. GODINE U LOZANI... U PREDGOVORU, AUTOR - O KOME NE ZNAMO NIŠTA, NI DA LI JE LJUBITELJ TREZVENOSTI ILI SE MOŽDA I SAM LEĆIO OD ALKOHOLIZMA, KAŽE: "SVOJ CILJ U ŽIVOTU POSTIGAO SAM DAVŠI ČOVEČANSTVU POEMU "JA ALKOHOL".

"TI MOJU IGRU NE SHVATAŠ.

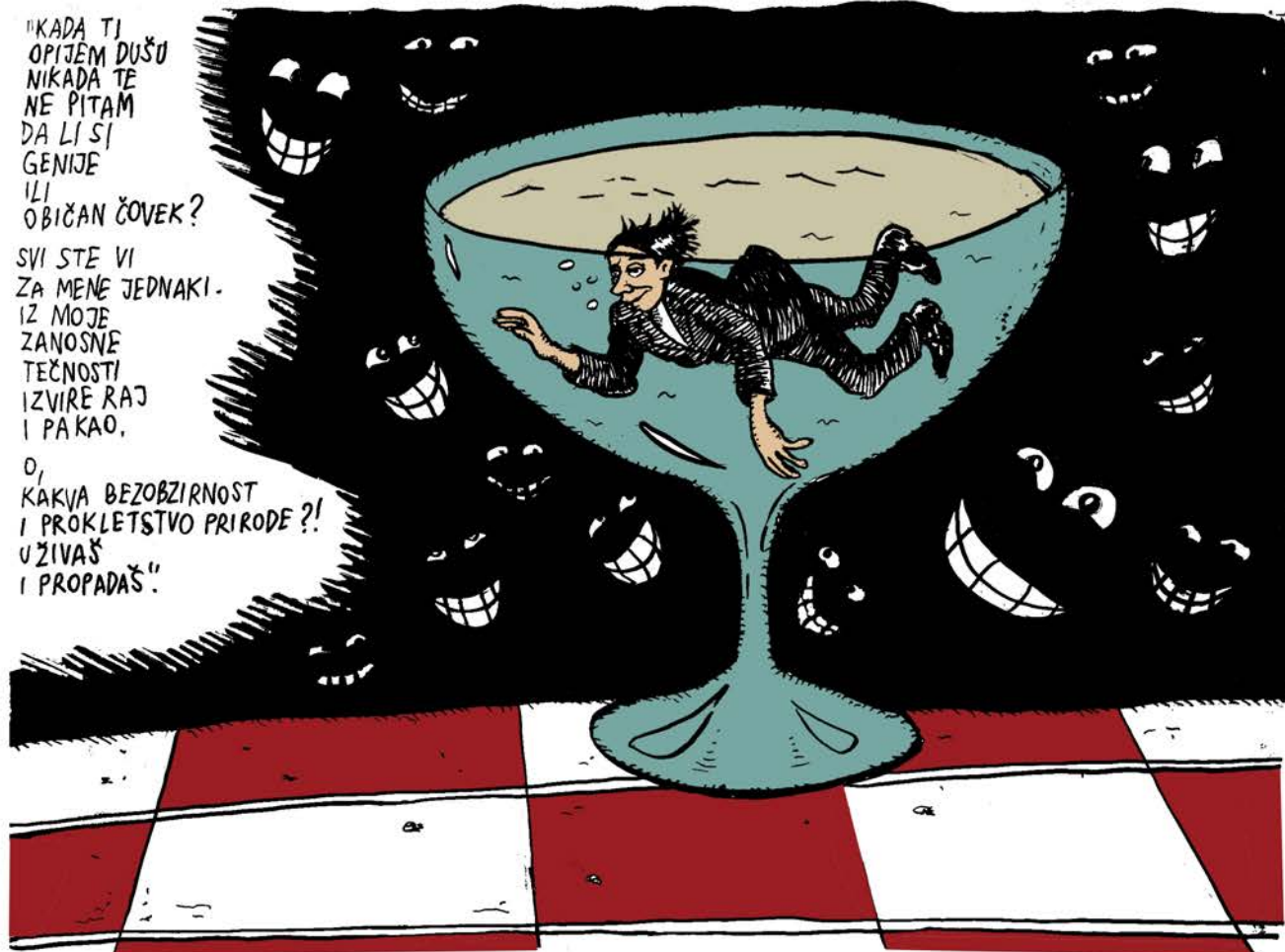
TVOJ ŽIVOT PLIVA PO VRTLOGU MOGA ZANOSA.

A POSLE TOG UŽIVANJA NEKADA POSTAJEŠ MOJ PRIJATELJ I OBOŽAVAŠ MOJU ČUDOTVORNU TEČNOST."

"JA, ALKOHOL, KAO ČUDOVIŠTE VEKOVA, NEMILOSRDNO GAZIM TVOJE RADOSTI, ZDRAVLJE, SREĆU, ŽIVOT.

MOJ ZLODUH GONI TE! GONI TE KADA PRIMETI DA SI U NEVOLJI, GONI TE KADA OSETI DA TI DUŠA PATI, GONI TE I KADA HOĆEŠ DA SE PROVESELIŠ."

"U TOM
UŽASNOM
STANJU DUŠE
OPET
JURIŠ
ZA MNOM
DA TE
PONOVO ŠČEPAM!"

Roditeljski

Druga klupa do prozora, tamo uvek sedim na roditeljskom sastanku. Ako potraje, mogu da gledam šta se dešava u školskom dvorištu. Ako je to mesto zauzeto, sedim pored mame koja ovaj skup ne smatra ozbiljnom delatnošću. Nekoliko roditelja hvata beleške: kada su dani raspusta, do kada treba da se preda prva rata za izlet, kada je dan otvorenih vrata. Na njih uvek možeš da se osloniš, sve uredno beleže u telefon. Jedan tata ne ispušta olovku iz ruke, verovatno igra iks-oks sa samim sobom. Čekamo da se za reč jave prepametne mame, a uvek se jave.

Najpametnija od svih namerno čuti i trudi se da svi primete njen protest. Zavet ćutanja je zbog toga što je njen sin na kontrolnom iz matematike dobio četvorku, a profesorka je zakasnila na čas, pa su naša deca kraće radila test, što nije u skladu sa zakonom. Mislim, stvaarno, bez komentara. Dok ona čuti, profesorka matematike poku-

šava da objasni šta se stvarno desilo i gleda u njenom pravcu, čekajući kad će Najpametnija izreći neoborivu presudu. Napetost je dostigla vrhunac, razredni starešina se već pokajao što je profesorku pozvao na roditeljski, a Naj-mama dostojanstveno sklapa ruke na krilu i sluša šta ostali roditelji kažu o tom problemu. Svesna je da osim nje u učionici nema talentovanih oratora i da će se matematičarka izvući. I treba da se izvuče, jer ona čuti zato što je ostalim roditeljima čitavo polugodište ukazivala na situaciju sa matematičarkom, a svi su odmahivali rukom. Ali, matematičarka ne zna da ova neće progovoriti, zamuckuje, ponavlja iste stvari, psihološki rat je melje, uh, Gvantanamo je spram ove učionice mesto za odmor i rekreaciju.

Pridržavam se pravila ponašanja na roditeljskom sastanku koja su poštovali i moji roditelji: lepo se obučeš, nikad ne počinješ rečenicu sa "moj/a sin/ćerka...", ne govoriš zapravo uopšte, samo povremeno klimaš glavom, potpišeš i platiš šta treba i – tutanj. Ne zavidim onim roditeljima čiji su sinovi imenovani kao "vandali" koji se upinju da opravdaju svoje dete i sebe tvrdnjama da ružne reči koje izgovaraju nisu čuli u kući. Mame prezrivo cokću, a ako se slučajno spomene da ni devojčice nisu "cvečke", u neverici se okreću i zgledaju jedna drugu, sve misleći "moja" to sigurno nije rekla. Posle roditeljskog sastanka, mame odu na kafu u obližnji kafić i tu padaju sve maske. Bezočno se ogovaraju tuđa deca, "ovo samo tebi kažem", obrati pažnju na ovu ili onu devojčicu, moja ćerka kaže da joj je ona rekla...

Foto: I. Šepić

Otkad sedim na roditeljskim sastancima, dve teme se ne menjaju: kompjuteri su zlo, a čips je najveće od svih. Prvi put kad je u vrtiću neko predložio da donese svoj stari kompjuter da se deca igraju, mama koju pratim od tog doba pozvala se na istraživanje o deci oboleloj od raka iz zemalja Trećeg sveta koja koriste škart kompjutere. Svi su se učitali, daleko bilo. Sirote vaspitačice su se drugoj mami klele da ne "dohranjuju" decu slabijeg apetita čipsom, ne vredi, ona je videla kešicu. Obe su u jednom trenutku bile članice školskog saveta

roditelja, protestovale su zbog preskupe rekreativne nastave. Jedna varijanta je da naša deca budu u nerenoviranom krilu, saopštile su na roditeljskom, ili u delu hotela sa plazma televizorima, internet salom i bazenom. Sva ostala odeljenja su već uplatila za bolju varijantu, nismo imali izbora, deca su nam zahvaljivala do neba ne znajući da je na istom roditeljskom izglasano da

deca uopšte ne koriste bazen, prehladiće se, udaviće se. Praksa u kojoj su deca neizmerno uživala je organizovani mesečni odlazak u pozorište sa celim vrtićem ili razredom. Koliko to košta, da li su oni normalni, za te pare mogu da odvedem dvoje dece u pozorište i još da mi ostane za kokice. A vodiš li ih u pozorište? Ne, nemam vremena. O pubertetu se na roditeljskim sastancima u petom razredu stidljivo pričalo, ta tema tek dolazi. Mnogo se govorilo o korišćenju Fejsbuka, Aska i drugih "taraba" po kojima deca ispisuju kojekakve poruke, a najglasniji su bili roditelji koji na svojim profilima svakodnevno kače nove fotografije, vidi kako smo lepi, lajkuj. Vodeće mame su odustale od peticije za izmeštanje taksistice i zaustavljanje gradnje kafića; čini se da posustaju.

Desilo se da su naša deca obrukala školu zbog pipanja ekspanata i unezverenog ponašanja u jednom prirodnačkom muzeju. Stigla je zvanična zabrana đacima za pristupanje toj instituciji kulture, deci je bilo smešno kad su to čuli, ozbiljne mame su rekle "nije, deco, smešno", a razredni je zapretio da ih sledeće godine neće voditi na ekskurziju. Koristim ovu priliku da pozdravim direktora muzeja, samo neka nastavi da zabranjuje deci ulazak, ekspanati će mu duže potrajati ako ih niko ne vidi.

Uživam u roditeljskim sastancima, u veselom tonu vaspitačica, svečanom i autoritativnom obraćanju učitelja, mirisu učionice i dopola obrisanoj školskoj tabli. A najviše od svega volim kafu-ogovarušu posle.

BILJANA VASIĆ

THE SPARKLING EXPERIENCE

Hotel Park is located at the heart of the city, on the corner of the most beautiful Belgrade streets. Its attractive location and excellent position surrounded by greenery provides isolation from the city noise and offers the same key elements as the real park does - rest, relaxation and peace.

Renovated in 2012, Hotel Park proudly wears its three star by international standards and excellent quality of service of each of its segments. The special values of Hotel Park are its staff and high quality services that give guests a reason to come back and honestly recommend Hotel Park.

Hotel Park nalazi se u samom centru grada, na uglu najlepših beogradskih ulica. Svojom atraktivnom lokacijom i odličnom pozicijom, okružen zelenilom i izolovan od buke, omogućuje sve ono što nudi i pravi park – odmor, mir i relaksaciju.

Renoviran 2012, s ponosom ističe svoje tri zvezdice po internacionalnim standardima i odličan kvalitet svakog segmenta usluge. Posebnu dragocenost Hotela Park čini ljubazno osoblje i visok nivo servisa koji će gostima pružiti ugodan boravak i razlog da ponovo posete prestonicu Srbije.

Njegoseva 2, 11000 Belgrade, Phone: +381 11 3640-383
e-mail: reception@hotelparkbeograd.rs
www.hotelparkbeograd.rs

Welcome to
the Brand New Park

Moja letnja inspiracija

Velika
sezonska
snižanja!

DeltaCity

www.deltacity.rs

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec